

Amerikansk utenrikspolitikk og «den arabiske våren»

Obama-administrasjonens tilnærming til den arabiske våren

Jens Duus Rodin

Masteroppgave i statsvitenskap
Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2013

Antall ord: 35 616

Amerikansk utenrikspolitikk og «den arabiske våren»

Amerikansk utenrikspolitikk og Den arabiske våren – En teoretisk analyse av Obama-administrasjonens tilnærming til Egypt, Libya og Bahrain.

© Jens Duus Rodin

2013

Amerikansk utenrikspolitikk og «den arabiske våren»

Jens Duus Rodin

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

IV

Sammendrag

Hovedmålet med denne oppgaven har vært å vurdere hvilke tilnærminger Obama-administrasjonen har hatt til «den arabiske våren», og om dette kan forklares gjennom realisme eller konstruktivisme. Problemstillingen er som følger:

Hvilken tilnærming har amerikansk utenrikspolitikk hatt til de ulike revolusjonene i Midtøsten? – En casestudie av Egypt, Libya og Bahrain.

De teoretiske tilnærmingene som benyttes i oppgaven er nyrealisme og konstruktivisme. Nyrealismen forklarer internasjonal politikk gjennom et overordnet fokus på realpolitiske interesser, maktbalanse og sikkerhet. Konstruktivismen forklarer internasjonal politikk gjennom ideer, identitet og ideologi. Konstruktivismen ble valgt fordi denne kan gjøre rede for hvordan amerikansk eksepsjonalisme legger en sentral føring på amerikansk utenrikspolitikk, da amerikansk eksepsjonalisme sees på som identiteten til amerikanere. For å svare på problemstillingen er analysen delt inn i to deler. Den første delen analyserer Obamas utenrikspolitikk og tankesett. Obama betraktes som en pragmatiker som utfordrer de klassiske retningene innenfor amerikansk utenrikspolitikk, realpolitikk og idealisme. Obamas politikk er påvirket av Niebuhrs realisme og James pragmatisme. Det legges vekt på at Obamas politikk ikke kan forklares ensidig gjennom realisme eller ideologi.

Den andre delen tar for seg Obama-administrasjonens utenrikspolitikk i Midtøsten, og deretter analyseres de tre casene, Egypt, Libya og Bahrain. Det konkluderes med at nyrealisme har størst forklaringskraft når det gjelder Obama-administrasjonens tilnærminger til Egypt, Bahrain og Libya. Analysen av Libya viser at konstruktivismen også har en viss forklaringskraft fordi amerikanske verdier og idealer skal spres til andre stater. Dette var en beveggrunn for avgjørelsen om å intervenere i Libya før Gaddafi fikk mulighet til å massakrere sin egen befolkning. Oppgaven konkluderer med at realisme kan forklare USAs tilnærminger til «den arabiske våren» gjennom en betinget generalisering, og at konstruktivismen kan forklare enkelte elementer i USAs utenrikspolitikk, spesielt intervensjonistenes tro på spredningen av amerikanske verdier og idealer.

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært en lang og utfordrende prosess. Det har vært en spennende og lærerikt tid, og jeg sitter igjen med et stort faglig utbytte.

Utgangspunktet mitt var en interesse for amerikansk utenrikspolitikk og Midtøsten.

Jeg vil først og fremst få takke min veileder Hilde Eliassen Restad for uvurderlig hjelp og gode råd underveis i arbeidet.

En takk må også rettes til mine medstudenter, som gjennom studieløpet har vært en støtte, både faglig og sosialt.

Jeg vil også takke min familie for deres støtte, og spesielt faren min for gode tilbakemeldinger og korrekturlesning.

Eventuelle feil i denne studien er undertegnede ansvar.

Oslo, 23.05.13

Jens Duus Rodin

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Presentasjon av oppgaven.....	1
1.2	Tema og problemstilling.....	2
1.3	Metode og kildebruk.....	2
1.4	Teoretiske perspektiver.....	3
1.5	Bakgrunn	4
1.6	Struktur	4
2	Teoretisk tilnærming	6
2.1	Myten om den «Første Store Debatten»	6
2.2	Realismen	10
2.2.1	Nyrealisme	12
2.3	Konstruktivisme.....	15
2.3.1	Eksepsjonalisme	20
3	Forskningsdesign og metode.....	24
3.1	Casestudie.....	24
3.2	Valg av case.....	25
3.3	Datainnsamling og kritikk	27
3.4	Validitet og reliabilitet.....	27
3.5	Begreps-operasjonalisering	28
3.5.1	Konstruktivisme	28
3.5.2	Realisme	29
3.5.3	Indikator – demokrati	29
3.5.4	Utenrikspolitiske aktører	30
4	Amerikansk utenrikspolitikk	32
4.1	Den amerikanske utenrikspolitiske tilnærmingen til Midtøsten - historikk	32
4.1.1	Bush-doktrinens utenrikspolitikk i Midtøsten.....	37
4.1.2	Den generelle historiske linjen i USAs forhold til Midtøsten.....	39
4.2	Obama-administrasjonens utenrikspolitikk	40
4.2.1	Obamas utenrikspolitiske syn på USAs rolle	40
4.2.2	Realisme	42
4.2.3	Eksepsjonalisme	44

4.2.4	Pragmatikeren Obama	46
4.2.5	Ny administrasjon, gamle ansikter	49
5	Obama-administrasjonens utenrikspolitikk i Midtøsten	52
5.1	Egypt.....	57
5.1.1	Bakgrunn	57
5.1.2	Opprøret	58
5.1.3	Obama-administrasjonens tilnærming.....	59
5.1.4	Konklusjon	64
5.2	Libya.....	69
5.2.1	Bakgrunn	69
5.2.2	Opprøret	70
5.2.3	Obama-administrasjonens tilnærming.....	71
5.2.4	Konklusjon	76
5.3	Bahrain.....	82
5.3.1	Bakgrunn	83
5.3.2	Opprøret	83
5.3.3	Obama-administrasjonens tilnærming.....	85
5.3.4	Obamas strategi-endring	88
5.3.5	Konklusjon	90
6	Konklusjon	95
7	Oppsummering	102
	Litteraturliste	104

1 Innledning

1.1 Presentasjon av oppgaven

Den arabiske våren i 2011 førte til store omveltninger i flere land i Midtøsten. Revolusjonære bevegelser gikk til opprør mot diktaturer, de ønsket demokrati og frie valg. Den arabiske våren startet i Tunisia februar 2011, og spredte seg til store deler av Midtøsten. Revolusjonene har hatt ulikt resultat, ved eksempelvis en folkevalgt regjering i Egypt, et mer eller mindre anarkisk Libya og et styrket diktatorregime i Bahrain (Globalis 2011).

Bakgrunnen for den arabiske våren var et ønske om demokratisering, menneskerettigheter og bedre levekår i stater som har vært preget av diktaturer og undertrykking. Årsakene til opprørene varierer i de ulike landene, både på grunn av ulike historiske forutsetninger og forskjellige samfunnsforhold og styresett (ibid).

USA har lenge hatt en viktig og dominerende rolle i Midtøsten. Under den kalde krigen ble det etterlatt et maktvakuum da koloniherrne ble presset ut av regionen som ikke kunne fylles av lokale aktører, men kun av en global makt; enten Sovjetunionen eller USA. USA har siden hatt stor innflytelse på regionen og har hatt tette bånd både til Israel, men også til flere av diktatorregimer. De gode forholdene til flere av regimene førte til stabilitet og vern om amerikanske interesser. Da den revolusjonære sosiale bølgen inntraff, først i Tunisia, rystet den amerikanernes nærmeste allierte i regionen, nemlig diktaturene (Gerges 2012).

Obama-administrasjonen ble tilsynelatende overrasket over den revolusjonære bølgen i Midtøsten, og Obamas utenrikspolitiske prioriteringer omfattet ikke å takle en protestbølge i Nord-Afrika og Midtøsten. Obama-administrasjonen hadde heller et mål om å avvikle en del av USAs militære tilstedeværelse i Midtøsten, ettersom presidenten mente at USA hadde vært til stedet for tungt i regionen, noe som var til ulempe både for amerikanske og regionale interesser. Obama-administrasjonen reaksjon på den arabiske våren var avventende (Black 2011).

1.2 Tema og problemstilling

Målet med oppgaven er å ta for seg amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten i lys av realisme og konstruktivisme. Gjennom bruken av teoriene skal oppgaven prøve å forklare Obama-administrasjonens tilnærminger i Midtøsten under den «arabiske våren». Problemstillingen i oppgaven vil være følgende:

Hvilken tilnærming har amerikansk utenrikspolitikk hatt til de ulike revolusjonene i Midtøsten? – En casestudie av Egypt, Libya og Bahrain.

Egypt, Libya og Bahrain er alle land som opplevde betydelige opprør under den «arabiske våren» i 2011. Landene velges ut fordi opprørene utspant seg ulikt, og har hatt forskjellige resultater. Regimene i Egypt og Bahrain har hatt historiske nære forhold med USA, mens Libya er et tilfelle der relasjonen med USA til tider har vært spent. Protestene begynte i Tunisia, og spredte seg etter hvert til Egypt, Libya, Syria, Jemen og Bahrain. I oppgaven er «Midtøsten» definert som landene ved Den persiske bukt og landene i Nord-Afrika som grenser opp til Middelhavet.

1.3 Metode og kildebruk

Metoden vil være en komparativ casestudie av amerikansk utenrikspolitikk i tre arabiske land som opplevde revolusjonære bevegelser under den «arabiske våren». Komparative casestudier med flere case er en ofte brukt analysemetode for å studere et lands utenrikspolitikk. Obama-administrasjonens utenrikspolitiske tilnærming vil være oppgavens studieobjekt. Casene som vil brukes er Egypt, Libya og Bahrain.

Målet med denne oppgaven er ikke å finne nye data, men å tolke allerede foreliggende data. Det har en egenverdi å studere disse casene, både fordi de er empirisk interessant i seg selv, og fordi de amerikanske utenrikspolitiske tilnærmingene opp mot den «arabiske våren» har vært tilsynelatende ulike.

Casene vil trolig ikke være representative for en større generalisering, men dette vil ikke bety at analysens funn ikke har overføringsverdi til andre tilfeller. Casestudier kan gi grunnlag for

betinget generalisering. Casestudier ofte dybdestudier som gir god innsikt i komplekse politiske prosesser, og kan ofte gi en god forståelse av politiske aktører og deres intensjoner. Dets styrke ligger i analysens indre validitet, det betyr om en måler det man faktisk ønsker å måle (Gerring 2007).

Det er utført lite forskning på amerikansk utenrikspolitikk i tilknytning til den «arabiske våren» fordi temaet først har vært aktuelt fra 2011. Det empiriske materialet i oppgaven vil derfor bestå av artikler, rapporter og uttalelser, og det er dermed viktig å være kilde-kritisk i arbeidet med å finne troverdige og interessante opplysninger. Når det gjelder generell amerikansk utenrikspolitikk finnes det mye relevant litteratur som tar for seg amerikansk geopolitikk, amerikanske interesser og teori for valg av politikk og tilnærming.

1.4 Teoretiske perspektiver

Det teoretiske rammeverket for denne oppgaven er realisme og konstruktivisme. Det avgjørende i denne sammenheng er hvilken teori som kan forklare Obama-administrasjonens utenrikspolitikk i møte med den «arabiske våren».

Realismen og konstruktivismen vil det gjøres mer grundig rede for i kapittel 2, men kortfattet kan det sies at realismen legger avgjørende vekt på maktforhold og nasjonale sikkerhetsbehov i internasjonal politikk. Realisme kan forklare realpolitikk, maktbalanse og stormaktspolitikk i internasjonale relasjoner, og ses dermed på som en fruktbar tilnærming for å forklare USAs realpolitiske utenrikspolitikk (Waltz 1979, Mearsheimer 2001). Konstruktivismen fokuserer derimot på at ideer, forestillinger og identitet påvirker utenrikspolitikken, og forholdet mellom stater. Konstruktivismen er opptatt av å avdekke forestillingene om verden, og hvordan disse påvirker våre handlinger. Ideen og forestillingen om amerikansk eksepsjonalisme kan bidra til å forklare amerikansk utenrikspolitikk. Konstruktivismen forklarer hvordan amerikanernes identitet og overbevisning om at de opererer ut i fra mer høyverdige forutsetninger enn andre, har bidratt til en utenrikspolitisk identitet som en forsvarer av det gode i en truende og farlig verden (Wendt 1992a, Lundberg 2011: 27).

1.5 Bakgrunn

2011 var preget av demonstrasjoner, sammenstøt og store omveltninger i Nord- Afrika og Midtøsten. Protestene begynte i Tunisia, men spredte seg etter hvert til Egypt, Algerie, Libya, Marokko, og senere til Syria, Jemen, Bahrain og andre land. Bakgrunnen for opprøret er et ønske om demokratisering, menneskerettigheter og bedre levekår i land som har vært preget av undertrykking. Årsakene til opprørene varierer fra land til land, både på grunn av ulike historiske forutsetninger og forskjellige samfunnsforhold og styresett. Den arabiske våren består av en bølge av protester som begynte i desember 2010 i Tunisia, for så å spre seg til flere arabiske land. Den har gjort ende på regimene i Tunisia, Egypt og Libya. I Marokko, Algerie og Jordan har det blitt satt i gang reformer for å opprettholde sosial ro (Lund 2011). I Syria, Saudi-Arabia og Oman har demonstrasjoner blitt undertrykket ved bruk av vold. Syrias president befinner seg i en vanskelig situasjon, men sitter fremdeles med makten. Landet opplever økende vold. Volden intensiveres også i Jemen og i Bahrain, men dette har ikke ført til endringer i samfunnsstrukturen. Den arabiske våren ble hyllet som en sosial bevegelse som søkte å få slutt på korrupsjon, fattigdom og brudd på menneskerettighetene (Lund 2011).

Protestene har involvert streiker, demonstrasjoner, marsjer og opptog, samt effektiv bruk av sosiale medier til å organisere, kommunisere og skape bevissthet i møte med regimenes forsøk på undertrykkelse. Flere av demonstrasjonene mot de arabiske regimene har blitt møtt med voldsomme reaksjoner fra myndighetene. Enkelte observatører har trukket sammenligninger mellom den «arabiske våren» og revolusjonene i 1989 i Øst-Europa, da demonstranter beseiret kommunistiske regimer i flere østeuropeiske land (Lander 2011, Sullivan 2011).

1.6 Struktur

Kapittel 1 består av innledning og presentasjon av problemstillingen, teori, metode og bakgrunn. I kapittel 2 vil de teoretiske perspektivene presenteres, hvor oppgaven deretter tar for seg den klassiske debatten mellom realisme og idealisme i amerikansk utenrikspolitikk. Det vil argumenteres mot å bruke idealisme som en teori, og kun som et begrep. Videre vil det gjøres rede for realismen, hvor oppgaven argumenterer for valget av nyrealisme som et videre teori-grunnlag for å forklare amerikansk utenrikspolitikk. Deretter vil det gjøres rede

for konstruktivismen og amerikansk eksepsjonalisme. Oppgaven drøfter hvordan amerikansk eksepsjonalisme kan forstås gjennom konstruktivisme som den amerikanske ideologien, og dermed som motpol mot nyrealisme. Kapittel 3 vil gjøre rede for forskningsdesign og metode. Oppgaven velger å gjøre en komparativ casestudie av tre land for å forklare Obama-administrasjonens politikk i forhold til den «arabiske våren». Videre vil konstruktivismen, realismen og de utenrikspolitiske aktørene operasjonaliseres. Dette skal gjøre det enklere å forstå hvilke indikatorer og premisser som kan bidra til å forklare Obama-administrasjonens tilnærming. Kapittel 4 vil ta for seg amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten fra begynnelsen av Den kalde krigen til Barack Obamas presidentskap frem til 2011, da den «arabiske våren» brøt ut. Det vil drøftes rundt Obama som person, og om realisme eller konstruktivisme kan forklare hans utenrikspolitikk. Videre vil det gjøres en kort analyse av Obama-administrasjonen på dette tidspunktet, og hvilke aktører som var sentrale i utformingen av politikken i Midtøsten. I kapittel 5 vil Obama-administrasjonens utenrikspolitikk i Midtøsten drøftes. Deretter vil de tre casene i oppgaven – Egypt, Libya og Bahrain – analysert for å forklare hvilket teori-grunnlag som kan forklare Obama-administrasjonens tilnærming til «den arabiske våren». I det siste del-kapitlet, 5.4, vil det konkluderes rundt Obama-administrasjonens tilnærminger til den arabiske våren, og implikasjonene rundt generalisering av funnene. Tilslutt, i kapittel 6, vil oppgaven oppsummeres.

2 Teoretisk tilnærming

Det teoretiske rammeverket for denne oppgaven vil bygge på perspektivene nyrealisme og konstruktivisme. Disse vil brukes som instrumenter for å analysere amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten under den arabiske våren. Teoriene er konkurrerende forklaringer på internasjonal politikk, herunder amerikansk utenrikspolitikk. Nyrealismen forklarer politikk gjennom materielle interessedefinisjoner, mens konstruktivismen forklarer politikk gjennom idebaserte interessedefinisjoner. Nyrealismen har et overordnet fokus på (det som sees på som objektive) interesser, mens konstruktivismen bygger på ideer, identitet og ideologi.

Kapitelet vil begynne med å argumentere for hvorfor realisme-idealisme dikotomien som ofte brukes for å forklare amerikansk utenrikspolitikk forkastes i denne oppgaven. Videre vil nyrealismen og konstruktivismen gjøre redes for, hvor det også vises til kritikken av dem. Deretter argumenteres det for at amerikansk eksepsjonalisme legger en sentral føring på amerikansk utenrikspolitikk, forstått som den nasjonale identiteten og ideologien til amerikanere.

2.1 Myten om den «Første Store Debatten»

Amerikansk utenrikspolitikk blir av mange statsvitere beskrevet som en symbiose mellom teoriene realisme og idealisme. Svein Melby beskriver idealisme som «en tilnærming til politikk der det legges primær vekt på oppnåelsen av overordnede ideelle mål» (Melby 1995: 15). Hva disse ideelle målene konkret består av er avhengig av hvilken aktør som definerer dem. Melby viser videre til at idealismen har en unik plass i USAs politikk. På grunn av dens lange tradisjon og statsbærende funksjon er idealismen i amerikansk sammenheng både handlingslegitimerende og en sentral del av USAs interessegrunnlag (ibid: 3). Problemet med denne tilnærmingen er at flere vil hevde at idealismen ikke er et paradigme, ei heller en ideologi (Wilson: 1998, 2012, Ashworth: 2002, 2006). Det er ingen felles premisser eller enhetlig definisjon av idealisme. Den likner mer på en beskrivelse, enn en teori. Det er derfor vanskelig å benytte idealismen til å forklare amerikansk utenrikspolitikk. Det vil videre argumenteres for hvorfor idealisme-realisme dikotomien ikke er fruktbar å bruke.

Et paradigme består av en rekke felles premisser og forutsetninger. Hvorvidt et paradigme er konseptuelt produktivt avhenger av minst to relaterte kriterier, sammenheng og særpreg. For å kalles et paradigme må tilnærmingen ha evnen til å utelukke andre plausible konkurrerende forutsetninger og forklaringer om verden (Legro og Moravcsik 1999: 7).

Opp gjennom årene har det vært ulike definisjoner og forståelser av idealisme. En tolkning ble brukt av USAs president Woodrow Wilson, da han roste USAs utenrikspolitikk som idealistisk. Det Wilson la i å være idealist var å tenke i form av oppnåelige mål for det felles beste. En annen tolkning av idealisme hadde de som støttet kollektiv sikkerhet under *League of Nations* i mellomkrigstiden. Realisme ble derimot assosiert med de som ønsket å forlate *League of Nations*. Ashworth argumenterer for at idealisme og realisme ofte ble brukt på motstridende og inkonsekvente måter i mellomkrigstiden. Begrepene ble anvendt som løse beskrivelser, snarere enn veldefinerte, vitenskapelige begreper. Idealisme ble først benyttet innenfor akademiske diskurser da E. H. Carr omtalte idealismen som utopisme i *The Twenty Years' Crisis* i 1939 (Carr: 1939).

Flere av dagens IR-lærebøker gir referanser til et idealisme-paradigme i mellomkrigstiden. Denne oppgaven vil argumentere for at idealisme som en enhetlig teori bygd på felles forutsetninger ikke eksisterte på denne tiden slik den er beskrevet i ettertid. Mellomkrigstidens referanser til idealisme, eller utopisme som det ofte ble kalt, klarer ikke å definere et fruktbart paradigme. Tenkere fra mellomkrigstiden som har blitt betraktet som idealister delte sjelden samme antakelser (Ashworth 2006: 292). Det kan derfor argumenteres for at premissene som idealisme er bygget på er svært generelle og vage.

I historien til IR har det vært en fremtredende forestilling om at det var en stor debatt på 1920- og 1930-tallet mellom idealister og realister. Forskning til Ashworth (Ashworth: 2002, 2006) viser imidlertid at begrepene idealisme og realisme ble brukt i liten grad på denne tiden, og når de først ble benyttet, var det som adjektiver for å beskrive bestemte retningslinjer, og ikke som paradigmer. Det kan argumenteres for at det aldri var én stor debatt, men heller et mangfold av diskusjoner som dreide seg om tre sentrale spørsmål: Fører kapitalismen til krig, hva er de mest effektive måter å håndtere aggresjon til totalitær stater på, og (i USA), er retrett fra allianser en rimelig reaksjon på en verden snudd opp ned av krig og økonomisk depresjon (Ashworth 2002: 34)? Fra slutten av 1930-tallet oppstod det en forskyvning av fokus, fra

internasjonal lov og organisering til internasjonal politikk, makt og sikkerhet. Disse debattene foregikk mellom mange ulike retninger, blant annet mellom konservative, liberale og sosialistiske kritikere (Wilson 2012: 9).

Det kan argumenteres for at det i etterkrigstiden oppsto en oppfatning om at det hadde vært en reell debatt mellom idealisme og realisme i mellomkrigstiden, som sistnevnte tilsynelatende vant. De faktiske diskusjoner på den tiden stemmer dårlig med en realisme-idealisme debatt, og det var heller en marginalisering av liberal og normativ tenkning i IR i etterkrigstiden som førte til denne oppfatningen. Carr var en av forkjemperne for en slik oppfatning, og gjennom boken *The Twenty Years' Crisis* tar han et oppgjør med idealismen (Carr: 1939). Carr brukte aldri begrepet idealisme i sitt verk, men betraktet rivalene sine som utopister. Tenkere som ble kritisert av Carr, og som senere er blitt beskrevet som idealister i IR-lærebøker, hadde lite til felles utover en form for liberalisme, enten de var sosialt liberale eller sosialdemokrater. Til tross for dette var ideene til de såkalte idealistene meget forskjellige, både ideologisk, metodisk og epistemologisk. Idealismen synes generelt svekket som begrep grunnet mangelen på enighet om hva idealisme egentlig betyr. Det har ikke hjulpet at idealisme ofte har vært erstattet med begrepet utopisme som var Carr sitt foretrukne begrep for idealisme (Wilson 1998: 2).

Forskning på området gjennom det siste tiåret trekker fram tre generelle observasjoner fra den «store debatten» som skulle ha funnet sted på 1920- og 30-tallet (Wilson: 1998, 2012, Ashworth: 2002, 2006). For det første vet man at «idealisme/utopisme» ikke eksisterte som en egen skole i mellomkrigstiden. Ingen gruppe vitenskapsteoretikere har identifisert seg under denne merkelappen. Mange teoretikere i perioden hadde idealer og trodde at disse kunne oppnås. Men disse idealene, utenom i en svært vid forstand, som eksempelvis «fred», varierte betraktelig, både med hensyn til premisser og metoder (Wilson 2012: 29). Ideen om den første store debatten er ikke en fullstendig fiksjon, men den foregikk ikke mellom realister og idealister. Debattantene var i hovedsak opptatt av konkrete saker i utenrikspolitikken, men de var også involvert i bredere og dypere spørsmål om internasjonal fred, orden, rettferdighet, samarbeid og konflikt. Liberale internasjonister av ulike slag argumenterte mot konservative, hvorav noen av dem så seg selv som realister. Ashworth argumenterer for at den store debatten som skulle ha funnet sted mellom realisme og idealisme faktisk hadde mer å gjøre med spenninger i realismen (Ashworth: 2002). Det var aldri en stor debatt mellom to

veldefinerte ideologiske retninger. Denne ideen er en *post hoc* etablering på 1970- og 1980-tallet (Wilson 2012: 30). Påstanden om den første store debatten kan ha oppstått for å legitimere realismen.

Cameron Thies argumenterer for at disiplinær historie aldri kan være nøytral. Slik historie innebærer alltid en prosess med legitimering og delegitimering. Det spiller også en stor rolle i identitetskonstruksjon. Spesielt de som skriver historien bekrefter sin identitet ved å demonstrere hvordan deres perspektiv er rasjonelt overlegen alle konkurrenter i fortid og nåtid (Thies 2002: 149). Ifølge Thies er historien om den første store debatten mellom realismen og idealismen en historie fortalt av realister (Thies 2002: 150). Realister opprettet et enhetlig, navngitt paradigme – idealismen - som de kunne bruke som et instrument for å demonstrere nytten og den progressive naturen av sin egen tilnærming (Thies 2002: 173). Funksjonen til denne historien involverer seier for realismen over idealismen, noe som var med på å legitimere realismen og delegitimere idealismen.

Det har oppstått en overforenkling innenfor IR i etterkrigstiden, hvorav myten om en idealistisk skole oppstod. Det er denne overforenkling som har lammet forsøk på å forstå IR i de politiske debattene i mellomkrigstiden. Listen over idealistiske egenskaper som vises i innledende IR lærebøker, støtter ikke opp under de faktiske ideene til de som har blitt stemplet som idealister. Ashworth og Wilson argumenterer for at idealismens premisser synes å bli definert ut fra det statsvitene i etterkrigstiden betraktet realisme ikke å være (Wilson 1998: 13-14, Ashworth 2002: 292). De argumenterer videre for at det ikke er enighet om hva idealisme er, hva den sto for, hvor den lå innenfor det politiske spekteret, eller når den eksisterte.

Oppgaven vil derfor ikke bruke den klassiske dikotome tilnærmingen mellom realisme og idealisme for å belyse amerikansk utenrikspolitikk. I stedet vil idealisme byttes ut med konstruktivismen. Gjennom et konstruktivistisk rammeverk vil forestillingen, ideen og ideologien om amerikansk eksepsjonalisme benyttes som en motpol til den realpolitiske tilnærmingen i amerikansk utenrikspolitikk.

2.2 Realismen

“Realism emphasizes the constraints on politics imposed by human nature and the absence of international government. Together, they make international relations largely a realm of power and interest”. (Donnelly 2000: 9)

Realisme er en politisk teori som brukes til å forklare interaksjoner mellom stater i det som antas å være et anarkisk internasjonalt system. Teorien fokuserer opprinnelig på individuelle premisser. Mennesker styres av egoistiske motiver og de ønsker å maksimere sine egeninteresser. Realismen brukes i dag innenfor internasjonal politikk blant annet til å belyse staters oppførsel i det internasjonale systemet. Realismen mener mennesker og stater primært er motivert av ulike typer makt, ikke idealer og etikk (Jackson og Sørensen 2010).

Realismen oppstod i det gamle Hellas med historikeren Thukydide, og har siden utviklet seg gjennom Machiavelli i renessansen og deretter gjennom Thomas Hobbes på 1700-tallet. Realisme kan inndeles i ulike retninger hvor de sentrale er klassisk realisme og ny-realisme. Nyrealismen ble senere inndelt i defensiv og offensiv realisme. Den nyeste retningen innenfor realisme, nyklassisk realisme, søker å kombinere elementer av både klassisk realisme og nyrealisme (ibid: 2010).

Felles for de ulike retningene innenfor realismen er at det internasjonale systemet betraktes som anarkisk, det vil si at det ikke finnes noen overordnet myndighet som har sanksjonsmuligheter ovenfor suverene stater. Stater har offensive militære kapabiliteter som er potensielt truende for andre stater. Det antas at stater aldri kan være sikre på andre staters egentlige intensjoner, hvilket medfører at man aldri kan være sikker på at andre stater ikke benytter sine militære evner til å angripe. Dette kalles sikkerhetsdilemmaet og står sentralt i realismen. Sikkerhetsdilemmaet går kort fortalt utpå at når stater vil redusere sin egen usikkerhet, rustet de opp for å avskrekke andre stater fra å angripe (Morgenthau og Thompson 1985: 3-5). Opprustning vil imidlertid skape frykt for offensive hensikter og føre til et våpenkappløp som ikke gir noen av statene økt sikkerhet, kun økte kostnader. For defensive realister som Stephen Walt er overlevelse statenes grunnleggende drivkraft i internasjonal politikk, mens for offensive realister som John J. Mearsheimer er makt for å oppnå regionalt hegemoni den viktigste drivkraften (Walt 1979, Mearsheimer 2001). Det antas at stater tenker strategisk og opptrer rasjonelt i forhold til hvordan de kan overleve i det anarkiske systemet.

De siste tiårene har vært preget av debatten mellom nyrealisme (defensiv og offensiv) og kritikere av nyrealismen. Nyrealismen har hatt en dominerende rolle i statsvitenskapelig teori siden Kenneth Waltz' *Theory of International Politics* (Waltz 1979). Debatten omhandler det internasjonale systemet og hvilken effekt systemet har på krig og fred og om internasjonale institusjoner bidrar til økt samarbeid og kontakt mellom stater. Nyliberalismen ble dannet som en reaksjon på nyrealismen, og retningen har vært dominerende sammen med nyrealismen i IR-tenkning de siste tiårene. Teoriene har et positivistisk grunnsyn, og er enige om enkelte premisser. Stater er de viktigste aktørene og det internasjonale systemet er anarkisk. Nyliberalismen kritiserer derimot nyrealismen for at den i liten grad fokuserer på endring. Nyrealismen kritiseres for ikke å kunne forklare økningen av samarbeid i internasjonale organisasjoner. Nyliberalismen mener at det kan skapes gjensidig avhengighet mellom stater, noe som fører til fredelige relasjoner (Keohane 1986, Baldwin 1993). Nyrealismen kritiseres også for å overse variabler som kan ha betydning for graden av konflikt som om en stat er autoritær eller demokratisk, har vennligsinnete eller fiendtlige ledere.

Konstruktivismen kritiserer nyrealismen og til dels også nyliberalismen for å overse den grunnleggende rollen ideer og identitet spiller i internasjonal politikk. De mener at sosiale normer former det internasjonale systemet, ikke staters makt- og militærkapabiliteter (Wendt 1992). Nyklassisk realisme mener at strukturelle faktorer ikke alene kan forklare det internasjonale systemet¹. Retningen kritiserer nyrealismens snevre tilnærming til IR og fraværet av innenrikspolitiske variabler og mener at nyrealismen ikke kan forklare staters oppførsel (Rose 1998).

Den nyklassiske realismen kan forstås som en tredje generasjons realisme, og har oppstått som en kritikk av nyrealismen. Retningen tar hensyn til interne faktorer, og kritiserer nyrealismen for ensidig fokus på struktur. Jeffrey Legro og Andrew Moravsciks innflytelsesrike artikkel *Is Anybody Still a Realist* karakteriserte nyklassisk realisme som «minimale realister» (Legro og Moravscik 1999: 6). Legro og Moravscik mener at nyklassiske realister utvanner realismen, og at de ikke bygger opp sitt teoretiske grunnlag på realismens forutsetninger. De mener at retningen mangler et eksplisitt sett av forutsetninger

¹ Nyklassisk realisme viser til at realisme er en form for sosial vitenskap og politiske retorikk. Den bygger på interne og eksterne variabler. Nyklassisk realisme åpner debatten om hva som er virkelig og hva som er realistisk i internasjonale relasjoner.

som binder dem til realisme-skolen (ibid: 6). Det som gjør det mulig å snakke om realisme som et enhetlig paradigme, er eksistensen av flere felles premisser. Hvorvidt et paradigme er konseptuelt produktivt avhenger av to relaterte kriterier, sammenheng og særpreg. Et paradigme må kunne utelukke andre plausible konkurrerende forutsetninger og forklaringer om verden. Legro og Moravscik hevder at den nyklassiske realismen bruker premisser fra andre paradigmer (Legro og Moravscik 1999: 7-8). Disse kommer fra liberale, epistemiske (i dag kalt konstruktivisme), og institusjonalistiske teorier. I lys av denne kritikken kan det argumenteres for at nyklassisk realisme ikke kan brukes som et instrument i analyser før den bygger på et teori-grunnlag i samsvar med realismens forutsetninger.

Nyrealismen brukes som representant for realisme i denne oppgaven fordi tilnærmingen er den dominerende retningen innenfor realisme-skolen. Nyrealisme har siden 1970-tallet vært den gjeldende retningen innenfor IR-studiet, og andre teorier har ofte blitt dannet som motsvar på nyrealismen. Retningen kan forklare realpolitikk, maktbalanse og stormaktspolitikk i internasjonale relasjoner, og ses dermed på som en fruktbar tilnærming for å forklare USAs realpolitiske utenrikspolitikk.

2.2.1 Nyrealisme

Den defensive og den offensive realismen har sitt utspring fra nyrealismen. Kenneth Waltz blir betegnet som grunnleggeren av nyrealistisk tekning. I *Man, the State and War* argumenterte han for at årsakene til krig kan studeres gjennom tre ulike analysenivåer. Nivåene var individ-, stats-, og systemnivået. I *Theory of International Politics* i 1979, ble de tre analysenivåene redusert til ett, nemlig systemnivået. Individ- og statsnivåmodellene tar ikke hensyn til bakenforliggende variabler, noe som gjør dem lite egnet til å forklare konflikt i internasjonal politikk (Waltz 1979). Waltz skiller seg fra klassisk realisme ved å ta utgangspunkt i det internasjonale systemets anarkiske struktur, i stedet for menneskets natur.

Den offensive realismen blir knyttet til John Mearsheimer *The Tragedy of Great Power Politics* (2001). Til forskjell fra den defensive realismen, mener offensive realister at stater ikke vil bli tilfredsstilt med en gitt mengde makt, men søker hegemoni for sin egen sikkerhet. Den offensive realismen utfyller den defensive realisme ved å innføre en teoretisk begrunnelse for revisjonistiske stater. Dette gir grunnlag for å sammenslå offensiv og

defensive realisme i én teori. Oppgaven vil derfor bruke begge disse retningene innenfor nyrealismen.

Nyrealister har et pessimistisk syn på internasjonal politikk. De fokuserer på konflikt, og ser aktørene som konkurranseorienterte. I følge Waltz er strukturen den viktigste variabelen i det internasjonale systemet (Waltz 1979). Nyrealismen hevder at maktforholdene i det internasjonale systemet er styrende for handlingene i internasjonal politikk, og at systemet endrer seg når stormakter oppstår eller faller (Jackson & Sørensen 2003: 84).

Systemstrukturene bestemmes av fordelingen av maktkapabiliteter blant stater. Disse maktkapabilitetene definerer en stats posisjon i systemet. Det internasjonale systemets anarkiske struktur mangler en overordnet myndighet. Anarki fører til mistenksomhet og konkurranse mellom stater og pålegger dem en “tvingende motivasjon”, ønsket om overlevelse (Waltz 1979).

I følge nyrealismen er stater de sentrale aktører i internasjonal politikk. Stater søker å ivareta sine egeninteresser. Det materielle står sterkt og militærmakt anses som statens viktigste virkemiddel overfor omverdenen. Det som kjennetegner stater er at de er enhetlige og egoistiske (ibid: 1979). Med enhetlig menes at de opptrer med én stemme utad.

Interessegruppers lobbyvirksomhet, sivilsamfunn og andre uttrykk for nasjonal uenighet anses ikke som relevant. Dette blir kritisert av nyklassiske realister. De mener at både eksterne og interne faktorer er med på å bestemme hvordan stater handler. Det er kun gjennom mellomliggende variabler man kan forklare staters oppførsel (Rose 1998: 147).

Nyrealister er positivistiske, og bruker det som kan betegnes som en utilitaristisk modell der aktørene avveier interesser, handlingsalternativer og konsekvenser. Valget faller på det alternativ som i størst grad ivaretar interessene. Stater opererer med et interessehierarki der de først og fremst søker å overleve ved å maksimere sikkerhet (Waltz 1979). I sine vurderinger forutsettes aktørene å være instrumentelt rasjonelle. En videreføring av dette er at stater sees som asosiale. De påvirkes ikke av kultur, sosiale situasjoner eller institusjonelle normer og regler. Konstruktivismen kritiserer dette, og mener at nyrealismen mister forklaringskraft ved at den toner ned viktigheten av normer, ideer og kultur. Strukturer er ikke fastlåste, men heller fleksible. Anarkiet i det internasjonale systemet er en sosial konstruksjon (Wendt 1992).

I følge nyrealister er det den internasjonale strukturen og ikke individuelle staters egenskaper som bestemmer utfall. Maktbalansen er kjerneprinsippet i nyrealisme, men i motsetning til tidligere realister, tror nyrealister at maktbalansen mellom stater for det meste bestemmes av systemets struktur. I et slikt system er mulighetene for internasjonalt samarbeid derfor dårlige. Nyrealister hevder at fravær av en verdensautoritet fører til at stater er opptatte av overlevelse (Waltz 1979). I internasjonal politikk reflekterer dette en tilstand av selvhjelp, hvor det kreves at aktørene som handler på vegne av staten, handler på en bestemt måte.

Mearsheimers offensive realisme fokuserer på oppførselen til stormaktene i internasjonal politikk. Stater vil ikke være tilfredsstilt med en gitt mengde makt, men søker hegemoni for sin egen sikkerhet (Mearsheimer 2001). Mearsheimer bygger på antagelser i Waltz' defensive realisme, og kan som argumentert for tidligere, karakteriseres som en videre utdyping av nyrealismen. Mearsheimer avviker fra Waltz ved å mene at staters fokus på makt og sikkerhet er umettelig. For defensive realister gir den internasjonale strukturen stater lite insentiv til å søke ytterligere maksimering av makt. Waltz argumenterer for at stater ønsker å opprettholde sine posisjoner i systemet. Hovedmålet for stater er å bevare egen sikkerhet, snarere enn å søke uendelig med makt. Offensive realister mener at tilfredshet med *status quo* er sjeldent fordi det internasjonale systemet skaper insentiver for at stater vil se etter muligheter for å maksimere makt på bekostning av rivaler. Mearsheimer argumenterer for at stater ønsker makt, og derfor søker hegemoni (Kaplan 2012).

Mearsheimer mener at stormakter frykter hverandre og at de vil møte denne frykten ved å maksimere sin makt. Aggressivitet følger ikke nødvendigvis av denne forutsetningen. Stormaktene verdsetter sikkerhet høyere enn det defensive realister mener (Mearsheimer 2001). Mearsheimer argumenterer for at selv om en stat ønsker å drive en verdibasert utenrikspolitikk, tvinger det anarkistiske internasjonale systemet dem til å oppføre seg i henhold til egne interesser. Dette blir blant annet kritisert av konstruktivismen som mener Mearsheimer overser ideologi og identitet (Snyder 2002).

Nyrealismen kan kort oppsummeres som en retning som legger stor vekt på å forklare det internasjonale politiske system ut fra strukturer og anarki, samtidig er militære og økonomiske ressurser viktige elementer for maktfordelingen i det internasjonale samfunnet. Nyrealismen anser sikkerhet som det øverste mål, i motsetning til klassisk realisme som anser

makt som det viktigste. I denne formen for realisme er det liten plass for menneskenaturens egoistiske og maktsøkende motiver, noe som skiller nyrealismen fra klassisk realisme (Jackson & Sørensen 2003: 86).

2.3 Konstruktivisme

Konstruktivismen har lenge vært debattert i studiet av internasjonale relasjoner. Grunnen til dette har vært at konstruktivismen har stått frem som en diffus teori. Det har vært vanskelig å presentere den innenfor et entydig rammeverk (Rowley og Weldes 2012: 80, Katzenstein 1996). Retningen kan deles i to kategorier. På den ene siden finner man radikal konstruktivisme med forankring i post-strukturell teori og på den andre siden en mer ”konvensjonell” tilnærming, hvor Alexander Wendt framstår som en sentral bidragsyter (Wendt 1999). Det finnes mange bidrag til konstruktivismen, og spennvidden på innholdet er stort. Wendt er en sentral teoretiker som definerer essensen av konstruktivismen på en fruktbar måte, og oppgaven vil derfor støtte seg på han. Wendt formidler konstruktivismen gjennom eksisterende rammer innenfor IR, og erkjenner strukturene i det internasjonale systemet i motsetning til andre konstruktivister.

Kritikken mot konvensjonell konstruktivisme består hovedsakelig i at de strukturelle elementer vektlegges i langt større grad enn de konstruktivistiske elementer. Dette fører til at man utelater elementer som beskriver hvordan aktører gjennom sine konstruksjoner inngår i prosesser som skaper nye former for forståelser av virkeligheten. Kritikerne hevder at dette svekker retningens forklaringskraft på internasjonale spørsmål. Den konvensjonelle retningen kritiseres for å legge for mye vekt på strukturer og for lite på aktører. Konvensjonelle konstruktivister er opptatt av å bygge bro til rasjonalistiske teorier, og har som mål å fylle tomrommet mellom de rasjonalistiske og sosiale IP- perspektivene. Dette har ført til at kritikere mener at den konvensjonelle varianten er utvannet og lite konstruktivistisk (Hellesnes 2001, Kjørup 2001).

Konstruktivismen ble introdusert i statsvitenskap på slutten av den kalde krigen som en kritikk av nyliberalismen og nyrealismen. Den utfordret antagelsene til de tradisjonelle og utilitaristiske IR-teoriene (Bokhari 2004: 17). Teorien knyttes opp til Wendts verk *Social Theory of International Politics* (Wendt 1999). Retningen er i hovedsak blitt utarbeidet som

en kritikk av ny-utilitarismen, og mange konstruktivister ser på det som sin oppgave å påpeke mangler og feil ved andre fagtradisjoner. Konstruktivister fokuserer i sine studier på at ideer og meninger hos aktørene på den internasjonale scenen konstruerer hvordan det internasjonale systemet ser ut. Internasjonal politikk er resultat av sosial konstruksjon, og virkeligheten er ikke gitt, men formes kontinuerlig (Khan 2010: 3).

Retningen er opptatt av å avdekke forestillingene om verden, og hvordan disse påvirker våre handlinger. Et viktig begrep i konstruktivismen er intersubjektivitet som går ut på å identifisere dominerende felles forestillinger til aktører. Konstruktivistene mener at disse delte forestillingene som aktører har er styrende for hva man oppfatter som ens egne interesser. Konstruktivismen fokuserer på hvordan forestilling, identitet og interesser i utenrikspolitikk er formet og kommer til uttrykk (Schonberg 2007: 20). Konstruktivismen setter spørsmålsteget ved interesse-konseptet til realismen fordi ens identitet former ens interessedefinisjon.

Wendts grunnleggende kritikk av nyrealismen er at teorien mister forklaringskraft ved at den toner ned viktigheten av normer og ideer. Strukturer er ikke så fastlåste som realister vil ha det til, men heller relativt fleksible gjennom vilje til endring hos aktørene på den internasjonale arena. Wendt argumenterer for at anarkiet i det internasjonale systemet er det *stater selv gjør det til*. Han mener at det ikke er det anarkiske verdenssystemet i seg selv som gjør at stater må konsentrere seg om sikkerhet og maktbalanse. Det er staters oppfatning av andre aktører som er sentralt (Wendt 1992a, Wendt 1992b). Wendt kritiserer realismen for å fokusere for mye på maktbalanse og det anarkiske systemet, mens han mener at staters intersubjektive selvoppfatning påvirker og former staters interesser i utenrikspolitikken og på den måten deres samhandling med andre stater i det anarkiske systemet. Maktbalansen påvirker stater, men på ulik måte og i ulik grad. Hvordan den påvirker avhenger av statens intersubjektive forståelse og forventninger. For eksempel nevner Wendt at amerikansk militær makt har ulik betydning for Canada og Cuba, selv om disse statene har relativ lik strukturell posisjon i det anarkiske systemet (Wendt 1992a).

For konstruktivister er søken etter å beskrive hvordan sosialt gitte normer og identitet er med på å etablere og påvirke stater og personers oppfatninger om sosiale fenomener sentralt. Konstruktivismen bygger på to premisser. For det første er de omgivelsene aktører handler innenfor både sosiale og fysiske. For det andre skapes aktørenes interesser og identitet

innenfor de omgivelser de opptrer i (Rowley og Weldes 2012: 80-81). Videre dekker Wendts konvensjonelle konstruktivisme følgende sentrale premisser om strukturen i det internasjonale systemet: (1) de viktigste enhetene i internasjonale relasjoner er stater, (2) de viktigste strukturene i statssystemet er intersubjektive snarere enn materielle, og (3) staters identiteter og interesser er viktige for å bygge sosiale strukturer, snarere enn gitte ytre faktorer, som eksempelvis menneskets natur i realismetradisjonen (Wendt 1992a).

Verdien av konstruktivisme i studier innenfor internasjonale relasjoner er primært knyttet til problematiseringen av at staters interesser kan tas for gitt. Forklaringer av staters interesser og atferd er ikke basert kun på fordelingen av materielle kapabiliteter, men antas å være skapt gjennom sosial interaksjon innenfor den internasjonale strukturen stater opptrer (Wendt 1992a: 394). Denne problematiseringen av interesser har bidratt til ny forståelse av de omgivelser stater opptrer innenfor, så vel som fremveksten av nye spørsmål knyttet til hvordan identitet, kultur og normer påvirker statlig atferd. I kontrast til rasjonalismens fokus på materielt betingede maktstrukturer, legger konstruktivistisk teori til grunn at det internasjonale systemet også består av kulturelle og institusjonelle strukturer med meningsbærende og sosiale verdier (Bokhari 2004: 17-18).

Tolkningen av nasjonal interesse og makt kan variere mellom stater selv om de står ovenfor den samme situasjonen. Konstruktivismen mener at rasjonalitet er fastlagt av tro, verdier og holdningene til politikere og andre representanter i et gitt samfunn. I praksis vil politikere bruke egne ideer og identitet til å forme sine interesser (Wendt 1992b). Premisset om at USA er en selvinteressert og rasjonell aktør står ikke nødvendigvis i motsetning til den konvensjonelle konstruktivismen, men det kreves en ideologisk innramning for fullt ut å forklare de politiske resultatene. Utenrikspolitiske valg gjennom konstruktivismen er ikke selvinnløsende og objektivt meningsfylt som de blir forstått i det realistiske rammeverket, men krever sosiale strukturer basert på felles kunnskap for å forstå dem. Felles forestillinger utgjør sosiale strukturer. Ideer i sin tur er formet gjennom historiske oppfatninger og prosesser.

Wendt definerer identitet som en relativt stabil, rolle-spesifisert forståelse og forventning om en selv. For en stat blir disse forståelsene og forventningene som oftest utarbeidet i et fellesskap av representanter for befolkningen. En identitet må legitimeres for å fungere i

sosial interaksjon, og dette skjer ved at de andre aktørene aksepterer og anerkjenner adopsjonen av denne identiteten. Nasjonal identitet er verken stabil eller gitt, men forandres under interaksjon med andre. Aktører har flere identiteter, og forpliktelsen og betydningen varierer med de ulike identitetene. Identiteter er ikke bare situasjonelle, de er også relasjonelle. En identitet har alltid en motpol. Man trenger aktører å forholde seg til, og for å definere seg selv i forhold til. Oppfatningen av en annen stats identitet påvirker ens egen holdning til denne staten (Wendt 1994).

Fra et konstruktivistisk ståsted er utenrikspolitikk en refleksjon av sosiale og kognitive prosesser der statsledere bruker sine egne forståelser av virkeligheten, og ikke utelukkende et produkt av objektiv virkelighet og materielle forhold. Oppfatninger om hvordan internasjonale aktører ser og definerer seg selv og andre i det internasjonale systemet bestemmer ofte utenrikspolitikken. En stats utenrikspolitikk er basert på en felles oppfatning blant ledere og befolkning om den nasjonale identiteten. Er disse oppfatningene eller forutsetninger forankret i den nasjonale historien, vil dette kunne endre seg sakte over tid, ofte gjennom at politiske ledere tolker dem i et nytt lys, enten gjennom ekstern eller intern utvikling. Identitet og oppfatninger om egen identitet blir en referanseramme i internasjonale relasjoner (Aggestam 1999). Wendt argumenterer for at selv i en situasjon der stater møter hverandre for første gang, vil vedtak i løpet av handlingen være basert på sannsynligheter som er grunnlagt i interaksjoner snarere enn å følge realismens påstand om at stater opererer på grunnlag av et «worst case»-scenario om den andre staten. Wendt hevder at sosiale trusler er konstruert, og ikke naturlige fordi de avhenger av tolkninger aktører velger å feste til den andre statens signaler (Wendt 1992a).

Konstruktivistene bidrar med analytisk innsikt som gir en bredere forståelse av den kulturelle og ideologiske konteksten en stats sikkerhetsforståelse og utenrikspolitikk springer ut fra. Dette skjer gjennom å problematisere hvordan normer og identitet påvirker handlingsmønsteret som etablerer oppfatninger om utenrikspolitikk (Katzenstein 1996). Hva som defineres som utenrikspolitikk er dynamisk, og midlene som anvendes for å nå mål må ha legitimitet. Det normative klimaet eller den diskursive struktur som aktører i den utenrikspolitiske praksis beveger seg innenfor, må innlemmes i en analyse. Utenrikspolitikk er en sosial konstruksjon som aktørene på den internasjonale og nasjonale arena bevisst og ubevisst forholder seg til (Schonberg 2007: 22).

Ideologi er en sentral faktor i konstruktivismen for å forklare utenrikspolitikk. Ideologier bruker kognitive rammeverk som legger føringer på hvordan aktører forstår virkeligheten. En ideologi kan bli sett på som en sammenhengende og omfattende visjon og som en felles oppfatning eller et sett av ideer. Anvendt i forholdet til stater, betyr ideologi noe som ligner politisk kultur, et sett av generelle, allment og godt holdte forestillinger som avgrenser måten folk tenker seg imellom både når det gjelder regjeringsform, myndigheter og den ytre verden. Ideologi kan sies å være en refleksjon av identitet og er med på å diktere politisk atferd (ibid: 22).

Michael Hunt har foreslått at ideologier er integrerte og sammenhengende systemer av symboler, verdier og forestillinger som har oppstått fra sosialt etablerte strukturer og et sett av ideer. Ved bruk av dette mener Hunt at USA består av følgende ideer: en visjon om nasjonal storhet utvidet med spredning av frihet utover landets grenser, en følelse av anglosaksisk rasemessig overlegenhet, og en frykt for revolusjon i enhver form. Hunt hevder at det i hver epoke i amerikansk historie har vært en liten og homogen gruppe av politiske eliter som med vilje eller ubevisst, har lyktes i å definere rollen til USA i verden gjennom sine egne personlige ideologier (Hunt 1987).

En tilnærming som ligner på Hunts er tatt av Richard Kerry, som mener amerikanske idealer historisk har inkludert demokratisk universalisme - en forestilling om at det amerikanske styresett og samfunn gjelder overalt, en amerikansk eksepsjonalisme - troen på at utviklingen av den amerikanske nasjonen er distinkt fra annet evolusjon som har funnet sted i verden, og at det nittende århundrets amerikanske liberale filosofer som Locke og Jefferson har skapt unike verdier i USA. Hver av disse forestillingene mener Kerry har hatt en betydelig innflytelse på amerikanske oppfatninger av USA og verden. Dette settet av ideer kan ses på som den amerikanske nasjonale ideologien (Kerry 1990).

Begrepet ideologi vil i denne oppgaven være definert som ethvert system av prinsipielle holdninger som dikterer politisk handling og atferd. Med et slikt utgangspunkt er eksempelvis både USA, Norge og Japan ideologiske stater fordi de eksisterer innenfor den politiske kulturen, og har et sett av ideer som er forankret i en felles identitet. Dette danner et ideologisk rammeverk som både muliggjør og begrenser staters politikk. Det er samfunnet og

lederes identitet og ideer som definerer staters interesser. Det kan argumenteres fra et konstruktivistisk ståsted for at alle stater i det internasjonale systemet er ideologiske.

Historisk kan det argumenteres for at ideene nevnt ovenfor har farget amerikansk utenrikspolitikk, hvorav vektlegging og tolkning på ulike aspekter av den amerikanske ideologien, sammen med ulike forståelser av landets muligheter og begrensninger på omverden, har stått sentralt. Eksepsjonalisme vil brukes i et konstruktivistisk perspektiv for å analysere amerikansk utenrikspolitikk. Den amerikanske eksepsjonalismen kan betraktes å omfatte som både USAs identitet og ideologi.

2.3.1 Eksepsjonalisme

Eksepsjonalismen er en retning som har en meget sentral plass i amerikansk utenrikspolitikk gjennom historien. Begrepet ble først brukt av Alexis de Tocqueville og beskrev USA som en unik stat. USA var en stat annerledes enn de europeiske stormaktene, en eksepsjonell stat. Eksepsjonalismen bygger på det hovedsyn at USA, dets politiske system og befolkning står for noe helt spesielt, og at USA har et viktig ansvar i verdenspolitisk sammenheng. Den eksepsjonalistiske retningen ser USA som en idèstat, hvorav den skiller seg ut fra de tradisjonelle europeiske statene. Retningen viser til at USA har et ekstra viktig ansvar i verden, og at landet må spre sine idealer og verdier til andre stater (Lundberg 2011: 27).

Tocqueville i *Democracy in America* fra 1835 hadde studert det amerikanske demokratiet og årsakene til at dette hadde lyktes i større grad enn i Europa. Tocqueville fant blant annet at individualisme, religionsfrihet og klasseløshet stod sentral i det amerikanske samfunn, noe som skilte seg fra de europeiske statene (Lipset 1996: 17-19). Selv om betegnelsen kom med Tocqueville, stammer ideen om USA som et unikt og annerledes samfunn fra de puritanske immigrantene som nådde Amerika midt i det syttende århundre. John Winthrop, den første guvernøren i Massachusetts Bay-kolonien, uttalte at det nye landet skulle være "*a city upon a hill*", en rollemodell for resten av verden (Moen 2008: 183). President Ronald Reagan beskrev også USA i lignende ordklang da han beskrev USA som: "*the shining city on a hill*" (Reagan sitert i Calabresi 2006: 1337).

Amerikansk eksepsjonalisme inneholder en idé, forestilling og selvforståelse om at USA er et unikt, såkalt eksepsjonelt land i verden. Amerikanere har en selvforståelse om at USA er en unik politisk konstruksjon bygget på universelle verdier, og at de har et ansvar for å holde disse verdiene levende, både nasjonalt og internasjonalt. Amerikansk eksepsjonalisme ansees som en identitet amerikanere har og føler stolthet til. Spesielt politikeres henvisninger til USAs unike karakter kan betraktes som bruk av mytebelagte symboler som bidrar til å holde en etnisk og kulturelt svært mangfoldig nasjon sammen (Moen 2008: 183).

I motsetning til de europeiske statene er USA ikke dannet på grunnlag av etniske, språklige, geografiske eller kulturelle forhold, men på ett sett politiske ideer som demokrati, personlige friheter og rettigheter (Melby 1995: 29). USA er bygget på en ideologi hvor frihet, likhet og individualisme er viktige kjennetegn (Lipset 1996: 18-19). Det kan derfor argumenteres for at USA er en unik politisk konstruksjon der staten er basert på et sett bestemte politiske ideer. Klasseløshet stod spesielt sentralt da staten ble grunnlagt. USA var mulighetenes land (for hvite menn). Alle kunne lykkes, selv mennesker med de dårligste kår.

Ideen om en amerikansk eksepsjonalisme har bidratt til at USA i internasjonal politikk tradisjonelt har oppfattet seg selv å operere ut i fra mer høyverdige forutsetninger enn andre, og bidratt til en utenrikspolitisk identitet som en forsvarer av det gode i en truende og farlig verden. Ideen har i følge Melby tradisjonelt lagt føringer for to forskjellige retninger i utenrikspolitikken. På den ene siden har ønske om å unnsnippe den gamle verdens maktspill ført til en isolasjonistisk politikk, hvor USAs «unike» samfunnssystem må beskyttes fra trusler utad. Denne retningen blir omtalt som "sense of escape", og blir brukt som et perspektiv for å forstå den relative tilbakeholdenhet som preget amerikansk utenrikspolitikk før 1940 (Melby 1995: 21-23). Dette perspektivet har fått motstand i den senere perioden fra flere hold. Hilde Restad argumenterer for at «sense of escape»-retningen ikke har vært en utenrikspolitisk tradisjon av noen konsekvens. Hun viser til en enighet innenfor historiefeltet om at isolasjonisme-begrepet er utdatert og feilaktig for amerikansk utenrikspolitisk historie. Geografisk avstand betyr ikke isolasjonisme. De anglo-amerikanske nybyggerne så seg selv som «en fortropp for en engelsk sivilisasjon som skulle lede menneskeheten inn i fremtiden», en kamp mot spanjoler og franskmenn for å sikre sine egne siviliserende oppdrag i Nord-Amerika. Restad argumenterer dermed for at den puritanske misjonen ikke omhandlet isolasjon fra resten av verden. De så heller på seg selv som misjonærer som skulle reformere

europaisk sivilisasjon, ikke som en gruppe på flukt fra den «gamle verden» (Restad 2010: 11-12). Restad sin tolkning ser jeg på som fruktbar og jeg vil derfor ikke bruke «sense of escape»-retningen som verktøy i den videre analysen, ei heller som en del av eksepsjonalisme-begrepet.

Den andre retningen, «manifest destiny», bygger på en tilnærming hvor USA skal spre sine verdier, idealer og styresett på den globale arenaen. Denne retningen ser på Amerika som en misjonerende aktør i det internasjonale samfunnet. Spredningen av amerikanske verdier og idealer skal bidra til å oppnå fred og harmoni i verden. I følge dette perspektivet tjener ikke isolasjonisme USA. For å beskytte det amerikanske samfunnssystemet og skape en fredelig og rettferdig verden må man i stedet føre en offensiv politikk som tar sikte på å forme verden etter amerikansk mønster (Melby 1995: 23). Denne politiske retningen rettferdiggjøres i ideen om USA som noe kvalitativt annerledes enn andre stater, grunnlagt og definert i et motsetningsforhold til ”den gamle verden”. Ved å oppfatte seg selv som det mest høyverdige demokratiet, og i kraft av å forsvare verdier de oppfatter som universell verdi, kan man argumentere for at det ligger en tilbøyelighet til å avvise andre staters holdning der disse strider i mot det amerikanske synspunktet. Slik kan den amerikanske tilnærmingen til partnere og internasjonale forhandlinger i gitte tilfeller muligens betraktes som forsøk på å få *“de enkelte statene til å la sine snevre nasjonale interesser underordnes oppnåelsen av universelle høyverdige målsettinger”* (Melby 1995: 16). Denne retningen vil i den videre oppgaven definere amerikansk eksepsjonalisme.

Eksempler på hvordan eksepsjonalisme som ideologi har bidratt til å forme amerikansk utenrikspolitikk i det 20. århundret er mange. Blant annet dannet amerikanske eksepsjonalismen det ideologiske grunnlaget for amerikansk støtte til internasjonale institusjoner. I tidligere perioder med aktiv utenrikspolitikk hadde amerikanerne en følelse av moralsk overlegenhet og at USAs grunnleggende prinsipper var de beste i verden. Dette førte til at amerikanske presidenter, blant annet Woodrow Wilson ønsket etablering av internasjonale institusjoner for å spre amerikanske verdier (Schonberg 2007: 25).

Den amerikanske ideologien og dens ledere har gjennom det 20. århundre konsekvent hevdet at USA er et land fundamentalt i motsetning til andre stater ved sin mer rettferdige styreform og sosiale organisering. De har konsekvent hevdet at modellen USAs samfunn er tuftet på, er

unik, og at den er forankret i grunnleggende sannheter om verdien av individuell suverenitet. Amerikanere har ment at deres struktur er riktig overalt i verden. Amerikanerne har en tendens til å tro at den sosiale og politiske orden etablert i deres land er unik fordi den anerkjenner de grunnleggende rettigheter for alle mennesker. USAs ideologi har gjennom de siste 100 årene vært dominert av jødisk-kristen etikk og liberal filosofi. Denne tenkning har understreket den ledende verdien av frihet for personer og stater, og viktigheten av å løse problemer, også i utlandet (ibid: 25).

Amerikansk eksepsjonalisme har blitt et begrep som brukes i stadig større grad de siste årene. Før var det stort sett et begrep som ble brukt innenfor akademiske og historiske felt, men har den siste tiden blitt et begrep som stadig dukker opp i aviser, debatter og i den politiske sfæren. Den amerikanske eksepsjonalismen har blitt et brukt begrep i debatten mellom de konservative og de liberale, spesielt etter President Barack Obamas inntreden i Det Hvide Hus. Republikanerne har blant annet direkte angrepet Obama for å ikke støtte opp under den amerikanske eksepsjonalismen (Tumulty: 2010). Da Obama reiste på sin første utenlandsreise som president, fikk han spørsmålet om han ville følge i tidligere presidenters fotspor. Dette gjaldt om Obama ville følge den amerikanske eksepsjonelle skolen, der USA sees på som en unik og kvalifisert stat som skal lede verden. Svaret Obama ga, nemlig at alle land trolig ser på seg selv som eksepsjonelle, at eksempelvis grekerne tror på gresk eksepsjonalisme og britene tror på britisk eksepsjonalisme, satte sinnene i kok blant republikanerne i USA (Tumulty: 2010). Det har siden vært en het diskusjon blant demokrater og republikanere angående amerikansk eksepsjonalisme. Republikanerne mener at USA skal være den selvoppnevnte gode hegemonen i verden som skal spre sine verdier og idealer, og ser ikke bort fra at dette kan skje unilateralt. Demokratene på sin side mener at det amerikanske selvbildet må tones ned noen hakk, særlig etter Bush-perioden hvor verden hadde liten tiltro til USA. Denne debatten tok seg opp igjen etter intervensjonen i Libya, der republikanerne mente Obama ikke hadde utvist tradisjonelt amerikansk lederskap, men heller latt England og Frankrike ta lederrollen.

3 Forskningsdesign og metode

Dette kapittelet vil ta for seg de metodologiske tilnærmingene og utfordringene i oppgaven. I 2.1 argumenteres det for valget av casestudie som forskningsdesign, og svakheter og styrker ved en slik studie. I avsnitt 2.2 drøftes valget av case, og hvordan de ulike casene kan bidra til å belyse amerikansk utenrikspolitikk. Det vil deretter diskuteres for muligheten om funnene kan ha overføringsverdi til andre caser. I 2.3 vil det redegjøres for data-innsamling og kritikk av dette. Validiteten og relabiliteten blir diskutert i avsnitt 2.4. I 2.5, vil teoriene realisme og konstruktivisme, samt utenrikspolitiske aktører, operasjonaliseres.

3.1 Casestudie

Forskningsdesignet i denne oppgaven vil være en casestudie. Valget av casestudie kan bidra til å forstå et fenomen, i dette tilfellet amerikansk utenrikspolitikk, på en inngående og presis måte. Et casestudie kan defineres som dybdestudie hvor fokuset er på et spesifikt fenomen eller hendelse. I denne oppgaven er hendelsen Obama-administrasjonens tilnærming til den arabiske våren i 2011 som førte til opprør og revolusjoner i store deler av Nord-Afrika og Midtøsten. John Gerring (2007: 20) definerer casestudie som en grundig studie av en eller noen få enheter der hensikten er å kaste lys over en større populasjon. For at oppgaven ikke skal bli for omfattende vil tidsperioden som er gjenstand for analysen, begrenses til Obama-administrasjonens tilnærming til casenes opprør, fra start til slutt.

En av fordelene ved å studere et lite antall case er at denne typen forskning legger til rette for en grundig innsikt i en gitt studie (Rueschemeyer 2003: 305). Det vil derfor være hensiktsmessig å benytte seg av en casestudie fordi oppgavens formål er å forstå og forklare Obama-administrasjonens tilnærming til den arabiske våren. En svakhet ved komparative casestudien vil være at andre case enn de som er valgt vil kunne gi rom for andre konklusjoner (Gerring 2007).

Casestudier egner seg godt til utforskende og hypotesegenererende studier når man studerer et fenomen for første gang eller på en ny måte (Gerring 2007: 40). Målet er ikke å finne frem til statistisk sammenhenger, men å finne sammenhenger, intensjoner og årsaker. (George og Bennet 2005: 31, Yin 2003: 13).

3.2 Valg av case

Oppgavens design vil være en komparativ casestudie av amerikansk utenrikspolitikk i tre arabiske land som opplevde revolusjonære bevegelser under den «arabiske våren». En komparativ metode er en analyse av et lite antall enheter, også kalt en liten N-studie. En slik metode ønsker å sammenligne enhetene i studien (Gerring 2007, Yin 2003). En fordel med metoden er at det er mulig å fordype seg i casene, samtidig som man har et sammenligningsgrunnlag, noe man mangler i en casestudie med en enkelt enhet. Når man skal velge enheter til en slik studie er det lurt å gjøre systematiske vurderinger av hvilke som ut i fra teoretiske og analytiske formål er mest interessante og relevante. Et velbegrunnet og strategisk valg av case kan være med å styrke validiteten i oppgaven.

Oppgaven ønsker å analysere Obama-administrasjonens tilnærming til den arabiske våren gjennom Egypt, Libya og Bahrain. Målet er å belyse hvilke teoretiske premisser USAs utenrikspolitikk bygger på i møte med studieobjektene. Er det likheter i tilnærmingene, og kan det generaliseres til å beskrive Obama-administrasjonens generelle tilnærming til den arabiske våren. Komparative casestudier med flere case er en ofte brukt analysemetode for å studere et lands utenrikspolitikk. I komparativ metode er hensikten å avdekke årsakssammenhenger gjennom systematisk sammenligning av enheter. Denne metoden knyttes ofte til komparativ politikk-tradisjonen, som er mer kvantitativt orientert enn casestudier tradisjonelt er (Andersen 1997:94).

Innenfor komparative casestudier finnes det et sett av flere typer metoder. Gerring viser til at «diverse-case»-metoden har et primært mål om å oppnå maksimal varians langs relevante dimensjoner (Gerring 2007: 131, 139). Denne metoden krever et sett av tilfeller, minimum to, som er ment å representere det fulle verdiområdet. Formålet med å velge ut Egypt, Libya og Bahrain er en antagelse om at de representerer ulike amerikanske utenrikspolitiske tilnærminger. Dette skal kunne bidra til å utfordre realisme- og konstruktivismeteorier langs flest mulig dimensjoner for å teste hvilken teori som har best forklaringskraft.

Sentrale faktorer som bidro til opprørene i disse landene hevdes å være relativt like. Autoritære regimer, brudd på menneskerettighetene, politisk korrupsjon og økonomisk nedgang er sammenfallende elementer i de tre landene.

Libya er valg ut fordi regimet i landet historisk sett ikke har hatt nære forbindelser til USA. Amerikanske presidenter har sjeldent hatt nasjonale interesser i Libya, og landet har ikke spilt en viktig rolle i Midtøstens stabilitet. Da den demokratiske bølgen traff Libya, opptrådte USA og Vesten på en annen måte enn under de andre arabiske opprørene. Dette gjør Libya til et unikt case. Her intervenerte Obama-administrasjonen for første gang i Midtøsten gjennom et multilateralt samarbeid.

Egypt er et av de viktigste landene for USA i Midtøsten, og har historisk sett vært regionens kulturelle sentrum. USA har hatt et langt og tett forholdt til regimet i Egypt, hvor realpolitiske interesser har stått sterk. Det er derfor interessant å se på hvordan Obama-administrasjonen håndterte den demokratiske bølgen som skylte over Egypt i januar 2011.

Et annet interessant case er Bahrain fordi regimet i landet er en nær alliert av USA, samtidig som det ikke har samme dominerende rolle i Midtøsten som Egypt historisk sett har hatt. Det pro-amerikanske regimet har lagt til rette for amerikansk tilstedeværelse og har assistert USA i flere kriger. USA har flere viktige realpolitiske interesser i Bahrain. Det er derfor interessant å analysere om opprørets rop etter demokrati, reformer og menneskerettigheter har forandret den amerikanske tilnærmingen til landet.

Casene brukes for å undersøke hvilken teori (realisme/konstruktivisme) som best forklarer Obama-administrasjonens tilnærming til landene. Er det en videreføring av tidligere utenrikspolitisk tilnærming til de valgte landene, og kan den amerikanske tilnærmingen til casene generaliseres til andre land i regionen.

Casene vil trolig ikke være representative for en større generalisering, men dette vil ikke bety at analysens funn ikke har overføringsverdi til andre tilfeller (Yin 2003: 53). Obama-administrasjonens tilnærming til den arabiske våren kan gi muligheter for en betinget generalisering. Studiet ønsker å gi en god innsikt i Obama-administrasjonens politiske prosesser, og en forståelse av Obama-administrasjonens strategier.

3.3 Datainnsamling og kritikk

Målet med denne oppgaven er ikke å finne nye data, men å tolke foreliggende data. Det har en egenverdi å studere disse casene, både fordi de er empirisk interessant i seg selv, og fordi den amerikanske tilnærmingen har vært tilsynelatende ulik under den «arabiske våren».

For å besvare oppgavens problemstilling benyttes ulike kvalitative kilder. Enkelte av kildene er primærkilder, som taler, uttalelser og offentlige dokumenter. Det anvendes også sekundære kilder som nyhetsartikler, vitenskapelige artikler, bøker og rapporter. Primærkildene har vært viktige for å danne et bilde av aktørenes posisjoner. Slike kilder er gode indikasjoner på hvilke verdisett som gjør seg gjeldende hos aktørene. Dette antas å være av betydning for å spore hvorvidt verdisett og politiske prioriteringer har endret seg. Det finnes et stort omfang av litteratur og nyhetsrelatert stoff vedrørende den arabiske våren og USAs utenrikspolitiske tilnærminger som har gjort det mulig å styrke oppgavens troverdighet ved å kontrollere kilder opp mot hverandre. Et kritisk punkt i en slik studie er å identifisere kildenes troverdighet i forhold til det de beskriver. Primærkilder som taler og uttalelser er ikke alltid like pålitelig, fordi det Obama-administrasjonen sier i taler ikke nødvendigvis er det de egentlig mener. Ofte må slike typer primærkilder vurderes ut ifra tiltenkt publikum.

Det empiriske materialet i oppgaven vil bestå av relativt nye artikler, rapporter og uttalelser. Det er dermed viktig å være kilde-kritisk i arbeidet med å finne troverdige og interessante opplysninger. Når det gjelder generell amerikansk utenrikspolitikk finnes det mye relevant litteratur som tar for seg amerikansk geopolitikk, amerikanske interesser og teori for valg av politikk og tilnærming. Obama-administrasjonens nasjonale sikkerhetsstrategi rapport (NSS) fra 2006 vil eksempelvis være med på skape et bilde av hvilke prioriteringer og elementer som er viktige.

3.4 Validitet og reliabilitet

Validiteten i en undersøkelse dreier seg om man faktisk måler det man ønsker å måle. Man skiller mellom indre og ytre validitet. Indre validitet handler om kvaliteten på de kausale

slutningene i en undersøkelse. Ytre validitet handler om potensialet for generalisering til en større populasjon (Bryman 2004:273). Den viktigste kilden til en god indre validitet i denne oppgaven er Obama-administrasjonens taler og uttalelser, og den nasjonale sikkerhetsstrategien (NSS) fra 2006, samt deres faktiske handlinger.

Ettersom oppgaven bare benytter seg av tre case for å belyse den amerikanske tilnærmingen til den arabiske våren, vil dette føre til en relativ lav ytre validitet, det vil si at potensialet for generalisering av funn til en større populasjon er lavt (Gerring 2007:43). Dette er en viktig kritikk mot casestudiet som design.

Reliabilitet dreier seg om en studies troverdighet og etterprøvbarhet. Det er ofte vanskelig å etterprøve resultatene når man bruker kvalitative data (King m. fl.1994:26-27). Det valgte tidsrommet for oppgavens analyse er relativt kort og i nyere tid. På bakgrunn av dette vil det være et begrenset omfang av vitenskapelige analyser som tidligere har behandlet det valgte tidsrommet. Dette reduserer muligheten for å kontrollere funn i oppgaven opp mot annen forskning på feltet.

3.5 Begreps operasjonalisering

For å kunne finne ut av om Obama-administrasjonens utenrikspolitiske tilnærming til de ulike casene forklares bedre av realisme eller konstruktivisme, må begrepene operasjonaliseres og begrenses. Operasjonaliseringer gjøres fordi teoretiske begreper ikke lar seg måle empirisk, og skal dermed bidra til å gjøre forskningsspørsmålet mulig å analysere (Lund 2002: 85-88).

3.5.1 Konstruktivisme

Konstruktivismens fokus er på å avdekke forestillinger aktører har, og hvordan disse påvirker aktørers handlinger. Et viktig begrep i konstruktivismen er intersubjektivitet som går ut på å identifisere felles dominerende forestillinger til aktører. Konstruktivistene mener at disse delte forestillingene som aktører har, er styrende for hva man oppfatter som ens egne interesser. Konstruktivismen fokuserer på hvordan forestilling, identitet og interesser i utenrikspolitikk er formet og kommer til uttrykk. Ideologi er en sentral faktor i konstruktivismen for å forklare

utenrikspolitikk og hvordan aktører forstår virkeligheten. Begrepet ideologi vil i denne oppgaven være definert som en sammenhengende og omfattende visjon, forestilling og som en felles oppfatning (Kennedy 1979). Den amerikanske eksepsjonalismen kan defineres som USAs ideologi. I lys av dette vil amerikansk eksepsjonalisme brukes i et konstruktivistisk perspektiv for å analysere amerikansk utenrikspolitikk. Som nevnt i teori-kapitlet forkaster oppgaven «sense-of-escape»-retningen. «Manifest-destiny»-retningen vil bli benyttet for å forklare en verdibasert utenrikspolitikk. En utenrikspolitisk tilnærming som fremmer amerikanske idealer, verdier og prinsipper vil operasjonaliseres under begrepet ideologi.

3.5.2 Realisme

Nyrealisme kan forklare realpolitikk, maktbalanse og stormaktspolitikk i internasjonale relasjoner. Dette kan derfor forstås som en fruktbar tilnærming for å forklare USAs realpolitiske utenrikspolitikk. Bruken av militærmakt og internasjonalt samarbeid, og fokuset på økonomiske og sikkerhetspolitiske interesser, er sammenfallende med realismens grunntanker (Melby 2004: 48-50). Ønsket om stabilitet, sikkerhet, orden og maktbalanse er indikatorer på en realisme-orientert tilnærming. Nyrealisme kan forklare internasjonalt samarbeid ut ifra at dette anses som forenelig med statens interesser. Stater er primært motivert av ulike typer makt, og ikke av idealer og verdier. Det er viktig å skille mellom realismeteorier og realpolitikk. Politisk realisme er en IR teori, og skal bidra til å *forklare* Obama-administrasjonens tilnærminger. En realpolitisk tilnærming er en politisk strategi, og brukes mer *beskrivende*.

3.5.3 Indikator – demokrati

Demokratisering vil være den viktigste indikatoren for å belyse den amerikanske utenrikspolitiske tilnærmingen til den arabiske vår. Synet på spredning av demokrati skiller seg betraktelig ut fra en realpolitisk og en ideologisk tilnærming. Valget fra amerikansk side stod mellom å støtte opprørene eller diktaturene. Indikatorer som tyder på en ideologisk tilnærming er ideen og forestillingen å støtte opp om demokratisering, spredningen av universelle rettigheter og amerikanske idealer og verdier. Det kan argumenteres for at en ideologisk tilnærming vil ha et uttalt ønske om å spre egne verdier til andre stater, uavhengig av hvilken form for makt som brukes for å gjøre dette. Realismen har større fokus på hva som

er i statens «nasjonale interesse», og det er derfor grunn til å tro at spredning av demokrati vil ha en underordnet betydning for en realpolitisk president, med mindre dette anses som et viktig argument for å sikre statens overlevelse og interesser (Osgood 1953). Indikatorer som tyder på en realpolitisk tilnærming er fokuset på stabilitet, sikkerhet, maktpolitikk og å bevare sine økonomiske interesser. Pro-amerikanske regimer har ofte lagt til rette for dette, og det kan dermed argumenteres for at en realpolitisk tilnærming i Midtøsten vil prioritere å beholde vennlige regimer fremfor ønsket om demokratisering.

Amerikansk utenrikspolitikk er preget av både realisme og ideologi, og det hevdes at amerikanske presidenter må ta hensyn til begge retninger under utformingen av utenrikspolitikk (Ruggie 1997: 117-119). Melby argumenterer for at realisme og ideologi befinner seg i en slags symbiose, og at USAs rolle som idéstat fører til at det er en nasjonal interesse å ivareta og beskytte amerikanske verdier og idealer. Ideologiske hensyn er ansett som en viktig del av den amerikanske arven. Avstanden mellom realpolitikk og ideologi i amerikansk utenrikspolitikk kan hevdes å være av mindre i praktisk betydning enn det er i teorien, og det ene fortrenger nødvendigvis ikke det andre. Amerikanske politiske aktører vil ofte bruke begge retningene for å legitimere den utenrikspolitiske kursen som følges, uten at dette anses som galt (Melby 1995: 31). Obama er en president som ofte bruker begge retningene om hverandre, og nærmest forkaster dikotomien mellom dem. Han er imot å bli kategorisert på denne måten, og beskriver seg selv om en resultatorientert president. Oppgaven vil prøve å besvare hvilke teorier, realisme eller konstruktivisme, som forklarer Obama administrasjonens valg av utenrikspolitikk under den arabiske våren. Kan objektive interesser forklare Obama-administrasjonens tilnærming, som realister argumenterer for, eller vil ideer, forestillinger og identitet, som konstruktivister argumentere for, forklare Obama-administrasjonens tilnærming?

3.5.4 Utenrikspolitiske aktører

Det vil være sentralt å kartlegge de viktigste politiske aktørene i Obama-administrasjonens tilnærming til den arabiske vår. Disse har innflytelse på hvilken tilnærming USA velger i møte med Egypt, Libya og Bahrain. Presidenten og hans kabinett utgjør den utøvende makt, kongressen den lovgivende makt, og rettsapparatet den dømmende makt. Historisk sett har rettsapparatet og Kongressen hatt liten innflytelse i utformingen og implementeringen av

utenrikspolitikk etter Den andre verdenskrig (Mayer 2006:11). Dermed har presidenten stort spillerom i kontroll av landets utenrikspolitikk. Presidenten er den øverstkommanderende for USAs væpnede styrker og fungerer som landets øverste diplomat gjennom sin fullmakt til å inngå avtaler, utpeke landets ambassadører og å sette den utenrikspolitiske agenda. Det er følgelig presidenten og han kabinett som står for utformingen av utenrikspolitikken. Deres utenrikspolitiske verktøy innebærer taler, strategier, diplomatiske forhandlinger og budsjettforslag for militære operasjoner (Mayer 2006:12).

Ettersom oppgaven er begrenset til å gjelde innenfor tidsperioden da opprørene i Egypt, Libya og Bahrain skjedde vil følgende politiske aktører være sentrale i utformingen av de utenrikspolitiske tilnærmingene: President Barack Obama, tidligere utenriksminister Hillary Clinton og utenriksdepartementet, tidligere forsvarsminister Robert Gates og forsvarsdepartementet, og nasjonal sikkerhetsrådgiver Thomas E. Donilon. Clintons utenriksdepartement er kjent for å være mer ideologisk verdi-orientert enn Gates forsvarsdepartement som ofte fokuserer mer på realpolitikk.

4 Amerikansk utenrikspolitikk

Analysen vil først belyse USAs forhold til Midtøsten gjennom en historisk kontekst. Dette skal bidra til å klargjøre USAs tidligere tilnærminger til Midtøsten. Viktige elementer som har bidratt til å skape dagens forhold mellom USA og Midtøsten er den amerikanske tilnærmingen under den kalde krigen, og George W. Bushs «krig mot terror». De to periodene belyser innholdet og kontrastene i amerikansk utenrikspolitikk, realpolitikk og ideologi. Deretter vil Obamas natur/utenrikspolitiske tilnærming drøftes. Her vil jeg prøve å analysere de to teoriene, realisme og konstruktivisme, opp mot Obamas ståsted i amerikansk utenrikspolitikk. Kan realismens premisser forklare Obamas handlinger? Eller kan en konstruktivistisk forklaring hvor overbevisningen om at amerikansk eksepsjonalisme skal fremme amerikanske verdier og idealer forklare presidentens politiske valg? I tillegg er Obama kjent som en pragmatiker, og det vil argumenteres for at pragmatisme er et sentralt trekk hos han. I seksjonen «Obama-administrasjonens utenrikspolitikk» vil det argumenteres for at Obama er en pragmatiker som utfordrer den klassiske inndelingen mellom realisme og ideologi. Dette betyr ikke at ideologi eller realisme ikke kan forklare hans utenrikspolitiske tilnærminger, men at Obamas handlinger ikke kan analyseres ut i fra et rent realisme-perspektiv eller ideologi-perspektiv. Videre vil administrasjonen analyseres, hvor de sentrale politiske aktørene og kjemien mellom dem vil bli drøftet. Har Obama en dominerende røst, og hvilke andre aktører i administrasjonen spiller en sentral rolle? I kapittel 5 vil Obama-administrasjonens politikk i Midtøsten drøftes som en innledning på de tre casene, Egypt, Libya og Bahrain.

4.1 Den amerikanske utenrikspolitiske tilnærmingen til Midtøsten - historikk

Fra midten av 1920-tallet utviklet USA et moralsk lederskap som ble anerkjent i Midtøsten. Den geografiske avstanden og tilsynelatende mangel på politiske motiver førte til at de fleste land i Midtøsten betraktet USA som en attraktiv motpol til de europeiske stormaktene. Midtøstens møte med Amerika var hovedsakelig kulturell og apolitisk, og araberne var positive til den nye stormakten i Vesten. Amerikanerne hadde en ikke-intervensjonistisk

tilnærming i Midtøsten i mellomkrigstiden, noe som skulle endre seg på 1950-tallet (Gerges 2012: 29).

Da andre verdenskrig var over bestemte USA seg for å opptre mer aktivt i det internasjonale samfunnet. Opprettelsen av Bretton Woods-systemet, FN og andre internasjonale institusjoner var et virkemiddel USA brukte for å bli en sentral hovedaktør på den internasjonale arenaen. USA tok sikte på å bygge en ny internasjonal liberal økonomisk orden og fremme global sikkerhet gjennom sin overlegne økonomiske og militære makt. USA fokuserte på å sikre amerikanske interesser og fremme verdier på den internasjonale scenen. Både ideologi og realpolitikk var gjeldende i årene etter andre verdenskrig, spesielt var ideologiske elementer sentrale i USAs politikk mot Vest-Europa (Gilpin 2002).

Da Den kalde krigen utviklet seg på slutten av 1940-tallet, forsøkte USA å etablere en dominerende posisjon i Midtøsten, og å hindre sovjetisk innflytelse. Den økonomiske og strategiske verdien av Midtøsten formet en realpolitisk tilnærming til regionen (Rogan 2012: 412, Ruggie 1982). Militære og økonomiske ressurser var sentrale elementer i kampen mot Sovjetunionen, og for maktfordelingen i det internasjonale anarkiske systemet. USA søkte å balansere i mot Sovjetunionens innflytelse i Midtøsten (Waltz 1979, Mearsheimer 2001: 175).

Den amerikanske utenrikspolitiske strategien gikk ut på å «omringe» Sovjetunionen ved å bygge vestlige forsvarspakter med lokale allierte som Tyrkia, Iran og Irak. Gjennom den kalde krigen var kampen mot spredningen av kommunismen den viktigste faktoren i amerikansk utenrikspolitikk. Konsekvensen var splittelsen av den arabiske verden, hvor særlig gulfstatene var knyttet opp til USA, mens land som Algerie, Irak, Libya og Syria var knyttet til Sovjetunionen. Egypt skiftet side i 1974, fra å ha tette forbindelser med Sovjetunionen til å bli en av USAs nærmeste allierte (Gerges 2012: 35-36, Weinbaum 1985). For USA var det viktig å beskytte amerikanske realpolitiske interesser og å være innflytelsesrik i regionen. Det kan argumenteres for at USAs ideologiske og demokratiske verdier kom i direkte konflikt med amerikanske interesser i regionen. Særlig ble de ideologiske verdiene oversett i møte med amerikanernes allierte i Midtøsten. Amerikanske presidenter var til og med på å styrte demokratiske styre til fordel for autoritære pro-amerikanske regimer². Realpolitikk og ideologiske verdier ble derfor sett på som motstridende

² En tilnærming USA også benyttet seg av i Latin-Amerika.

i Midtøsten. En av grunnene til at amerikanske presidenter ikke presset på for reformer i Midtøsten under den kalde krigen, var frykten for at dette kunne skremme regimene inn i sovjetiske armer (Bowman 2005: 96).

USAs realpolitiske tilnærming i regionen handlet i all hovedsak om å avskrekke Sovjetunionen og sikre tilgang til petroleum og olje. I følge realismeteorien kan stater aldri være sikre på andre staters egentlige intensjoner, hvilket medfører at man aldri kan være sikker på at andre stater ikke benytter sine militære evner til å angripe. Sikkerhetsdilemmaet stod sentralt under den kalde krigen, og Midtøsten ble en kamp om territorium, ressurser og makt (Waltz 1979, Mearsheimer 2001: 176-180, Glaser 1997: 171).

Regionens ambisjoner om utvikling, institusjonsbygging og økonomiske og politiske reformer møtte motstand fra USA. Amerikansk utenrikspolitikk fokuserte på realpolitikk og balansen i det internasjonale systemet. Amerikanske presidenter på denne tiden ønsket ikke politiske revolusjoner eller reformer fordi dette kunne skape ustabilitet og uforutsigbarhet. Pro-amerikanske regimer og spredningen av amerikanske verdier var motstridende elementer i utenrikspolitikken. Begivenheter, regioner og stater ble vurdert ut fra sin relevans og betydning i kampen mot kommunismen, og ved sin evne til å garantere USA tilgang til strategiske områder og ressurser (Petrus 2012: 11- 12).

Den rådende utenrikspolitiske doktrinen under den kalde krigen var altså basert på sterke innslag av realpolitikk, og USA arbeidet hovedsakelig for stabilitet i Midtøsten heller enn demokratiske reformer. USA hindret kriger, kupp og revolusjoner som kunne true amerikanske interesser, øke Sovjetunionens innflytelse og true Israel. Hensynet til stabilitet var det viktigste, og det var underordnet om dette hindret demokratisk utvikling eller førte til brudd på menneskerettighetene. Som en konsekvens førte dette til liten utvikling i regionen, spesielt når det gjaldt utvikling av demokrati og institusjonsbygging (Noueihed og Warren 2012: 16-17). De ulike amerikanske presidentene fryktet alle at radikale regjeringer og venstreorienterte bevegelser ville styrke sovjetisk innflytelse i Midtøsten og dermed true amerikanske interesser (Gerges 2012: 35-36)³. Dette førte til at amerikansk utenrikspolitikk støttet opp under de sittende diktaturregimene. Med få unntak var USA imot sosial og politisk

³ Truman (1945-1953), Eisenhower (1953-1961), Kennedy (1961-1963), Johnson (1963- 1969), Nixon (1969-1974), Ford (1974-1977), Carter (1977-1981), Reagan (1981-1989) og H. W. Bush (1989-1993).

forandring i regionen. Politiske bevegelser som ønsket en progressiv utvikling ble bekjempet av amerikanerne. USAs mål med en slik strategi var å bevare pro-vestlige konservative regimer, særlig der amerikanske interesser var gjeldende, og å hindre potensielle trusler mot disse regimene. USA intervenerte regelmessig i indre anliggender i Midtøsten for å støtte opp under pro-vestlige diktatorer og hindre venstreradikale og populistisk bevegelser fra å få politiske innflytelse. De amerikanske ideologiske verdiene ble tilsidesatt for å oppnå det som ble sett på som et viktigere mål: bekjempe kommunismen. Denne politikken ser ut til å støtte offensive realisters argument om at selv om stater ønsker å spre ideologiske ideer og verdier, tvinger det anarkistiske internasjonale systemet dem til å handle ut ifra egne realpolitiske interesser (Mearsheimer 2001: 175-180).

Befolkningen i Midtøsten så på den amerikanske tilnærmingen som både motstridende og hyklersk. På den ene siden hevdet USA å være leder av den frie verden, mens de på den andre siden allierte seg med diktatorer som slo ned på all slags reformer som innebar sosial og politisk utvikling. Forsømmelse av den lokale konteksten i Midtøsten førte til en økende tvil om de amerikanske intensjonene blant befolkningen i regionen (Gerges 2012: 35). USA ble etterhvert satt i samme bås som de europeiske kolonimaktene på begynnelsen av 1900-tallet. Ledere og befolkningen i Midtøsten utviklet økende misnøye til den amerikanske politikken (Rogan 2012: 203 og 245, Gerges 2012: 30-31). Arabiske nasjonalister vokste frem og ønsket å forsvare sin uavhengighet. Til tross for politisk retorikk der USA understreket viktigheten av friheten de hadde i forhold til hva som hadde vært hvis det hadde vært sovjetisk dominans, fant den arabiske befolkningen det stadig vanskeligere å skille mellom den tidligere europeiske imperialismen og et militarisert amerikansk nærvær (Rogan 2012: 421, Gerges 2012: 42-43).

Fra 1970-tallet forandret amerikansk utenrikspolitikk seg i Midtøsten. Skiftet i amerikansk utenrikspolitikk lå i å bruke Israel som en nøkkel til regional stabilitet og en motvekt til de radikale venstreorienterte, nasjonalistiske og islamistiske lokale styrkene som dominerte regionen på denne tiden (Testa 2005: 130). USA hjalp Israel både økonomisk, militært og teknologisk. Amerikanske presidenter har hatt et unikt forhold til den jødiske staten siden 1967 gjennom en blanding av flere faktorer; innenrikspolitikk, politisk idealisme, realpolitikk, og religiøs og kulturell tilhørighet (Gerges 2012: 50-51). Seksdagerskrigen i 1967 ble støttet

av president Lyndon B. Johnson, og dette var første gang en amerikansk administrasjon åpenlyst favoriserte Israel i Midtøsten (Stephens 2007).

Seksdagerskrigen mellom Israel og flere arabiske stater førte til dårligere klima mellom USA og de arabiske landene. Stabiliteten i Midtøsten ble ikke sikret av israelsk militær overvekt, og lite tydet på en politisk løsning. En av de viktigste lærdommene for den amerikanske ledelsen var at regionen var svært ustabil, noe som kunne få alvorlige konsekvenser for USAs globale og regionale interesser. USA skiftet tilnærming igjen, fra å støtte seg på Israel til å gjenoppta samarbeid med de store arabiske statene. Bak dette ønsket kan det hevdes at det lå realpolitiske motiver. Autoritære pro-amerikanske regimer ville skape trygghet rundt amerikanske interesser, forutsigbarhet, stabilitet og amerikansk nærvær i området. Eksempelvis bidro det tette forholdet med Egypt til fred mellom Egypt og Israel og muliggjorde et bredere fredsinitiativ i regionen (Rogan 2012: 427-429).

Da den kalde krigen var over og Sovjetunionen falt, førte dette til en mer aggressiv amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten. Mens supermaktene hadde utøvd en viss tilbakeholdenhet på slutten av den kalde krigen, førte sammenbruddet til Sovjetunionen at USA ble den dominerende hegemonen i verdenspolitikken. Amerikansk utenrikspolitikk var ikke lenger begrenset av den globale maktbalansen, og USA handlet ensidig og ekspanderende for å bevare det nye unipolare internasjonale systemet (Ikenberry 2002). USA forsøkte å motsette seg enhver utfordring mot status quo og stabiliteten i regionen (Bowman 2005: 95). Saddam Husseins invasjon og okkupasjon av Kuwait i 1990 ga USA en mulighet til å restrukturere den regionale maktbalansen og bygge en ny verdensorden i sitt eget bilde. Ved å okkupere Kuwait hadde Irak posisjonert seg som en potensiell hegemon i Persiabukta. I følge realisme-tilnærmingen rettferdiggjorde dette USAs militære aksjon (Mearsheimer 2001, Kaplan 2012).

Tilstedeværelsen av amerikanske soldater i hjertet av den arabiske verden og synet av tusenvis av irakiske soldater brent levende i sine lastebiler på flukt tilbake til Irak fra Kuwait under Gulfkrigen, ble et symbol på arroganse og urettferdighet. I stedet for å verdsette den amerikanske intervensjonen i Gulfen, som et forsøk på å frigjøre et lite arabisk land okkupert av en aggressiv nabo, så heller arabere det som en forlengelse av Vesten hvor USA dominerte regionen. Fiendtligheten mot USA eksploderte i den muslimske verden. Framveksten av

Osama Bin Ladens al-Qaida kan spores tilbake til Gulf-krigen og dens etterspill, særlig stasjoneringen av amerikanske tropper i Saudi-Arabia. USA opprettholdt den autokratiske regionale orden og førte en realpolitisk tilnærming i regionen frem til George W. Bush kom til makten (Noueihed og Warren 2012: 18-19, Gerges 2012: 62).

4.1.1 Bush-doktrinens utenrikspolitikk i Midtøsten

I sin andre innsettelsestale i 2005 sa president George W. Bush følgende:

«America's vital interests and our deepest beliefs are now one. [...] So it is the policy of the United States to seek and support the growth of democratic movements and institutions in every nation and culture, with the ultimate goal of ending tyranny in our world». (Bush 2005)

Denne uttalelsen representerte hjørnesteinen i Bush-administrasjonens utenrikspolitikk. Bush så spredningen av demokrati som en viktig amerikansk interesse. Terroren som inntraff 11. september 2001 ble startskuddet for Bush-doktrinens unilaterale og i manges øyne aggressive utenrikspolitikk. Fra en stabil realpolitisk tilnærming gjennom den kalde krigen ble det gjennom Bush-perioden fokusert mer på spredningen av verdier, idealer og demokrati. USAs utenrikspolitikk mot Midtøsten sentraliserte seg rundt ”krigen mot terror”, og i dette perspektivet spilte Midtøsten og Nord-Afrika en sentral rolle (Bowman 2005, Gaulin 2004, Jervis 2003, Renshon 2007).

Bush-administrasjonen mente angrepet 11/9 skjedde på grunn av den kalde krigens utenrikspolitiske tilnærming i Midtøsten (Bowman 2005: 91). Denne tilnærmingen hadde neglisjert amerikanske verdier og ignorert spredningen av amerikansk ideologi. Ved å støtte opp om autokratiske regimer i Midtøsten, mente Bush dette hadde ført til en stor misnøye blant arabere mot amerikansk politikk. Bush ønsket å forlate den tradisjonelle realistiske tilnærmingen til Midtøsten, og aggressivt forfølge ideologiske og demokratiske verdier i regionen. Bradley L. Bowman hevder at selv om reaksjonen fra Bush-administrasjonen var forståelig og velmenende, var ikke USA tjent med å oppgi en ekstrem tilnærming for en annen. Han viser til at selv om det var uklokt å neglisjere ideologiske verdier og reformer under den kalde krigen, ville det på samme måte være uklokt å forlate realpolitiske hensyn under Bush sitt presidentskap (Bowman 2005: 91).

Nykonservatismens innflytelse i Bush-administrasjonen utfordret realpolitikkens dominans mot Midtøsten⁴. De nykonservative fremmet et mer verdiladet syn på USAs rolle i verden og stilte spørsmål ved realpolitikkens fokus på stabilitet⁵. Siden Midtøsten- og Nord-Afrikas undertrykkende regimer ga grobunn for terrorisme, mente Bush-administrasjonen at USA ikke lenger burde opprettholde regimene, men tvert imot arbeide for å fjerne dem. Det er dog viktig å nyansere dette litt, ved at Bush ønsket å opprettholde enkelte viktige allierte, som Mubarak-regimet i Egypt og Saudi-Arabias kongefamilie. Krigen mot terror skulle vinnes gjennom en ”krig for frihet” hvor USA aktivt skulle spre sitt budskap om frihet, kapitalisme og demokrati (Jones 2009a, Gaulin 2004, Jervis 2003, Renshon 2007, Lundberg 2011).

Bush-doktrinen forpliktet USA til å kjempe en global krig mot terror, stoppe spredning av masseødelegglesesvåpen i kombinasjon med promotering av demokratisering over hele Midtøsten (Jones 2009b). Invasjon av Irak syntes å kombinere alle tre motiver. Saddam Hussein hadde trosset FN sanksjoner i over et tiår, ble antatt å bygge masseødelegglesesvåpen, og var utvilsomt en blodig diktator. At dette gikk i mot Den kalde krigens *Realpolitik* så man i motstanden invasjonen fikk hos tradisjonelle realister, som hevdet at det var en feilvurdering drevet av ideologi, ikke en rasjonell vurdering av amerikanske interesser. Den 26. september 2002, valgte 30 lærde innenfor IR, inkludert Walt og Mearsheimer, å markere sin motstand gjennom en annonse i *New York Times*, hvor de kunngjorde at *War with Iraq is not in Americas national interest*⁶ (New York Times 2002). Irak var ikke en trussel mot USAs posisjon i Midtøsten, og staten truet ikke maktbalansen i regionen. De amerikanske realistene var ikke bare motstandere av Irak-krigen, men også av den neokonservative visjonen om regional demokratisering. Dette kunne føre til ustabilitet og nye ikke-vennlige ledere i regionen (Mearsheimer 2001, Kaplan 2012).

Det ideologiske innholdet i Bush-doktrinen er i kontrast til tidligere amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten. Både før og etter invasjonen av Irak forpliktet Bush-

⁴ Nykonservatisme er en del av amerikansk konservatisme som er for politisk individualisme, det frie markedet og kritisk til «velferdsstaten». Denne retningen ønsker å fremme demokrati og amerikanske nasjonale interesser, og er ikke imot bruken av militære midler.

⁵ Dette gjaldt også under Bill Clintons administrasjon, og målene til de liberale internasjonallister var relativt like Bush sine nykonservative.

⁶ Harnden, Toby og Philips, Alan (2001). "Bush accused of adopting Clinton policy on Israel".

administrasjonen seg til å spre demokrati i hele Midtøsten. Tidligere presidenters realpolitiske tilnærming til Midtøsten ble forkastet. Målet var en demokratisering av de styrende systemer i Midtøsten, om nødvendig ved hjelp av amerikansk militær makt. Dette representerte en stor kontrast fra tradisjonell amerikansk utenrikspolitikk styrt av prinsippene om realisme, og med fokus på amoralsk maksimering av makt (Gerges 2012: 70-75).

4.1.2 Den generelle historiske linjen i USAs forhold til Midtøsten

Den dominerende tilnærmingen som har formet USAs forhold til Midtøsten skjedde hovedsakelig under Den kalde krigen. Midtøsten ble en av mange arenaer innenfor den globale kampen mellom de to supermaktene USA og Sovjetunionen. Regionen ble delt mellom dem, og de kjempet for å bygge opp stabile allianser. Denne realpolitiske tilnærmingen har stort sett vært den gjeldende tilnærmingen USA har brukt i Midtøsten frem til George W. Bush. Amerikanske presidenter har måttet finne en balanse mellom å beskytte nasjonale interesser og fremme nasjonens verdier. I Midtøsten har imidlertid alle amerikanske presidenter siden Franklin Roosevelt fokusert på nasjonale interesser på grunn av regionen strategisk betydning. Påfølgende presidenter akseptert en stilltiende avtale med Midtøsten konger, sjeiker og militære herskere for å opprettholde stabilitet i regionen. USA har til gjengjeld unngått å bry seg om de interne anliggender. Bush-doktrinen tok i verk helt andre virkemidler, og så USAs nasjonale interesser gjennom det ideologiske prismet definert som amerikansk eksepsjonalisme. Bush ønsket å spre amerikanske verdier, idealer og demokrati i Midtøsten.

Amerikansk realpolitikk i Midtøsten har generelt blitt fremstilt som vellykket i de politiske kretser i USA, ved at de sikret et halvt århundre med stabilitet og tilgang til petroleum. Den dominerende utenrikspolitiske fremstillingen avviser sammenheng mellom Gulf-krigen og 9/11, og teoretikere viser til at amerikansk utenrikspolitikk kun sviktet når USA endret tilnærming, fra realpolitikk til ideologi, noe som førte til «misjons-krigene» i Afghanistan og Irak (Gerges 2012: 86-89).

Hvilken tenkning og premisser velger Obama å følge, og hvordan har den arabiske våren formet hans utenrikspolitiske tilnærming til regionen? Dette vil de neste kapitlene ta for seg.

4.2 Obama-administrasjonens utenrikspolitikk

4.2.1 Obamas utenrikspolitiske syn på USAs rolle

Etter åtte år med Bush-administrasjonen var USAs rolle i verden blitt svekket, både økonomisk, militært og omdømmemessig. Barack Obama ønsket å stake ut en ny kurs i amerikansk utenrikspolitikk. I valgkampen var Obamas politikk i sterk kontrast til hans forgjenger. En ny utenrikspolitikk skulle utarbeides med fokus på realisme, pragmatisme, og tilbakeholdenhet (Restad 2011, Kissinger 2012a, Melby 2009).

Obama avviste George W. Bush sitt verdensbilde, og hans sett av ideologiske prinsipper. Obama mente forgjengeren ikke klarte å se hvordan globaliseringen hadde forandret internasjonal politikk. Han hevdet Bushs utenrikspolitikk ignorerte de globale endringene, de nye maktsentrene og USAs omdømme i verden. Obama innså at makt hadde blitt spredt til et bredere spekter av stater og ikke-statlige aktører. Tiden da USA kunne handle unilateralt og kontrollere begivenheter i verden, var over. Globaliseringen førte til trusler på tvers av landegrenser. Stater var ikke lengre de eneste gjeldende aktørene i verdenssamfunnet. Obama mente at militær makt alene ikke kunne brukes for å oppnå amerikanske mål på verdensscenen. USA trengte partnere for å oppnå sine mål og beskytte sine interesser i en stadig mer kompleks og globalisert verden (Singh 2012: 40-44). *“America can not meet the threats of this century alone”*. (Obama 2007)

De overordnende utenrikspolitiske utfordringene for Obama var å styrke amerikansk omdømme, status og rolle i verden. I sin innsettelsestale gjorde President Obama det klart at hans tilnærming til internasjonale spørsmål var av en annen karakter enn sin forgjenger. Obama trodde ikke på enten ideologiske verdier eller ren militær styrke, men på relasjoner og felles interesser med andre nasjoner (Obama 2009b).

Obama var klar over den grunnleggende forskjellen mellom realisme og ideologi i fremstillingen av amerikansk utenrikspolitikk. Obama bemerket i sin takketale ved Nobelsprisutdelingen i 2009:

«Innenfor USA har det lenge vært spenning mellom dem som beskriver seg selv som realister og dem som beskriver seg som idealister - en spenning som tyder på et valg mellom en snever forfølgelse av interesser eller en endeløs kampanje for å tvinge gjennom våre verdier rundt om i verden»⁷. (Oversatt fra Obama 2009c)

Obama ønsket ikke å etterfølge et slikt nullsum-syn på utenrikspolitikken. Dette har ført til kritikk, og et ønske om ideologisk klarhet. Kritikere har stilt spørsmål om Obama har en «grand» strategi eller en sammenhengende utenrikspolitikk. Obama har blitt kritisert for ikke å ha ført en så ny utenrikspolitikk som han ga inntrykk av å love i presidentkampanjen sin, og for å ha avstått fra å utfordre den dominerende tilnærmingen i Washington. Enkelte kritikere hevdet at mens Obama utmerket seg ved å gi fengende taler og ved å distansere seg fra Bush, har han ikke tilbudt en egen utenrikspolitiske visjon eller doktrine. Konservative kritikere anklaget presidenten for å presentere en utenrikspolitikk i sine taler og en annen i sine handlinger. De hevdet at Obamas tilnærming til utenrikspolitikk er reaktiv og passiv, med det resultat at USA ofte blir overrumplet av utviklingen i fjerne land (Gerges 2012: 91).

Administrasjonen har svart på kritikken ved å understreke at presidenten er en anti-ideologisk politiker som er interessert i hva som fungerer (Gerges 2012: 91). Obama innser at tiden etter den kalde krigen er kompleks og krever konkrete tilnærminger tilpasset hver situasjon (Lizza 2011). Administrasjonen hevder at spørsmål om teori er irrelevant fordi presidenten erkjenner forskjeller og nyanser mellom land og tilnærminger. Obama vektlegger rasjonalitet, tilbakeholdenhet og ydmykhet mer enn ideologi og unilateralisme. Han er ikke låst i sin egen utenrikspolitiske-doktrine og kan dermed gå tilbake på tidligere vedtak hvis politiske forhold eller hendelser endrer seg, og hvis han mener at et skifte er gunstig for nasjonale interesser (Milne 2012, Lynch 2012).

Flere hevder at Obama er en pragmatiker som benytter seg av både realisme-orientert tenkning og ideologiske impulser. For å fremheve dette vil drøftelsen rundt Obamas tenkning først belyse realisme-elementene og ideologi-elementene i hans utenrikspolitikk. Deretter vil hans pragmatiske tankesett og tilnærming bli analysert.

⁷ Oversettelse Obama 2009c: “And within America, there has long been a tension between those who describe themselves as realists or idealists – a tension that suggests a stark choice between the narrow pursuit of interests or an endless campaign to impose our values around the world”.

4.2.2 Realisme

Som presidentkandidat omfavnet Obama en realisme- og sentrums-preget tilnærming i utenrikspolitikken (Restad 2011: 697-698, Lizza 2011). Obama oppsummerte sitt syn i Pennsylvania i 2007: «*Sannheten er at min utenrikspolitikk faktisk er en tilbakevending til den tradisjonelle tverrpolitiske realistiske utenrikspolitikken til George H. Bush og John F. Kennedy*»⁸. (Obama sitert i Keating 2011: 1)

Så tidlig som i 2006 understreket Obama at han var en realist. Han foretrakk en strategi i internasjonale saker basert på en realistisk vurdering av fakta kombinert med amerikanske interesser. Han mente denne typen realisme var fraværende under Bush-doktrinen. Felles sikkerhetsinteresser, partnerskap, og multilaterale avtaler i internasjonale relasjoner ble prinsippene i utenrikspolitikken. Obama ville ha økt oppmerksomhet på utfordringen fra de voksende regionale maktene i Asia, spesielt Kina. Obama la vekt på maktpolitikk og nasjonale interesser, noe som tyder på en realpolitisk tankegang. Obama hadde en målsetning om å rebalansere USAs globale forpliktelser (Lizza 2011, Restad 2011: 695-698, Kissinger 2012a, Gerges 2012: 96-97, The White House: 2010).

Obama ønsket å bevege seg fra Bush-administrasjonens militante og ideologiske unilateralisme til den tradisjonelle multilateralismen som hadde styrt landet gjennom det første tiåret etter den kalde krigen. Dette innebar et fokus på de myke maktformene i utenrikspolitikken. Det er viktig å understreke at dette ikke betyr at Obama ønsket å nedprioritere behovet for USAs militære kapasitet. I tråd med tradisjonell realpolitikk anså Obama at bruk av amerikansk militærmakt skal benyttes i tilfellet der viktige realpolitiske interesser er truet, eller der landet står overfor en trussel om å bli angrepet. Obama utelukker derfor ikke forkjøpsangrep. Obama mener at militærmakt er det høyest prioriterte politiske instrument og at det var viktig at USA opprettholdt sin militære overlegenhet. Dette tankesettet samsvarer med realisme-orientert tenkning (Melby 2009: 46, Obama 2007, 2009c).

⁸ Oversettelse Obama sitert i Keating (2011: 1): “*The truth is that my foreign policy is actually a return to the traditional, bipartisan, realistic foreign policy of George Bush's father, John F. Kennedy, of in some ways Ronald Reagan*”.

“Instruments of war do have a role to play in preserving the peace [...] United States of America must remain a standard bearer in the conduct of war. [...] We can understand that there will be war, and still strive for peace”. (Obama 2009c)

Samarbeid er normalt referert til som en liberal idé og blir ofte sett på som en motsetning til realisme i internasjonal teori. Likevel kan Obamas multilateralistiske tilnærming sees i lys av nyrealismen. Teorien viser til at man kan se samarbeid og multilateralisme ut i fra premisset om sikkerhet og maktbalanse. Inis Claude Jr. mente at kollektiv sikkerhet er et instrument som brukes i internasjonal politikk for å hindre vilkårlig og aggressiv bruk av makt. I nyrealisme innebærer kollektiv sikkerhet et fokus på forutsetningen om staters sikkerhet. Kollektiv sikkerhet er ikke et ideal, men et redskap som brukes i et anarkistisk system for å bidra til å gi trygghet til stater som føler de er ute av stand til å håndtere sine trusler individuelt. I en slik sammenheng brukes diplomati, samarbeid og multilateralisme som instrumenter for å ta vare på egen sikkerhet (DeSoleil 2005). Det kan ut i fra dette argumenteres for at deler av Obamas utenrikspolitikk kan kategoriseres som realisme. Obama var klar over at verden hadde utviklet seg til et mer komplekst sted, noe som krevde at USA måtte lytte og samarbeide med andre stater for å opprettholde den internasjonale orden. Obama uttalte tidlig at hans utenrikspolitiske tilnærming ikke ville være så doktrinær som den misjonerende Bush-doktrinen fordi verden er komplisert. Dette krevde nye strategier og færre amerikanske mål på den internasjonale scenen (DeSoleil 2005, Obama 2009a, 2009b, 2009c). *“I’m inheriting a world that could blow up any minute in half a dozen ways, and I will have some powerful but limited and perhaps even dubious tools to keep it from happening”.* (Woodward 2011: 11)

Obama mener at USA er sterkest når det er i økonomisk fremgang og har solide allianser med andre stater for å møte felles utfordringer. Desoleil hevder at institusjonelt samarbeid skaper normer og regler som har en effekt på handlingene til stater. Institusjoner blir dermed et kollektiv verktøy for å sikre staters sikkerhet. Når viktige aktører i systemet samarbeider gjennom internasjonale institusjoner, blir verdenssystemet mindre anarkistisk og derfor mer stabilt i et nyrealistisk perspektiv. Samarbeid kan derfor være et viktig element i nyrealismen for å bidra til å fremme statens sikkerhet (DeSoleil 2005). Obama innser at USA befinner seg i en mer dynamisk og utfordrende multipolart internasjonalt system der det er vanskelig å bevare viktige amerikanske interesser.

Det er ingen tvil om at Obama har et dypt forankret tankesett som kan plasseres innenfor realisme. Fokuset på diplomati, samarbeid, rebalansering av USAs globale forpliktelser, Kina og nasjonale interesser belyser Obamas realpolitiske orientering. Det finnes også betydelige ideologiske trekk i Obamas utenrikspolitikk, noe som fører til ulike og komplekse tilnærminger.

4.2.3 Eksepsjonalisme

Ingen amerikansk president vil unnlate å benytte ideologisk argumentasjon for å begrunne USAs rolle i verdenspolitikken, eller gjøre ideologiske mål til en del av motivet bak USAs utenrikspolitiske handlinger. Ideen om at USA har ansvar for å spre demokrati sitter dypt i den amerikanske folkesjelen. Det at USA er eksepsjonell, historisk utvalgt til å spre demokratiet over verden, går hånd i hånd med at USA skal utvise lederskap (Dunne 1998). Obama er ikke noe unntak i så måte. Obama har tro på amerikansk eksepsjonalisme og dette vises blant annet ved at han flere ganger har sagt at hans egen livshistorie bare kunne finne sted i USA (Marsden 2012, Melby 2009: 49).

Selv om Obama beskriver seg selv som en realist, står likevel amerikansk eksepsjonalisme sterkt hos han. Amerikansk eksepsjonalisme dreier seg ifølge Obama om USAs politiske idégrunnlag slik det uttrykkes i landets grunnlov. Obama er klar på at han legger stor vekt på de ideologiske elementene, og at det er sentralt for han å gjenreise det ideologiske aspektet ved USA (Melby 2009: 49). Det kan argumenteres for at Obamas forestilling, identitet og interesser kommer til uttrykk gjennom den amerikanske eksepsjonalismen (Schonberg 2007: 20).

Konstruktivismen viser til at ens identitet former ens interessedefinisjon. Spredning av demokrati og respekt for menneskerettigheter er konstante interesser i USAs nasjonale sikkerhetsstrategi. Obama ønsker å videreføre målet om å inneha en tydelig lederrolle i verden og det er viktig å få gjennomslag for egeninteresser i internasjonalt samarbeid (Melby 2009: 42, Sørstrønen 2011). Obama hadde et mål om å gjenopprette USAs lederskap innen menneskerettigheter, noe han viste ved å forby tortur og love at han skulle stenge Guantánamo-basen (Obama 2009e).

Da Obama reiste på sin første utenlandsreise som president, fikk han spørsmålet om han ville følge i tidligere presidents fotspor. Dette gjaldt om Obama ville følge den amerikanske eksepsjonelle skolen, der Amerika sees på som en unik og kvalifisert stat som skal lede verden. Svaret Obama ga, nemlig at alle land trolig ser på seg selv som eksepsjonelle, at eksempelvis grekerne tror på gresk eksepsjonalisme og britene tror på britisk eksepsjonalisme, satte sinnene i kok i USA, spesielt på høyresiden (Tumulty: 2010). Det som ikke kom frem var at han videre uttalte følgende:

“I think that we have a core set of values that are enshrined in our Constitution, in our body of law, in our democratic practices, in our belief in free speech and equality, that, though imperfect, are exceptional”. (Obama 2009d)

Et sentralt budskap hos Obama er å arbeide for å fremme demokrati og menneskerettigheter, og tanken er at dette bidrar til global sikkerhet og globalt bedre livssituasjoner. Disse verdiene betegner Obama som universelle, men er i utgangspunktet amerikanske verdier som Washington betrakter som globale fellesverdier. Obama har gjort det klart at USA ikke skal styre nasjoners utforming av demokratier, men at de vil støtte fredelige demokratiske initiativ. Det finnes likevel intensjoner om å påvirke andre samfunnsformer ved at de universelle verdier som skal fremmes blant annet gis bestemt innhold som ytringsfrihet, religionsfrihet, retten til å velge egne ledere og rettferdighet (Sørstrønen 2011). I tidligere perioder med aktiv utenrikspolitikk hadde amerikanerne en følelse av moralsk overlegenhet og at USAs grunnleggende prinsipper var de beste i verden. Dette førte til at amerikanske presidenter som blant annet Woodrow Wilson ønsket etablering av internasjonale institusjoner for å spre amerikanske verdier (Schonberg 2007: 25). Det at Obama velger å benytte seg av en sterkt preget multilateralistisk stil, kan tyde på at han ser det som viktig å spre amerikanske verdier og idealer gjennom internasjonale institusjoner, spesielt i en tid der USAs rolle i verden er svekket.

Videre mener Obama at den beste måten å markedsføre amerikanske verdier på, er gjennom eksemplets makt. I stedet for å definere hva amerikanske verdier er, foreslår Obama at amerikanske verdier er de som alle mennesker deler og søker (Sørstrønen 2011, The White House 2010).

Det kan hevdes at Obama har nedtonet og tatt avstand fra George W. Bush sin ekstreme ideologiske plattform, men at hans ideologiske grunnlag bygger på amerikansk eksepsjonalisme. Et av fellestrekkene mellom dem er overbevisningen om at andre land både ønsker og trenger USA sitt lederskap.

Det kan argumenteres for at Obama bruker både realpolitikk og ideologi i sin utenrikspolitikk, og han benytter seg i varierende grad av teoriens ulike premisser. Det kan virke som at den amerikanske utenrikspolitiske debatten mellom realister og ideologer ikke er fruktbar når det gjelder Obamas tankesett. Obama søker konsekvent å motstå slike teoretiske kategorier, og ser dem som upassende i en kompleks og globalisert verden. Han bruker en kostnads-nytte-logikk, og tilnærmer seg amerikansk utenrikspolitikk gjennom en pragmatisk balanse, hvor han handler ut i fra hva som lønner seg i den enkelte situasjonen. Obamas utenrikspolitiske tilnærming har frustrert teoretikere, både realister og ideologer. “[...] *a strategy no longer driven by ideology and politics but one that is based on a realistic assessment of the sobering facts on the ground and our interests in the region*”. (Obama sitert i Davis 2009: 47)

Melby argumenterer for at ulike administrasjoner vil balansere de to komponentene ulikt, men at begge vil være tilstede. Amerikanske politiske aktører må ta hensyn til både realisme og ideologi i utformingen og legitimeringen av utenrikspolitikken, og dette skyldes USAs unike rolle som idéstat. Dette gjør at ivaretagelsen av grunnleggende verdier som demokrati og menneskerettigheter kan forsvares som en del av USAs egeninteresse, og sånn sett også forbindes med realismen (Melby 1995: 31).

4.2.4 Pragmatikeren Obama

Obama var klar på at han ønsket å balansere og integrere både myke og harde maktverktøy i utenrikspolitikken (Sørstrønen 2011). I tillegg til å forbedre de militære redskapene skulle diplomati, utviklingshjelp og etterretning styrkes. Obama tror på universalitet i de amerikanske verdiene, men ved å la dem være udefinerte, kan han balansere dem mer fleksibelt opp mot nasjonale interesser. Obamas pragmatiske og forsiktige tilnærming til utenrikspolitikk kan hevdes å være resultatet av to uuttalte overbevisninger; erkjennelsen at USAs relative makt minker, og at landet har et svekket omdømme. Det kan virke som Obama

forstår at å etterstrebe amerikanske interesser og idealer krever en forsiktig og ydmyk utenrikspolitikk i en stadig mer kompleks og globalisert verden (The White House 2010, Sørstrønen 2011).

Rådgivere anbefalte Obama å benytte seg av en pragmatisk utenrikspolitisk tilnærming allerede i 2008, ett år før han ble president. De beskrev Obama som kalkulende, pragmatisk og forsiktig (Becker og Shane 2012). «*When you start applying blanket policies on the complexities of the current world situation [...] ‘you’re just going to get yourself into trouble.’*” (NBC News 2011)

Obama har en sak-til-sak tilnærming, og har tilnærmet seg hvert utenrikspolitiske tilfelle gjennom forsiktighet og overveielse. Han er motstander av en aggressiv og rendyrket teoretisk utenrikspolitisk tilnærmingen. Denne tenkemåten antyder en pragmatisk holdning, der USA bør slå seg til ro med en verden preget av politisk-ideologisk pluralisme, enn å drive en kamp mot ideologisk enighet. Det kan hevdes at Obama har ført en utenrikspolitikk der den ideologiske profilen til Bush har blitt erstattet av en relativt forsiktig og pragmatisk omgang med amerikansk ideologi (Melby 2009: 49).

Det kan virke som det er mer fruktbart å forstå Obamas utenrikspolitiske tilnærming gjennom hans filosofiske tankesett. Det kan hevdes at Obamas tilnærming bygger på William James filosofiske pragmatisme. James brukte pragmatisme for å beskrive en idealistisk, men kritisk holdning til menneskelige bestrebelser. Pragmatisme innebærer å gjøre kalkulerende beslutninger, bedømme ideer og handlinger etter konsekvenser, og ikke gjennom ideologisk opprinnelse. Det kan hevdes at denne forsømte tradisjonen i amerikansk utenrikspolitikk har gjenoppstått i Obamas presidentskap (Throntveit 2012, Milne 2012: 938).

“The philosophical foundations of pragmatism are, first, the idea that knowledge evolves as individuals test ideals and values against experience, and second, that truth should be measured by how well an idea solves problems while accommodating the rest of experience”. (Throntveit 2012)

James understreket at enkelte dyder var avgjørende for å oppnå en slik type pragmatisme: Viljen til å reflektere kritisk over egne verdier og handlinger i lys av erfaringer, erkjennelse

og forståelse av andres verdier, og forpliktelse til kontinuerlig refleksjon og diskusjoner, og aksept for at alle moralske valg. James mente at det politiske etos bestående av disse dydene var godt egnet til samfunnet og kulturen i USA. Det kan argumenteres for at Obama har gjenopplivet denne pragmatiske tankemåten, fordi hans utenrikspolitikk benytter seg av både realpolitikk og ideologiske hensyn (Throntveit 2012, Milne 2012: 938-939).

«Pragmatism is a philosophy for skeptics, a philosophy for those committed to democratic debate and the critical assessment of the results of political decisions, not for true believers convinced they know the right course of action in advance of inquiry and experimentation. Pragmatism stands for openmindedness and ongoing debate». (Kloppenbergs 2011: 13)

Påvirkningen av Reinhold Niebuhr er også fremtredende i Obamas tankesett, spesielt hans diplomatiske syn på verden. De hadde et felles syn på en fornuftig balanse mellom en ren realisme og en ekstrem lidenskap for rettferdighet og idealisme, noe som flere ganger har kommet tydelig frem i Obamas forsiktige og pragmatiske utenrikspolitikk. I et intervju med New York Times journalist David Brooks, roste Obama Niebuhr:

“[...] the compelling idea that serious evil exists in the world and hardship and pain. And we should be humble and modest in our belief that we can eliminate those things. But we shouldn’t use that as an excuse for cynicism and inaction. I take away . . . the sense that we have to make these efforts knowing they are hard, and not swinging from naïve idealism to bitter realism.” (Obama sitert i Brooks 2009)

Niebuhr hadde et tankesett som blandet kristendom med realisme i utenrikspolitikk. Uten religion eller ideologi vil realisme føre en stat på avveie fordi lederne ville mangle et moralsk kompass (Milne 2012: 939).

“Without religion, Niebuhr argued, realism would inevitably lead the nation astray because it would lack a moral compass and thus lack moral purpose, but without realism, religion could also be damaging because of its tendency to veer off into destructive, idealistic crusades”. (Preston 2012: 611)

Spesielt ser man likheter mellom Niebuhr i Obamas Nobel fredspris-tale der han i tydeligere ordelag beskriver sin utenrikspolitiske tilnærming (Obama 2009c). Obama erkjenner at han verken er ideolog eller realist, og at universelle verdier og praktisk geopolitikk eksisterer i samme spenning som krig og fred. Det kan hevdes at Obamas trossystem og tilnærming ligger i en blanding av pragmatisme og Niebuhriansk realisme.

We will not eradicate violent conflict in our lifetimes. There will be times when nations—acting individually or in concert— will find the use of force not only necessary but morally justified. (Obama 2009c)

Det kan hevdes at ved å bruke Reinholdt Niebuhrs filosofiske tankesett eller William James sin pragmatisme, kommer man nærmest en forklaring av Obamas utenrikspolitikk. Gjennom Niebuhr belyses handlinger gjennom realisme med et moralsk kompass. Det kan hevdes at dette kompasset bygger på amerikanske ideer, idealer og verdier. På en slik måte vil Obama opptre realpolitisk, men med et ideologisk ønske om spredning av amerikanske verdier. William James sin pragmatisme fokuserer på å ta kalkulerende og rasjonelle beslutninger, samtidig som man bedømmer disse etter konsekvenser. Pragmatismen inneholder kontinuerlige refleksjoner og diskusjoner, og inneholder også rom for ideologiske og moralske valg. Obamas ofte sene og forsiktige valg kan hevdes å være et resultat av slike refleksjoner og diskusjoner.

4.2.5 Ny administrasjon, gamle ansikter

Da president Obama kom til makten hadde han lite utenrikspolitisk erfaring. Samtidig regjerer han USA i en periode med ekstremt mange store utfordringer. Dermed ble kvaliteten på rådgiverne Obama har rundt seg desto viktigere.

Obama var fast bestemt på å bryte med politikken til Bush-administrasjonen. Selv om Obama utnevnte progressive akademikere og offentlige intellektuelle, plasserte han ansvaret for USAs internasjonale relasjoner hos representanter for den tradisjonelle utenrikspolitiske eliten i det demokratiske partiet, spesielt fra den tidligere Clinton-administrasjonen. Disse var blant annet Hillary Clinton, Leon Panetta og Richard Holbrooke, som betraktet Bush-administrasjonens virksomhet som et misbruk av amerikansk makt. Videre ga Obama rom for

tidligere Bush ansatte. Han ba blant annet Robert Gates, Bush republikanske forsvarsminister, å tjene i hans administrasjon. For ytterligere å øke Obamas legitimasjon av militæret, utnevnte han den pensjonerte marinegeneralen James Jones som sin nasjonale sikkerhetsrådgiver. Dette var Bush sin tidligere sikkerhetskoordinator for israelsk-palestinske spørsmål. Dette har ført til at Obama fra enkelte hold har blitt kritisert for å fortsette politikken til Bush (Lizza 2011, Gerges 2012: 93).

Obama ønsket Hillary Clinton som utenriksminister. Selv om presidenten var uenig i hennes støtte til den amerikanske invasjonen av Irak i 2003, hadde hun en vilje til å satse på en pragmatisk og ansvarlig amerikansk utenrikspolitikk. Obama hadde til hensikt å gjøre et offensivt diplomati til et nøkkelinstrument i sin utenrikspolitikk. En slik omprioritering skulle være et ledd som siktet på å fjerne inntrykket av en overdreven fryktbasert politikk som Obama-administrasjonen mente preget Bush-politikken. Obama mente dette hadde skadet USAs innflytelse i verden. Videre kan det argumenteres for at USA gjennom bruk av myke maktinstrumenter styrker mulighetene for at eventuell senere bruk av militærmakt blir oppfattet som legitimt (Melby 2009: 45).

Hillary Clinton fylte Utenriksdepartementet med tjenestemenn som hadde jobbet i Clinton-administrasjonen. Obama utenrikspolitiske gruppe var nesten en kopi av Bill Clintons sentrums-dominerte administrasjon. Obama inkluderte også noen nye og mindre kjente ansikter. Selv om Obama ikke hadde en klar utenrikspolitisk visjon, introduserte han en beslutningsprosess som avsluttet den ortodokse gruppetenkningen som hadde preget Bush-administrasjonen, og på denne måten fikk han inn større eksponering for andre tanker enn det Bush hadde i sin administrasjon (Lizza 2011, Woodward 2010).

Administrasjonen bestod av en balansegang mellom ideologer og liberale intervensjonister som Susan Rice, Samantha Power og Anne-Marie Slaughter, og realisme-orienterte tenkere som Robert Gates, James Jones og Thomas Donilon. Det hevdes fra nære kilder at Barack Obama har dominert utenrikspolitikken, og at han er den viktigste utenrikspolitiske røsten i administrasjonen. Det kan argumenteres for at balansegangen mellom ideologene og realistene i administrasjonen, sammen med Obamas filosofiske tankesett har ført til en pragmatisk utenrikspolitisk tilnærming (Milne 2012: 936).

Det har vært enkelte gnisninger i administrasjonene, spesielt mellom de liberale intervensjonistene og de realpolitiske i Forsvarsdepartementet. Dette gjorde seg særlig gjeldende under opprøret i Libya. Da Anne-Marie Slaughter sa opp stillingen sin senere samme året, uttalte hun følgende: «[...] *world of low politics, soft power, human rights, democracy, and development*’ was being marginalized». (Milne 2012: 936)

Likevel kan det hevdes at administrasjonens fremtredende ministre har hatt en relativ homogen tilnærming til utenrikspolitikken, noe som har ført til at Obama har sluppet å bruke krefter på politiske maktkamper innad i administrasjonen. Det hevdes at Hillary Clinton har støttet presidentens forsiktige diplomati med uforbeholden lojalitet. Clinton har generelt hatt en allianse med forsvarsminister Gates, noe som har vært en kilde til stor stabilitet og trygghet for Obama. I enkelte saker, som Libya og Bahrain, har derimot Clinton støttet opp under administrasjonens intervensjoner. Det hevdes at Obama har satt den utenrikspolitiske retning som best passer hans ideologiske kjerne uten å måtte bekymre seg for dissens fra viktige ministre i kabinettet (Milne 2012: 936-937).

Obama har blitt kritisert for å ha en lite dristig administrasjon. Kritikerne mener at Obama ikke har klart å omsette sine løfter til politikk. Obamas utenrikspolitikk er forankret i pragmatisme, men dype politiske dysfunksjoner i innenrikspolitikken har hindret administrasjonen fra å beslutte dristige og fremtidsrettede tiltak i utenrikspolitikken. Presidenten har blitt kritisert for å omgi seg med likesinnede realister, ikke fremtidsrettede strateger. Hillary Clinton, Joe Biden og Robert Gates ser verden gjennom en begrenset synsvinkel. Administrasjonen har blitt kritisert for å ha brakt USA tilbake til det forsiktige sentrum, og for å ikke ha gjennomført Obamas ambisiøse retorikk (Gerges 2012: 94-95).

5 Obama-administrasjonens utenrikspolitikk i Midtøsten

Obamas utenrikspolitiske mål var å minske USAs tilstedeværelse i Midtøsten. Obama mente at landet hadde vært overrepresentert i regionen, noe som hadde vært til ulempe for amerikanske interesser. Det overordnede målet var å forhindre amerikansk maktsvekkelse i verden. Administrasjonen ønsket å fokusere mer på stormaktspolitikk i Asia. (Obama 2009a, 2009b). For Obama-administrasjonen var ikke Midtøsten en utenrikspolitisk prioritet, men en region hvor USA skulle ha en gradvis militær nedtrapping.

Obamas tale i Kairo den 4. juni 2009 hadde til hensikt å forbedre USAs forhold til den muslimske verden. Muslimer verden over fulgte talen, der han tok til orde for ”en ny start” mellom USA og den muslimske verden. Han uttalte seg om krigene i Irak og Afghanistan, den arabisk-israelske freden, og Irans kjernefysiske ambisjoner. Han brukte lite tid på å snakke om USAs forpliktelse til demokrati i regionen.

“I know there has been controversy about the promotion of democracy in recent years, and much of this controversy is connected to the war in Iraq. So let me be clear: no system of government can or should be imposed upon one nation by any other”. (Obama 2009a)

Kairo-talen var en viktig utenrikspolitisk tale for Obama. Han markerte avstand til Bush, og ønsket å etablere et nytt forhold basert på gjensidig respekt i regionen. Obama var forsiktig med å si så mye om egen utenrikspolitikk. Talen tok ikke for seg det ideologiske aspektet som ofte kjennetegner amerikansk utenrikspolitisk retorikk. Obama var i tillegg forsiktig med å kritisere de arabiske regimene (Bjørgaas 2011: 148, Obama 2009a).

Selv om Obama forespeilet en ny holdning til Midtøsten gjennom sin retorikk, har han på samme tid anerkjent at USAs realpolitiske interesser må bevares (Obama 2009a). Obama understreker at forholdet til regionale stater vil være basert på felles interesser og respekt, men han ser USAs interesser i området i stor grad i form av tilgang til materielle ressurser, stabilitet og et nært samarbeid med Israel (Waage 2013).

Obamas utenrikspolitiske tilnærming har vært forsiktig og tilbakeholden i Midtøsten. Det var håp i Midtøsten om at Obama skulle bryte ut av USAs tradisjonelle realisme-orienterte utenrikspolitikk. Obama håpet at dersom USA lyttet mer og viste til felles interesser på den internasjonale arenaen, kunne de utenrikspolitiske utfordringene i Midtøsten bli løst gjennom samarbeid og partnerskap. Obama var klar over, som nevnt tidligere, at USAs rolle og omdømme i verden var svekket. For Obama var dette en måte å tilnærme seg Midtøsten på for å minske presset og misnøyen mot USA. USAs svekkete posisjon i Midtøsten førte til at Obama måtte justere sine utenrikspolitiske mål, og tenke ut en strategi for å fremme amerikanske interesser, uten å skape større harme i de arabiske landene. Dette har ikke vært vanlig for amerikanske presidenter, noe som har ført til kritikk av Obamas utenrikspolitiske tilnærming (Lizza 2012). Obamas forsiktige og beskjedne tilnærming til Midtøsten ble etterhvert beskrevet som «leading from behind», en karakteristikk som kom fra en av hans egne tjenestemenn under Libya-intervensjonen i 2011⁹.

Obamas mål har vært å gjenoppbygge USAs rykte i den muslimske verden. De fleste av de utenrikspolitiske saker som Obama tok opp i sine første år innbefattet å ta avstand fra Bush-administrasjonens ideologiske politikk i Midtøsten (Rozen 2009b). Obama-administrasjonen har så langt ikke vært i stand til å omsette sine løfter til politikk, og dette har ført til at kritiske røster mener hans utenrikspolitiske tilnærming er mye retorikk og lite handling (Gerges 2012: 95-96). Resultatet er at mesteparten av sympatien som oppstod i den muslimske verden de første månedene av Obamas presidentskap er forsvunnet (Sharp 2012).

Obamas svake resultater i Midtøsten har flere årsaker. En årsak var det store antallet og kompleksiteten av problemene han arvet fra sin forgjenger. Bush-administrasjonens krig mot terror, den globale finanskrisen, og det økende problemet med den voksende føderale gjelden hadde ført til et svekket USA (Gerges 2012: 90). Spesielt begrenset finanskrisen Obamas handlingsrom betraktelig. Obama brukte mye av sine første seks måneder som president for å hindre en kollaps i den amerikanske økonomien. I tillegg førte det dårlige politiske klimaet i Washington, innenriksproblemer, og makten til den pro-israelske lobbyen i Washington til svekket handlingsrom. Opposisjon tvang blant annet Obama til å reversere beslutningen om å stenge Guantánamo-basen. På den utenrikspolitiske agendaen mislyktes Obama å overtale

⁹ «Leading from behind» - en beskrivelse av Barack Obama i Lizzas «The Consequentialist: How the Arab Spring remade Obama's foreign policy».

Israel til å stanse byggingen av bosetninger på Vestbredden. I slutten av 2010 droppet USA videre press mot den israelske regjeringen. Videre ble Obamas diplomatiske tilnærmelser til det iranske regimet avvist. De utenrikspolitiske utfordringene, som innebar fred i Midtøsten, klimaendringer og hindre spredning av atomvåpen, viste seg å være vanskelig å gjennomføre (Remnick 2010).

Obama-administrasjonen unngikk å bruke ideologiske elementer i tilnærmingen til Midtøsten før den arabiske våren i 2011. Obama begrunnet dette med at USA ikke vil pålegge styresett på andre land. Det langsiktige målet var likevel å støtte opp under universelle verdier som førte til sikkerhet og stabilitet i regionen. Obama-administrasjonen skulle gjøre dette gjennom å snakke om universelle rettigheter og støtte skjøre demokratier og det sivile samfunnet. Selv om Obama uttrykte sin preferanse for demokratiske valgte regjeringer fordi de reflekterer viljen til folket - en implisitt kritikk av Mubarak og andre arabiske regimer – nevnte presidenten knapt et ord om den utbredte misbruken av borgernes rettigheter (Gerges 2012: 102-103). Da regimet til den tunisiske presidenten Zine El Abidine Ben Ali falt tidlig i 2011, foretrakk Obama og hans rådgivere å avstå fra og si eller gjøre noe offentlig som svekket andre regimer i regionen. Det har vært viktig for administrasjonen å utvikle positive relasjoner til regimene i regionen, og unngå å legge press på ideologiske verdier.

Realpolitiske interesser kunne ikke ofres i forhold til menneskerettigheter og rettssikkerhet. Obama utenrikspolitiske medarbeidere, ledet av utenriksminister Clinton, fulgte en forsiktig tilnærming for å fremme menneskerettigheter. Administrasjonens tjenestemenn sa at de foretrakk å ha private samtaler med regionale allierte om slike verdier, en omstridt metode som har vist seg ineffektiv i møte med regimer i Midtøsten. I Utenriksdepartementet årlige rapporter om menneskerettighetsbrudd i Midtøsten, beskrives det et behov for å åpne opp lukkede politiske systemer. Realiteten er at Obama-administrasjonen ikke presser Midtøsten regimer til reformer. Selv om det er velkjent at autokratiske arabiske herskere undertrykker politisk opposisjon og kveler personlig initiativ og innovasjon, ønsket Obama å gå forsiktig til verks (Gerges 2012: 103).

Før utbruddet av de arabiske revolusjonene var det enighet i Washington om at det ikke fantes noe troverdig opposisjonell alternativ til den autoritære politiske orden i Midtøsten. Islamsk-baserte grupper og bevegelser som Det muslimske brorskap, Hamas, og Hizbollah ble sett på

med mistenksomhet og ansett som en trussel mot USAs interesser. Disse gruppene ble ikke antatt å være demokratiske. Pro-vestlige autokratiske herskere ble sett på som det minste av to onder, de var ofte samarbeidsvillige, stabile og forutsigbare (ibid 105). Obama-administrasjonen omfavnet derfor pro-amerikanske autokratiske herskere som Mubarak for å takle vanskelige strategiske utfordringer som terrorisme, spredning av atomvåpen, energisikkerhet, og den arabisk-israelske konflikten. De sosiale revolusjonene i 2011 som veltet trofaste allierte kom som en overraskelse. Det amerikanske utenrikspolitiske etablissementet hadde ikke vurdert eller sett for seg et post-autokratisk Midtøsten. Obama-administrasjonen hadde tidligere avvist advarsler om fare for interne opprør som nasjonale problemer og ikke noe som kunne skade stabiliteten i Midtøsten. En "too big to fail" tankegang holdt Obama og hans forgjengere fra å studere det svake grunnlaget som regionens ledere hadde bygget sine regimer på. Det har vært for mye oppmerksomhet på såkalt «high politics» og for lite på sosiale bevegelser og opinionen. Det sivile samfunnet i Midtøsten er blitt fremstilt som anti-amerikansk og irrasjonelt. Siden utbruddet av den kalde krigen har frykt for massene i de arabiske sivilsamfunnene farget holdningene til amerikanske politikere (Gerges 2012: 105).

Den avventende reaksjonen på de dramatiske hendelsene i Midtøsten våren 2011 vitnet om at Obama ikke ønsket å bruke USAs militærapparat når det kunne unngås. En årsak til at USA tidligere har brukt så mye penger på intervensjoner i Midtøsten er landets avhengighet av olje fra regionen og for å sørge for Israels sikkerhet. Spørsmålet er om dette er hva vi kan forvente oss i framtida av Obamas utenrikspolitiske tilnærminger, eller om den amerikanske ideologien vil komme mer til syne. Ironisk nok har en historisk ideologisk bevegelse i ett av de mer autokratiske områdene i verden blitt møtt av taushet og nøling fra USA, landet som var «historisk utvalgt» til å lede demokratirevolusjonen.

Da den tunisiske protestbevegelsen økte konkluderte Obama med at det etter all sannsynlighet ville føre til politiske reformer. Obamas utenrikspolitiske agenda og prioriteringer ble derfor endret dramatisk. Den arabiske våren rystet grunnlaget for realisme i Obama-administrasjonen. Opprørene tvang Obama til å revurdere sitt engasjement i regionen. Revolusjonene skapte en mulighet for ham til å endre de tradisjonelle premissene i den amerikanske tilnærmingen til Midtøsten, og å kartlegge en ny kurs. Obama ønsket å plassere

USA på den riktige siden av historien, med demonstrantene, men også å opprettholde sine tradisjonelle allierte, spesielt i den olje-produserende Golfen (Lizza 2011).

USAs utenrikspolitikk har historisk finansiert, utrustet og støttet diktatoriske regimer som beskytter og støtter opp om amerikanske interesser. Historisk sett har USA støttet slike regimer til diktatorene mister kontrollen over befolkningen. Når sosiale og politiske revolusjoner har oppstått, hevder James Petras at USA tidligere har respondert med tre ulike tilnærminger. Den første tilnærmingen har vært å offentlig kritisere menneskerettighetsbrudd og stå opp for demokratiske reformer. Den andre tilnærmingen har vært privat å signalisere støtte til regimene, og fortsette å gi økonomisk og militær bistand. Den tredje tilnærmingen har vært å søke et alternativ som kan erstatte det sittende regimet, men likevel bevare statsapparatet, det økonomiske systemet og støtte til USAs strategiske interesser (Petras 2012: 16-17). Dette kan ha nytteverdi for å se på hvordan Obama-administrasjonen tilnærmet seg opprørene i Egypt, Libya og Bahrain.

Ser man den arabiske våren i lys av amerikansk utenrikspolitikk, vil tilnærminger enten forklares gjennom realisme eller ideologi. Realismen vil forklare nasjonale interesser ut ifra stabilitet og opprettholdelse av maktbalansen i regionen. Realismen vil forklare et regimeskifte som en trussel mot orden, sikkerhet og stabilitet, og kan hevdes å se dette som mer problematisk enn menneskerettighetsbrudd frembrakt av en autoritær, men forutsigbar diktator. Realismen vil derfor vurdere et regimeskifte i Libya, Bahrain eller Egypt eller andre steder, som et farlig spill som kan resultere i dårligere utfall. Dette kan blant annet føre til nye anti-amerikanske regimer eller kaotiske, men trygge tilfluktssteder for terrorister.

Konstruktivismen vil gjennom ideologi forklare menneskerettighetsbrudd og autoritære regimer som elementer som står imot den amerikanske ideologien – amerikansk eksepsjonalisme. En ideologisk tilnærming vil fronte amerikanske verdier og idealer. Dette kan forklares gjennom forestillingen, ideen og identiteten til amerikanere der USA skal misjonere og spre demokrati og «universelle» rettigheter. En ideologisk tilnærming vil derfor ønske å endre og reformere stater som ikke bygger på amerikanske verdier og styresett. Konstruktivismen vil forklare en demokratiprosess gjennom politiske aktørers ideologiske opphav, for Obama-administrasjonen vil dette være den amerikanske eksepsjonalismen.

Revolusjonene som oppstod i Midtøsten i begynnelsen av 2011 skulle vise seg å bli Obama-administrasjonens største utenrikspolitiske utfordring så langt. Neste kapittel vil ta for seg Obama utenrikspolitiske reaksjoner til revolusjonene i Midtøsten, belyst gjennom tre "caser" – Egypt, Libya og Bahrain. Kan realismen eller ideologi forklare Obama-administrasjonens tilnærminger?

5.1 Egypt

Egypt er et av de viktigste landene for USA i Midtøsten, og har historisk sett vært regionens kulturelle sentrum. USA har hatt et langt og tett forholdt til regimet i Egypt, hvor realpolitiske interesser har stått sterk. Det er derfor interessant å se på hvordan Obama-administrasjonen håndterte den demokratiske bølgen som skyldte over Egypt i januar 2011. Kapitlet ønsker å se på hvilken teori – realisme eller konstruktivisme - som best forklarer Obama-administrasjonens tilnærming til Egypt. Er det en videreføring av den realpolitiske historiske tilnærmingen til Egypt, og kan den amerikanske tilnærmingen til Egypt generaliseres til å gjelde andre land i regionen?

5.1.1 Bakgrunn

Egypt er en av USAs viktigste samarbeidspartnere i Midtøsten. Regimet i Egypt hadde over lengre tid beskyttet og fremmet amerikanske interesser. Opp gjennom historien har amerikanerne gitt økonomisk bistand som belønning for at regimet samarbeider. Signeringen av Camp David-avtalen med Israel i 1978 gjorde Egypt til en av USAs viktigste allierte i Midtøsten. Påfølgende amerikanske administrasjoner anerkjente Egypt som en viktig regional alliert for å garantere den arabisk-israelske freden og for stabilitet i Midtøsten (Rogan 2012: 451-456). USA har støttet regimets leder Mubarak i over tre tiår. Regimet har gjennom denne tiden undertrykket politisk opposisjon og neglisjert menneskerettigheter. USA har historisk sett oversett amerikanske idealer og verdier i forholdet til Egypt. Amerikanske administrasjoner og Mubarak-regimet har vært nære allierte, og Mubarak støttet blant annet USAs globale krig mot terror og invasjonen av Irak (Gerges 2012: 69-71, 162). Deres nære forhold til Israel gikk langt utover Camp David avtalen, og regimet samarbeidet aktivt mot

Hamas og for blokaden av Gaza (Lynch 2011: 35, Noueihed og Warren 2012: 96-97, Petras 2012: 12, Gerges 2012: 161).

George W. Bush forholdte seg annerledes til Egypt enn tidligere administrasjoner, og definerte amerikanske interesser gjennom sin ideologiske overbevisning om at USA har en misjonerende rolle i verden. Dette bygger på amerikansk eksepsjonalisme. Bush ønsket demokratisering i Egypt. Dette skapte dårlige relasjoner mellom USA og Egypt, spesielt etter angrepene 11. september 2001. Da Obama ble valgt bedret det amerikanske-egyptiske forholdet seg (ibid: 69-71). Regimet ønsket et nært og godt samarbeid med Obama, og Mubarak håpet den nye administrasjonen ikke ville prioritere videre demokratisering i Egypt (Wikileaks 2010, Rozen 2009a, Gerges 2012: 163).

Lenge før innsettelsen hadde Obama gjort det klart at han ikke ville preke til andre nasjoner, og gjorde det klart at han ønsket å vende tilbake til realisme i amerikansk utenrikspolitikk med nasjonale interesser som drivkraft (Obama 2009a, 2009b, 2009c).

Obamas utenrikspolitiske hovedmål i Midtøsten var å skape fred mellom Israel og Palestina, og å hindre Iran i å få atomvåpen. For å oppnå dette mente Obama at det var viktig å ha Egypt, regionens største land, som nær alliert (Gerges 2012: 164). For Obama-administrasjonen veide interessene rundt regionens stabilitet, fredsløsning mellom Israel og Palestina, og å hindre Iran fra å få atomvåpen tyngre, enn å presse frem politiske reformer i Egypt (Wikileaks 2009, Gerges 2012: 163-164).

Obama beskrev Mubarak som en pålitelig strategisk partner, og ignorerte regimets mangel på politiske reformer og undertrykkelsen av befolkningen. Administrasjonen la lite offentlig press på regimet for å innføre politiske reformer, og undersøkte heller ikke påstander om valgfusk under de egyptiske valgene. Sikkerhet, orden og stabilitet var viktig i møte med Midtøsten, og Egypt spilte en viktig rolle for å oppnå dette (Gerges 2012: 163-166).

5.1.2 Opprøret

Den egyptiske revolusjon oppstod da en gruppe aktivister arrangerte «Vredens dag» på Tahrir-plassen i sentrum av Kairo. Revolusjonen var inspirert av opprøret i Tunisia, der

titusenvís av demonstranter hadde tvunget president Zine El Abidine Ben Ali i eksil. Tidligere hadde den egyptiske opposisjonen ved flere anledninger vist avsky mot Egypts mangeårige leder, president Hosni Mubarak (Noueighed og Warren 2012: 96-97, 107). I 2010 strammet regimet grepet om makten. Opposisjonspolitikere, kritiske redaktører og andre regimemostandere ble arrestert, mens Mubarak befestet sin posisjon gjennom det mange mente var et gjennomkorrupt valg i desember 2010 (Lynch 2011: 33).

Det var flere grunner til opprøret som oppstod 25. januar 2011 i Egypt. Mubaraks nyliberale økonomiske reformer hadde sørget for god vekst, men store deler av den egyptiske befolkningen levde fortsatt i fattigdom (Noueighed og Warren 2012: 96-97). Egypterne var også oppgitt over de stigende matvareprisene, korrupsjon, mangel på ytringsfrihet og politibrutalitet (Petras 2012: 29). Inspirert av tunisiske meningsfeller, strømmet egypterne ut i gatene da de fikk høre om hendelsene i nabolandet. Situasjonen tilspisset seg den 2. februar, da sivilkledd politimenn stormet ut på Tahrir-plassen og banket opp aktivister. Den direkte sendte brutaliteten vakte store reaksjoner utenfor Egypt, særlig i Washington (NBCNews 2011). Obama-administrasjonen, som hadde advart Mubarak-regimet mot å bruke makt, la nå press på det egyptiske militæret for å sette i gang regimeendringer. En bekymret Mubarak utpekte da generalløytnant Omar Suleiman til visepresident, som et forgjeves forsøk på å gjenvinne offiserenes lojalitet. Suleiman innledet samtaler med opposisjonen for å gi inntrykk av at regimet ville sette i gang reformer. Folket krevde imidlertid Mubaraks avgang. Da det ble klart at militæret ikke kom til å bruke makt mot demonstrantene, hadde presidenten i realiteten tapt. Den 11. februar informerte Omar Suleiman at Mubarak hadde besluttet å trekke seg (Taha og El-Behairy 2013).

5.1.3 Obama-administrasjonens tilnærming

Det egyptiske opprøret kom som en overraskelse på Obama, og var et av de mer vanskelige og kompliserte utenrikspolitiske tilfellene i Obamas første periode som president (Walt 2011). Administrasjonen fryktet masseprotestene som hadde samlet seg mot Mubarak på Tahrir-plassen. De fryktet at en revolusjon kunne svekke kampen mot terrorisme, stabiliteten i regionen og Egypts støtte til Camp David-avtalen.

Det var viktig for USA å handle korrekt under det egyptiske opprøret. Landet var en sentral alliert for USA i regionen på flere måter, og det var viktig å fortsette å samarbeide med Egypt, uansett resultatet av opprøret (Noueihed og Warren 2012: 96-97). USAs rolle i Midtøsten og regionens stabilitet var avhengig av et stabilt Egypt.

For andre regime-ledere i regionen var det viktig å se om USA støttet opp under sine allierte. Obama-administrasjonen var klar over signalene USA sendte ut hvis de krevde Mubaraks avgang, amerikanernes mest pålitelige allierte i den arabiske verden gjennom 30 år. Administrasjonen fryktet at dersom presidenten ble oppfattet å ha forlatt en trofast alliert, kunne dette føre til svekkelser i forholdene til de andre allierte i regionen (Lynch 2011: 35).

“It would have been terrible, in my view, if on the first day of this, Obama and Secretary of State Clinton had totally pulled the rug out from under [him]. [...] That would send a horrible message to other countries in the region about being allied with the United States”. (Tidligere utenriksminister under George H. W. Bush, James Baker, sitert i Heilemann 2011)

Flere innflytelsesrike pro-israelske organisasjoner i USA mobiliserte for å overtale Kongressens ledere til å presse Obama-administrasjonen til å fortsette å støtte opp under Mubarak-regimet (Petras 2012: 17). Både Mubarak og Israel advarte Obama-administrasjonen om konsekvensene av en demokratisk revolusjon i Egypt. Redselen for at islamistiske grupper skulle ta over makten var stor, spesielt i Israel (Petras: 18-19). Presset mot Obama ble stadig mer intenst. På den ene siden var han presset av den israelske lobbyen og Kongressen for å støtte Mubarak-regimet, og på den andre siden ønsket menneskerettighetsgrupper og befolkningen i Egypt politiske reformer og demokrati (ibid: 17). Et Egypt uten Mubarak ville bety større ustabilitet i regionen og økt fare for Israel. Den største utfordringen ved å fjerne Mubarak var at en stor del av det egyptiske statsapparatet, særlig ledende offiserer i hæren, støttet Mubarak. De hadde selv blitt beriket ved å ha han sittende som regimets leder (Noueihed og Warren 2012: 112-113). Det siste offiserene ønsket var sivile koalisjoner som tok fra dem makt og økonomiske privilegier. Obama-administrasjonen var forsiktig og diplomatisk i sine uttalelser mot regimet og opprøret i Egypt (Rubin 2012).

Obamas forsiktige tilnærming reflekterte presidentens og administrasjonens usikkerhet rundt valg av tilnærming og konsekvensene av dette. En ideologisk tilnærming ville skape harme blant andre allierte i regionen, den pro-israelske lobbyen og Israel. Konsekvensene av et fritt Egypt trengte nødvendigvis ikke å bety demokrati, og frykten for at nye, tilfeldige ledere var anti-amerikanske, var stor i administrasjonen. Å innta en tydelig realpolitisk tilnærming kunne skape større misnøye blant den arabiske befolkningen. I tillegg ville det vært en stor fare for grove menneskerettighetsbrudd mot sivilbefolkningen. Det kan også hevdes at Obamas idealistiske tale i Kairo i 2009 la føringer på hvordan presidenten kunne agere, uten å virke hyklersk (Obama 2009a).

Obama kan ha hatt som langsiktige mål å fjerne Mubarak, men beholde et vennligsinnet regime. Administrasjonen søkte etter en måte å styrke den politiske makten til statsapparatet på, og å innlemme reformer som et middel for å demobilisere og avradikalisere den folkelige bevegelsen. *“Obama wants change that won’t make the Egyptian government angry”*. (Scherer 2011) Dette førte til kritikk fra flere steder. Røster i Midtøsten mente USA oppførte seg hyklersk ved og ikke fullt ut støtte opp under demokratiske revolusjoner (Bali og Rana 2011). Republikanske kritikere mente USA hadde mistet sin hegemoniske makt ved og stå på «sidelinjen» og se på opptøyene i Egypt, og at Obama-administrasjonen manglet en klar strategi (Celso 2012: 7). Kritikken fra republikansk hold bar preg av mistanken om at Obama ikke tror på amerikansk eksepsjonalisme, og at han derfor ikke utviste lederskap på den måten en amerikansk president skal (Krauthammer 2009, 2010). Republikanerne mener at USA skal være den selvoppnevnte gode hegemonen over verden som skal spre om seg med sine verdier og idealer, og ser ikke bort fra at dette kan skje unilateralt. Obama har flere ganger uttalt at det amerikanske selvbildet må tones ned, særlig etter Bush-perioden da verden hadde liten tiltro til USA (Tumulty 2010).

I begynnelsen av opprøret støttet Obama Mubaraks plan om å klamre seg til makten til september. I en kort pressemelding 29. januar 2011 (CNN 2011), gjentok Obama det langvarige partnerskapet mellom USA og Egypt, men talte om behovet for demokratiske reformer (Walt 2011b). En slik respons kan tolkes ut fra en pragmatisk tilnærming. Kloppenberg argumenterer for at Obama benytter seg av en filosofisk pragmatisme hvor «evige sannheter» ikke finnes, og at alle ideer og overbevisninger må *«meet the test of usefulness»* (Kloppenbergs 2011: 249). At Obama ikke tar en klar stilling til opprøret i Egypt

kan begrunnes ut i fra realisme. En ideologisk tilnærming ville ikke inneholdt en slik pragmatisme, men heller en tydelig overbevisning om demokratisering. Den amerikanske Midtøsten-eksperten Peter Symonds presenterer Obama-administrasjonens perspektiv på en fruktbar måte. Han argumenterer for at Obamas mål på denne tiden var å holde Mubarak ved makten så lenge som mulig, mens administrasjonen utformet en strategi som skulle støtte opp under et styre som opprettholdt de amerikanske strategiske og økonomiske interessene i regionen. Obamas støtteerklæringer og ideologiske retorikk for demokrati og rettigheter i Egypt var en måte å skape vennlige relasjoner med den egyptiske folkebevegelsen på hvis regimet falt (Symonds 2011). Obama-administrasjonen skjønte at en vellykket megling mellom opprørerne og regimet i Egypt kunne forbedre USAs status i den arabiske opinionen.

For Obama-administrasjonen var det viktig å bevare det gjeldende statsapparatet og militærapparatet i Egypt. Washington ønsket ikke en radikal revolusjon hvor maktstrukturene ble endret, men heller en videreføring av Mubarak-regimet. Obama ønsket at opprøret skulle ende med Mubarakisme uten Mubarak, det vil si et regime som ville være i stand til å fremme frie valg (Petras 2012: 18-19). Dette måtte gjøres på en måte som kunne overbevise folkebevegelsen om at ett nytt regime ville være legitimt og gi større frihet. Etter de første to ukene av opprøret, ble det klart at Obama-administrasjonen ikke kunne skreddersy et regime-skifte og danne et nytt pro-amerikansk regime på egen hånd. Mubarak nektet fortsatt å gå av.

Obama-administrasjonen fortsatte sin forsiktige og reaktive tilnærming til hendelsene i Egypt (ibid: 20-21). Presidenten navigerte på en pragmatisk måte mellom den tradisjonelle realpolitiske tilnærmingen til Midtøsten og spredningen av demokrati og amerikanske idealer. Utenriksminister Hillary Clinton var bekymret for at mangelen på politisk kultur i Egypt kunne komplisere landets vei til demokrati, særlig hvis Mubarak ble fjernet raskt (Sheridan 2010).

I en tale den 10. februar til det egyptiske folket kunngjorde Mubarak at han ville holde fast på sitt presidentskap. Dette skapte frustrasjon hos Obama. «*The Egyptian government must put forward a credible, concrete and unequivocal path toward genuine democracy, and they have not yet seized that opportunity*». (Obama 2011g)

Først på dette tidspunktet tok Obama-administrasjonen et tydelig standpunkt i møte med Egypt. De støttet opprørenes ambisjoner om demokrati (Lynch 2011: 35-36). Obama uttrykket at Mubaraks tid var over, og at det var tid for politiske reformer og en ny regjering (Dunne 2012, Aljazeera 2011). På dette tidspunktet var opprøret i ferd med å lykkes, og Mubaraks eneste gjenværende våpen var å brutalt undertrykke befolkningen. Obama spilte en viktig rolle i å overtale det egyptiske militæret om ikke å bruke vold mot sitt eget folk. Administrasjonen skjønte at opprøret mer eller mindre hadde vunnet frem. Administrasjonen ønsket ikke å presse Mubarak til å gi fra seg makten, men anerkjente at endringen kom (Petras 2012: 20-21). For Obama var det viktig å la ting gå sin gang, og ikke blande seg for mye inn.

Obamas motvilje mot å bli trukket inn i nye konflikter kan tolkes som et ønske om en mer forsiktig utenrikspolitikk enn hans forgjenger. Obama ønsket å tilnærme seg Egypt på en måte som demonstrerte ydmykhet og forståelse for andre stater. Målet med en slik strategi kan være å gjenopprette amerikansk troverdighet og omdømme i verden. Obama utviklet en strategi hvor USA skulle ha en reaktiv rolle i stedet for å bruke tradisjonelle maktmidler. Dette er resultatet av Obamas oppfatninger om at USAs rolle i verden minker, og at verden er mer komplisert (Nicholas 2011, Bali og Rana 2011, Noueihed og Warren 2012, Gerges 2012, Petras 2012, Aljazeera 2011, CNN 2011).

Obama gikk inn i forhandlinger med den øverstkommanderende for det egyptiske militæret, Omar Suleiman, som hadde vært en langvarig samarbeidspartner for USA (Noueihed og Warren 2012: 96-96, 220-221). På denne måten fikk han politisk spillerom, både opp mot demonstrantene i Egypt og Kongressen og den pro-israelske lobbyen. En slik strategi skulle ha som mål å bevare de strategiske interessene til USA og unngå at opprøret utviklet seg til en revolusjon. Det egyptiske militæret ble den viktigste samarbeidspartneren. Gjennom forhandlinger og samarbeid med militæret ønsket Obama-administrasjonen å få til en overgang til demokrati i Egypt, men dette skulle fortsatt være underordnet amerikanske realpolitiske hensyn og interesser i regionen (Celso 2012: 9). Obama forsøkte å støtte dannelsen av en militær regjering som kunne fortsette politikken som hadde ført til det nære forholdet mellom USA og Egypt. Gjennom videre samarbeid med militæret, ble den verste volden unngått, og kravene til demonstrantene ble møtt gjennom en ryddig overgang under militæret i Egypt (Lynch 2011: 36).

Andre regime-ledere i regionen har blitt usikre på sine langvarige partnerskap med USA, og har fryktet lignende skjebner. Obamas avkall på Mubarak-regimet ble ikke godt mottatt av andre nære allierte i regionen, spesielt Saudi-Arabia og Israel. Saudiarabere så på fjerningen av Mubarak som et svik, og landet uttrykte misnøye med den nye tilnærmingen, som de tolket som naiv og skadelig for USAs nærmeste allierte (Lynch 2011: 35-36).

5.1.4 Konklusjon

Det kan tolkes som om Obama-administrasjonen var fornøyd med *status quo* i Egypt før opprøret i 2011. Sikkerhet, orden og stabilitet var viktig i møte med Midtøsten, og Egypt spilte en viktig rolle for dette. Det kan virke som om Obama ikke var overhengende positiv da han fikk vite om opprøret som utspant seg i Egypt. Målet om å endre kurs i utenrikspolitikken, til en mer tradisjonell og realpolitisk tilnærming i Midtøsten, ble med dette utfordret. Lenge før innsettelsen hadde Obama gjort det klart at han ikke ville preke til andre nasjoner, og gjorde det klart at han ønsket en retur til realisme/realpolitikk i amerikansk utenrikspolitik med nasjonale interesser som drivkraft (Obama 2009a, 2009b, 2009c). Obama-administrasjonen ønsket ikke utskiftninger eller store forandringer i maktstrukturen i Egypt. « *The truth is that my foreign policy is actually a return to the traditional bipartisan realistic policy of George Bush's father, of John F. Kennedy* ». (Obama sitert i Keating 2011: 1)

Realister vil hevde at favoriseringen av stabilitet og langsiktige allierte er mer avgjørende for USAs nasjonale interesser enn den usikre og vanskelige oppgaven med å fremme et inkluderende demokrati (Walt 2011a). Det var enighet i Obama-administrasjonen om at det ikke fantes noe troverdig opposisjonelt alternativ til den autoritære politiske orden i Egypt. Islamsk-baserte grupper som Det muslimske brorskap ble sett på med mistenksomhet og ansett som en trussel mot USAs interesser. Da protestene brøt ut i januar 2011, forholdt Obama-administrasjonen seg til ideen om at Mubarak kunne overleve protestene, og at USA heller kunne fronte reformprosesser. Den 25. januar uttalte Clinton følgende: “[...] *our assessment is that the Egyptian Government is stable and is looking for ways to respond to the legitimate needs and interests of the Egyptian people*”. (Clinton 2011a)

USA har historisk sett ofte vært direkte involvert i viktige begivenheter og hendelser som har truet amerikanske interesser. Det at Obama-administrasjonen holdt seg i bakgrunnen, og tilnærmet seg Egypt på en vag og forsiktig måte kan betraktes som en erkjennelse av USAs svekkede rolle i verden (The Washington Times 2011). I tillegg ville et omfattende og tydelig fokus på demokratisering kunne ført til store protester og potensielt dårligere forhold til den pro-israelske lobbyen i Washington og USAs nære allierte i Midtøsten. Dette kunne i verste fall ført til at USAs rolle i Midtøsten ville blitt betraktelig svekket. Det kan hevdes at dette var sentrale faktorer som både har påvirket og begrenset Obama-administrasjonens tilnærming til Egypt. En manglende evne til å styre hendelsene hos en viktig regional partner som Egypt, utover å formane egypterne til å «gjøre det rette», synes å dokumentere dette. I tillegg kan det virke som om Obama-administrasjonen bevisst valgte å unnlate å plassere seg i sentrum av hendelsene.

Frykten for å komme på «feil side av historien» ble etter hvert større i Obama-administrasjonen da opprøret intensiverte i Egypt. Ifølge amerikansk eksepsjonalisme har USA et viktig ansvar i verdenspolitisk sammenheng for å spre amerikanske idealer som demokrati (Lundberg 2011: 27). Det var et sentralt arabisk land, og det ble etterhvert viktigere for Obama å støtte befolkningen i Egypt. Før opprøret brøt ut i Egypt, hadde Obama påbegynt en offensiv innsats for å nå ut til den arabiske og muslimske befolkningen. Obamas tale i Kairo 2009 inneholdt et engasjement som omhandlet mange av problemene som dominerte det egyptiske opprøret (Obama 2009a, Lynch 2012). Kairo-talen innebar en forpliktelse til amerikansk støtte for demokratiske reformer (Obama 2009a). Frykten for at Obamas ideologiske retorikk, særlig fra talen i Kairo, ville bli oppfattet som hyklersk hvis Obama fortsatte å støtte opp om Mubarak, var derfor stor i deler av administrasjonen. Da demonstrasjonene økte etter Mubaraks tale den 10. februar ble det tydelig for Obama-administrasjonen at Mubaraks tid var over. Obama frontet en overgang til demokrati: “[...] *an orderly transition must be meaningful, it must be peaceful, and it must begin now*”. (Obama 2011b)

Obama hadde her en sjanse til å endre den arabiske verdens oppfatning av USA. Hvis han viste at USA støttet folkebevegelsen mot de autoritære arabiske regimene, og var et land som investerer i mennesker og ikke deres diktatorer, ville dette på lengre sikt kunne styrke USAs omdømme og rolle i regionen. Det kan hevdes at dette vare en strategisk helomvending fra

Obama-administrasjonen. Erkjennelsen av at det var viktig å være på «riktig side», og at Mubaraks dager var talte, kan begrunnes gjennom et pragmatisk og realistisk syn.

James Kloppenberg (Kloppenber 2011) karakteriserer presidenten som «en mann av ideer», og at Obamas politiske tankesett stammer fra William James' pragmatisme. Han hevder at Obama misliker absolutismen og er bekvem med å forfølge en politikk som forsiktig og kalkulerende tester ut ulike politiske muligheter¹⁰. Verden er usikker og i stadig utvikling. Gjennom å følge en politisk ramme av ydmykhet og måtehold vil man unngå farlige konflikter.

“Pragmatism is a philosophy for skeptics, a philosophy for those committed to democratic debate and the critical assessment of the results of political decisions, not for true believers convinced they know the right course of action in advance of inquiry and experimentation. Pragmatism stands for openmindedness and ongoing debate”. (Kloppenber 2011: 13)

“When you start applying blanket policies on the complexities of the current world situation [...] ‘you’re just going to get yourself into trouble.” (Obama sitert i NBC News 2011)

Det var viktig for Obama-administrasjonen å finne den rette balansen i et slikt komplekst tilfelle. Obama var klar over at opprøret og revolusjonen ikke handlet om USA, og at amerikanerne hadde begrenset makt til å påvirke utfallet. Dette var en kamp som egypterne måtte kjempe selv. *“Now, it is not the role of any other country to determine Egypt’s leaders. Only the Egyptian people can do that”.* (Obama 2011b)

Washington var klar over at en svak håndtering av opprøret kunne få konsekvenser for amerikanske interesser i regionen. Som et resultat av dette bevegde Obama-administrasjonen seg langsomt for ikke å radikalisere eller skape misnøye i den voksende egyptiske folkebevegelse. Det kan hevdes at administrasjonen har basert seg på en «vente-og-se»-tilnærming og opptrådt fleksibelt og pragmatisk uten et bestemt rammeverk for politikken gjennom den «arabiske våren» (Bali og Rana 2011). Obama erkjente at USA måtte justere

¹⁰ Absolutisme: Det finnes et moralsk kriterium som gjelder for alle mennesker til alle tider. Det finnes faste universelle standarder. Det vil si at det finnes en eneste moralsk standard.

sine utenrikspolitiske mål i Egypt, og tenke ut en strategi for å fremme amerikanske interesser, uten å skape sinne i den arabiske befolkningen (Throntveit 2012, Milne 2012: 938-939). En slik strategi kan forklares ut i fra realismens premisser om at aktører styres av egoistiske motiver og at de ønsker å maksimere sine egeninteresser. Realismen er fruktbar for å forklare hvordan politiske aktører avveier interesser, handlingsalternativer og konsekvenser. Ifølge realismen vil valget falle på det alternativ som i størst grad ivaretar interessene. USAs geopolitiske interesser i regionen er tilgang til naturressurser, pålitelige allianser og stabilitet (Waltz 1979, Zakaria 2013).

Obamas tilnærming i møte med Egypt hadde et betydelig fokus på resultater og konsekvenser. I utgangspunktet ønsket ikke Obama-administrasjonen å bevege seg bort fra Mubarak-regimet og realisme-fokuset som preget tilnærmingen til Egypt. Da kostnadene ved å opprettholde Mubarak-regimet ble for store, forandret Obama posisjon. Dette betyr ikke at Obama-administrasjonen forandret tilnærming fra realpolitikk til verdibasert utenrikspolitikk. Det kan hevdes at årsaken til Obama-administrasjonens relative skifte i posisjon var en erkjennelse om at amerikanske interesser kunne stå i fare hvis de ikke støttet opprørets krav om demokratisering. En slik pragmatisk tilnærming kan kontrasteres med hans forgjengers: *«His willingness to consider new perspectives and change his position, even when it angers his supporters, is a stark contrast to predecessor George W. Bush's inflexibility»*. (Parsons og Hook 2009)

“I think that every situation of this sort requires a thoughtful response [...] you want to respond in a way that’s thoughtful and constructive, and sometimes with foreign policy, the most constructive answer isn’t necessarily the most visceral or satisfying”. (Axelrod, sitert i Heilemann 2011)¹¹

Det kan argumenteres for at elementene som omhandlet amerikansk eksepsjonalisme og andre ideologiske aspekter ikke var sentrale i tilnærmingen til Egypt. En president som benytter seg av en tilnærming med et klart ideologisk rammeverk vil være mye klarere, både i sin retorikk og handlinger. Obama benyttet seg av en vag og forsiktige tilnærming til en historisk

¹¹ David Axelrod var seniorrådgiver for Obama. Denne stillingen hadde han fra 20. Januar, 2009 til 10. Januar, 2011.

demokratisk revolusjon, noe som kan tolkes ut ifra at Obama betraktet realpolitikk som en viktigere prioritet i møte med Egypt.

Viktige elementer som kan begrunnes gjennom realismen, var måten Obama-administrasjonen jobbet iherdig i kulissene for å skreddersy et regime-skifte og danne et nytt pro-amerikansk regime på egen hånd. Samarbeidet med det militære apparatet i Egypt stod sentralt, og Obama prøvde å beholde et vennligsinnet regime. Administrasjonen søkte etter en måte å beholde den politiske makten til statsapparatet og å innlemme reformer som et middel for å demobilisere og «myke opp» opprørene. Petras argumenterer for at dette er en realisme-orientert strategi, hvor ønsket er å finne et alternativ som kan erstatte det sittende regimet, men bevare både statsapparatet og støtte USAs strategiske interesser (Petras 2012: 16-17).

Egypt var et komplisert tilfelle for Obama-administrasjonen, hvor valget stod mellom å støtte en historisk demokratisk bølge i den arabiske verden, eller å beholde en alliert. Obama-administrasjonen benyttet seg av en forsiktig, reaktiv og pragmatisk tilnærming som best kan forstås ut i fra realismen. Det er likevel enkelte elementer ved Obama som gjør hans tilnærming til Egypt noe mer kompleks. Obamas versjon av realpolitikk benytter seg av en sak-til-sak tilnærming som kombinerer myk og hard makt for å beskytte amerikanske interesser, men samtidig prøver å sikre stabiliteten i Midtøsten. Det er ingen konflikt mellom viljen til å forhandle og viljen til å bruke makt. Obama søker ikke bare å maksimere militær makt for landets sikkerhet og interesser, men han benytter seg også av diplomati og internasjonale organisasjoner for å oppnå dette (Couloubis m. fl. 2012).

Tradisjonelle realister definerer makt i forhold til forsvarlig bruk av diplomatiske innflytelse og militærmakt, ensidig eller multilateralt, for å fremme nasjonale interesser. Det kan argumenteres for at Obama er en pragmatisk realist. Hans tilnærminger er basert på kontekst, og hver situasjon må vurderes isolert, og vurdert opp mot både amerikanske og kollektive interesser og verdier (ibid 2012).

Fra Persiagulfen til Israel har politikere refset Obama for ikke å stå fastere bak USAs egyptiske allierte (Lynch 2011: 35-36). Hadde Obama støttet Mubarak-regimet ville trolig Tahrir-plassen blitt et blodbad, og det er store muligheter for at Egypt ville se mer ut som Syria i dag. Opposisjonen ville trolig ha slått voldelig tilbake, og det ville utviklet seg en

borgerkrig. Egypts sjanser for en demokratisk overgang ville ha kollapset. En slik tilnærming ville også ha ført til enda mer anti-amerikanisme.

For å bevare samarbeid med Egypt, samt bedre USAs rolle i Midtøsten benyttet Obama-administrasjonen seg av en tilbakeholden, forsiktig og pragmatisk tilnærming til Egypt. Obama var klar på at opprøret ikke handlet om USA, og Washington hadde begrenset makt til å påvirke utfallet. Presset fra sentrale aktører på begge sider, konkurrerende interesser i form av stabilitet og demokratisering, og motviljen mot å plassere seg i sentrum av begivenheten gjorde Egypt til et vanskelig tilfelle. Obama holdt en god tone både med opprørerne og regimets militære apparat. På denne måten ønsket Washington å forme nye relasjoner, i håp om å danne et positivt forhold til både den egyptiske befolkningen og de nye lederne. Det kan konkluderes med at Obama-administrasjonens pragmatiske tilnærming til Egypt kan forklares gjennom realisme.

5.2 Libya

Libya er et interessant case å belyse fordi regimet i landet ikke historisk sett har hatt nære forbindelser til USA. Amerikanske presidenter har sjeldent hatt nasjonale interesser i Libya, og Libya spiller ikke en viktig rolle i Midtøstens stabilitet (Zoubir 2006: 49, Robert og Kourides 1981: 476). Da den demokratiske bølgen traff Libya, opptrådte USA og Vesten på en annen måte enn under de andre arabiske opprørene. Obama-administrasjonen intervenerte for første gang i Midtøsten gjennom et multilateralt samarbeid. Det er derfor interessant å finne ut av om realisme eller ideologiske aspekter gjennom en konstruktivistisk teoretisk ramme kan forklare Obama-administrasjonens tilnærming til Libya.

5.2.1 Bakgrunn

Muammar al-Gaddafi kom til makten i Libya ved et militærkupp i 1969, og gjorde det klart at Libya ikke ville velge side i den kalde krigen. Forholdet mellom USA og Libya har gradvis forverret seg etter statskuppet i 1969 (Zoubir 2006: 49). Årsakene til det spente forholdet var regimets nasjonalisering av naturressurser fra 1970, Gaddafis støtte til internasjonal terrorisme, og en økende politisk og militær kontakt med Sovjetunionen. Det har i tillegg vært

uenigheter i en rekke politiske saker, og spesielt i den israelsk-palestinske konflikten (Zoubir 2006: 49, Robert og Kourides 1981: 476).

Fra slutten av 1970-tallet begynte USA å legge diplomatisk, økonomisk og militært press på Libya (Bruce St John 2008: 98). Motsetningene mellom Libya og USA var på sitt sterkeste på midten av 1980-tallet. I 1983 deltok USA i et mislykket forsøk på å styrte og drepe Gaddafi (Tyler 1987). I 1986 bombet USA de libyske byene Benghazi og Tripoli, fordi amerikanerne mente det var treningsleirer for terrorister der (Bruce St John 2008: 96). Libyas radikale politikk, både innen- og utenrikspolitikk, samt Gaddafis støtte til radikale bevegelser og internasjonal terror, har bidratt til at USA har sett på Libya som en trussel. Amerikanerne betraktet Libya som en viktig støttespiller til internasjonal terrorisme helt frem til 2000-tallet. Flere ganger har USA innført sanksjoner mot Libya (U.S. Department of State 2013b, Hayley 1984).

I årene etter 2000 skjedde det en forandring i Gaddafis utenrikspolitikk. Han ble en støttespiller for krigen mot terror, og fordømte angrepene på USA 11. september 2001 (St. John 2008: 101). I tillegg kunngjorde Gaddafi at Libya hadde besluttet å gi avkall på ukonvensjonelle våpen, inkludert atomvåpen. Dette førte til at USA stoppet sanksjonene mot landet og fjernet Libya fra utenriksdepartementets liste over statlige sponsorer av terrorisme (St John 2008: 101, U.S. Department of State 2013c, Hayley 1984). Det politiske forholdet mellom USA og Libya ble normalisert, og oljeeksporten var på vei oppover ((EIA) 2011). I tiden før opprøret hadde USA tette forbindelser med landet. Amerikanerne hadde en militærbase i Libya som var et viktig ledd i USAs militære strategi for regionen. USA hadde også flere oljeselskaper i landet som hadde betydelige fortjenester fra libysk oljeproduksjon (Zoubir 2011: 277).

5.2.2 Opprøret

Opprøret i Libya startet i februar 2011, og var inspirert av revolusjonene i Tunisia og Egypt. Demonstrasjonene var rettet mot landets mangeårige diktator Gaddafi og hans regime. Det libyske folket gikk ut i gatene for å kreve reformer og krav om respekt for menneskerettigheter. Over lengre tid hadde landet vært preget av arbeidsløshet, korrupsjon og sosiale problemer. Protestene begynte i hovedstaden Tripoli og spredte seg i løpet av noen

uker til hele landet. Byen Benghazi ble opposisjonens høyborg og demonstrantene der ble snart utsatt for grov brutalitet fra Gaddafis nasjonale hær. Det ble meldt om vilkårlige drap, arrestasjoner og tortur. I begynnelsen av mars utviklet opprøret seg til en borgerkrig.

I midten av mars ble internasjonale flystyrker fra land som USA, Storbritannia og Frankrike involvert i kamphandlinger mot det sittende regimet. Bakgrunnen for dette var at Gaddafi truet med folkemord om ikke opprørerne ga opp. Den 20. oktober 2011 ble Gaddafi pågrepet og drept. Hans død markerte den foreløpige slutten på opprøret i Libya. I løpet av den arabiske våren var Libya det eneste landet hvor USA intervenerte militært (ICRtP, Lund 2011: 4-5, 24-25).

5.2.3 Obama-administrasjonens tilnærming

En amerikansk militær intervensjon i Midtøsten virket fjern. Krigene i Irak og Afghanistan hadde satt sitt preg på verdens hegemon, og USA var i relativ nedgang både økonomisk og militært (Gates 2011a, The White House 2010, Sørstrønen 2011). Libya var et lite interessant land for USA, og intervensjon som oppstod i Libya kunne like gjerne skjedd et annet sted i verden (Lizza 2011). Den 24. februar, ni dager etter at opprøret brøt ut i Libya, uttalte forsvarsminister Robert Gates følgende: *«Any future defense secretary who advises the president to again send a big American land army into Asia or into the Middle East or Africa should have his head examined»*. (Forsvarsminister Robert Gates 2011a)

Det var derfor lite som tydet på at Obama-administrasjonen ville benytte seg av militære midler under den arabiske våren. Regimet i Libya var ikke en nær alliert av USA, og amerikanerne hadde relativt få interesser i landet. Helt siden demonstrasjonene i regionen startet, hadde Obama-administrasjonen prøvd å balansere USAs nasjonale sikkerhetsinteresser og demokratiske prinsipper.

Da opprøret i Libya utviklet seg, og Gaddafi-regimet svarte med økende vold mot demonstrantene, kom det en reaksjon fra Washington. Obama innførte 25. februar betydelige økonomiske sanksjoner mot regimet i Libya på grunn av menneskerettighetsbrudd knyttet til politisk undertrykkelse. I tillegg ble det vedtatt å suspendere det militære samarbeidet som USA hadde med Libya på denne tiden (Macmanus og King 2011: 5-6). Den 26. februar,

dagen etter at USA besluttet å bruke økonomiske pressmidler mot Libya, vedtok FNs sikkerhetsråd Resolusjon 1970, et krav om at regimet i Libya måtte stanse volden mot sivilbefolkningen.

I stedet for å godta det internasjonale samfunnets krav, fortsatte Gaddafis styrker sine brutale overgrep mot det libyske folket. Obama-administrasjonen tok et videre steg den 1. mars gjennom en resolusjon som «fordømmer de grove og systematiske brudd på menneskerettighetene i Libya, inkludert voldelige angrep på demonstranter» (FN 2011)¹². I tillegg oppfordret administrasjonen at FN iverksatte tiltak for å beskytte sivile i Libya mot overgrep fra Gaddafi-regimet. Dette inkluderte et pålegg om en flyforbudssone (Macmanus og King 2011: 6). Da Gaddafi startet en ny motoffensiv 7. mars, og talte om å massakrere sivile i Benghazi sluttet Den arabiske liga, Frankrike og Storbritannia seg til en flyforbudssone.

Opprørerne i Libya appellerte på denne tiden verden om hjelp. Gaddafi-regimet fortsatte sine overgrep mot sivile, og truet med folkemord hvis ikke demonstrantene ga opp. Den arabiske liga og de afrikanske medlemmene av Sikkerhetsrådet presset på for å få USA til å godkjenne sikkerhetsrådets resolusjon 1973. Vedtaket krevde en umiddelbar våpenhvile i Libya, et forbud mot flyginger i landets luftrom, nødvendige tiltak for å beskytte sivilbefolkningen, og å øke presset ytterligere på Gaddafi-regimet gjennom sanksjoner. Gaddafi fortsatte å trosse USA og det internasjonale samfunnet, og regimets tropper fortsatte ferden mot Benghazi. Opprørerne hadde lidd store tap og en massakre i Benghazi virket nært forestående. Det internasjonale samfunnet forstod gjennom Gaddafis voldelig retorikk at de måtte handle snart for å stoppe en potensiell humanitær katastrofe. Kostnadene ved ikke å gjøre noe, ville bli store. Tusenvis av sivile ville trolig bli drept, og Gaddafi-regimet ville komme triumferende ut. I en region hvor sivilbefolkningen utfordret flere tiår med undertrykkelse, ville det sett dårlig ut om ikke det internasjonale samfunnet reagerte. Spesielt gjaldt dette USA, som gjennom Bush-æraen og Obamas første periode, snakket varmt om spredningen av demokrati og politiske reformer (Macmanus og King 2011: 5-6). Hillary Clinton insisterte på at USA måtte ha støtte i regionen før de tok affære, og understreket at det var avgjørende at en FN-handling ble støttet av Den arabiske liga. Obama-administrasjonen ville ikke handle unilateralt (Lizza 2011: 14).

¹² FN: Generalforsamlingen, 1. mars 2011. Oversettelse.

Frankrike og Storbritannia presset på for å få til en NATO-operasjon i Libya for å hindre at Gaddafi-regimet massakrerte sivilbefolkningen. Clinton besluttet like før at Benghazi sannsynlig ville falle, å støtte en militær intervensjon. Obama-administrasjonen var splittet i synet på Libya. Den ikke-intervensjonistiske leiren i administrasjonen, ledet av forsvarsministeren Robert Gates var imot en militær intervensjon. Clinton støttet seg på den intervensjonistiske leiren, med seniorrådgiver i Det nasjonale sikkerhetsrådet, Samantha Power i spissen, og fikk overtalt Obama til å slutte seg til en internasjonal koalisjon sammen med Frankrike, Storbritannia og andre NATO-land. Intervensjonen ble støttet av Den arabiske liga, den libyske opposisjonen, Qatar og De forente arabiske emirater. Dette hevdet Clinton ville gi operasjonen legitimitet, og risikoen for å skape misnøye i regionen ville være liten (Gerges 2012: 110-114).

Dette var første gang Sikkerhetsrådet i FN hadde autorisert bruk av makt for å beskytte mot overgrepene til en fungerende stat (Bellamy og Williams 2011: 1). Dette var den raskeste multinasjonale militære responsen på en forestående humanitærkrise gjennom historien (Malinowsky 2011). Obama ga klarsignal til å støtte FN-resolusjon 1973 som ga fullmakt til en flyforbudssone og bruk av nødvendig makt for å beskytte den libyske befolkningen. Obamas eneste betingelse var at den internasjonale koalisjonen skulle ha støtte fra den arabiske verden. Det var sentralt for Obama at USA ikke skulle ha hovedrollen i intervensjonen. Presidenten gjorde det klart at de militære målene skulle være å beskytte sivile og oppfylle vilkårene i FN-resolusjonen. Flyforbudssonen skulle håndheves av de andre NATO-landene, og USA skulle kun ha en birolle i intervensjonen. Obama var tydelig på at USA ikke skulle disponere bakkestyrker, og at amerikansk militær støtte skulle være begrenset. For å rettferdiggjøre operasjonen i Libya, gjorde Obama det amerikanske folk oppmerksomme på risikoen og kostnadene ved en militær aksjon, og at USA skulle være tilbakeholdne med å bruke makt for å løse verdens mange utfordringer. USA har et ansvar for å handle når amerikanske interesser og verdier står på spill (Gerges 2012: 110-114).

Presidenten hadde i utgangspunktet vært motvillig til mer enn moralsk fordømmelse og økonomiske sanksjoner mot Gaddafi. Obama håpet at økonomiske sanksjoner ville føre til at Gaddafi-regimet kollapset innenfra, og han tvilte på effektiviteten av en flyforbudssone. I tillegg var han reservert mot å påta seg kostnadene ved å utvide USAs allerede betydelige

militære engasjement i verden. Men etter flere uker med ubeslutsomhet og politisk press fra høyre og venstre, bestemte Obama seg for å støtte opp om en militær intervensjon (Gerges 2012: 110-114, Obama 2009). Dermed ble det videre målet for Obama-administrasjonen at NATO-intervensjonen sammen med de økonomiske sanksjonene skulle bane vei for en politisk overgang. Operasjonen ble lansert litt over en måned etter de første betydelige protester i Libya, ni dager etter Gaddafi begynte å bombe sivile fra luften, og før regimet var i stand til å massakrere opprørerne i Benghazi.

Den militære aksjonen i Libya var den første av sitt slag fra Obama-administrasjonen. I Obamas innsettelsestale i 2009 var han klar på at USA skulle skifte fokus fra demokratispredning i Midtøsten til stormaktspolitikk i Øst-Asia. En militær intervensjon i Libya var langt nede på prioriteringslisten i Det hvite hus (Obama 2009a, Restad 2011). Dette viste seg også i administrasjonen. Det rådet usikkerhet hos Obama og en splittelse mellom den intervensjonistiske og den ikke-intervensjonistiske siden i administrasjonen.

Realistene i administrasjonen

Forsvarsdepartementet med Gates i spissen, hevdet at Libya ikke var avgjørende for amerikanske interesser, og at det amerikanske militæret var overbelastet og spredd over store deler av verden. Realistene i Obama-administrasjonen mente at militær makt kun skulle brukes når viktige nasjonale interesser stod på spill. Gates hevdet at Libya ikke var en viktig nasjonal interesse for USA, og fryktet store protester over hele den arabiske verden.

Realistene i Forsvarsdepartementet mente at for at en intervensjon skulle lykkes måtte den være avgjørende, ha et klart mål og være internasjonal. Gates var bekymret for at intervensjonen skulle utvikle seg til et nasjonsbyggingsprosjekt og fryktet de utilsiktede konsekvensene av dette (Moar 2011a, Sisk 2011, Barry 2011, Chapman 2011, Barnett 2011).

Det kan fra et realpolitisk perspektiv argumenteres for at Obama ville vært best tjent med ikke å støtte en militær intervensjon. Å holde Gaddafi ved makten innebar stabilitet for Midtøsten, og diktatoren har siden 2000-tallet støttet kampen mot terror. Han hadde i tillegg lagt til rette for amerikanske selskapers oljeutvinning i landet. Opposisjonen i Libya ble sett på som en fragmentert, løst koblet makt som inkluderte elementer som var potensielt fiendtlige til USA. Det var også en reell fare for at en fremtidig regjering i Libya ikke ville være like stabil som

Gaddafi-regimet. Realistene i Obama-administrasjonen mente det også var uklart om en fremtidig demokratisk valgt regjering ville ønske å være alliert med USA (Gerges 2012: 110-114).

Intervensjonistene i administrasjonen

Intervensjonistene i Obama-administrasjonen, med Power og ambassadør Susan Rice i spissen, frontet en militær intervensjon i Libya. De var redd for et nytt Rwanda hvis USA ikke foretok seg noe. Clinton var først i tvil, men sluttet seg etter hvert til Power og Rice sitt ønske om en militær inngripen. Power var en tidligere journalist og menneskerettighetsforkjemper, og Rice var en tidligere rådgiver for Clinton-administrasjonen. Hun hadde opplevd folkemordet i Rwanda da USA unnlot å gripe inn. De tre kvinnene ble pådrivere for en amerikansk intervensjon for å stoppe en truende humanitær katastrofe (Crowley 2011).

Clinton uttrykte at USA vil støtte demokratibevegelsen i Libya, men presiserte at hvis noen prøvde å hindre denne prosessen, måtte libyerne selv håndtere dette, og ikke USA. Clinton var av den oppfatning at alle mennesker ønsker å leve i et demokrati, altså at det har en universal gyldighet. Clinton sitt budskap med dette var at USA står for sine verdier, og at de har et tydelig ønske om at andre må ta tilsvarende skritt for å håndheve disse universelle verdiene (Clinton 2011h). Denne tilnærmingen ser på Amerika som en misjonerende aktør, og at de amerikanske verdiene og idealene må spres for å oppnå fred og harmoni i verden.

Annika Kristin Lønseth argumenterer for at NATO-operasjonen i Libya kan betraktes som et vellykket eksempel på en internasjonalistisk intervensjon. Den ble godkjent av FNs sikkerhetsråd, støttet av den arabiske liga og diplomater i Clintons utenriksdepartementet, fremfor de militært orienterte i Forsvarsdepartementet. Intervensjonen i Libya var et klart brudd med Bush administrasjonens unilaterale lederskap. Obama har vist en klar forpliktelse til internasjonale institusjoner og til andre staters regjeringer (Lønseth 2012: 41).

Da Obama talte til FNs generalforsamling i 2009, sa han følgende:

“Those who used to chastise America for acting alone in the world cannot now stand by and wait for America to solve the world’s problems alone. We have sought in word and

deed a new era of engagement with the world, and now is the time for all of us to take our share of responsibility for a global response to global challenges”. (Obama 2009f)

Obamas forsiktige og pragmatiske lederstil i Libya førte til kritikk fra flere politiske hold. Kori Schake, tidligere medlem av Bush-administrasjonen, anklaget Obama for ikke å ofre nok for å få til frihet for sivilbefolkningen i Libya og Egypt. The Economists «Lexington» spør seg om Obama på noe tidspunkt i sin presidentperiode har vist reelt politisk mot, og tidligere sikkerhetsekspert for Clinton-administrasjonen David J. Rothkopf, hevder at Obamas lederstil mangler amerikanske muskler (Ratnesar 2011). Obamas manglende reaksjon på bølgen av protester og fallende diktatorer forsterket inntrykket av at USA er en svekket stormakt. I stedet for å lede den vestlige responsen til den arabiske våren, lot Obama Europa ta styringen. Denne tilnærmingen ble kritisert i USA, særlig fra republikansk side, som så dette som en svakhet (Remnick 2011).

Da intervensjonen var et faktum, kom det frem at Obama ønsket en videre militær aksjon i Libya. Obama-administrasjonen ønsket å begrense spredningen av vold og ustabilitet i en region hvor amerikanske sikkerhetsinteresser var viktige, hindre en nær forestående humanitær katastrofe, og å vise folket i Midtøsten at USA står sammen med dem i en betydningsfull tid (Macmanus og King 2011: 2-3) Videre ses det libyske regimets handlinger på som en betydelig trussel mot regional fred og sikkerhet. Gaddafi-regimets bruk av makt tvinger sivile til å flykte til nabolandene, noe som kan føre til en fare for stabiliteten og sikkerheten i regionen. Dette kunne få alvorlige konsekvenser for de nasjonale sikkerhetsinteressene til USA.

5.2.4 Konklusjon

Intervensjonen i Libya var et av få tilfeller under den arabiske våren der USAs tilnærming i betydelig grad var bygget på verdibasert utenrikspolitikk. Dette var første gang Obama-administrasjonen intervenerte direkte i Midtøsten, noe som skilte seg ut fra USAs ofte tilbakeholdne rolle under de andre arabiske opprørene. Obama var skeptisk, men gjennom press fra det kvinnelige trekløveret Clinton, Rice og Power, ble han overtalt til å intervenere (Avlon 2011). Konstruktivismens fokus på identitet, ideologi og forestillinger kan benyttes for å forklare intervensjonistenes krav om en verdibasert utenrikspolitikk i møte med Libya.

Utenrikspolitiske valg blir gjennom konstruktivismen ikke objektivt meningsfylt som de blir forstått i det realistiske rammeverket, men krever sosiale strukturer basert på felles kunnskap for å forstå dem (Wendt 1992a, 1992b). Det kan hevdes at Clinton, Rice og Power hadde en sterk forståelse av amerikansk eksepsjonalisme, og at dens verdier og idealer må spres når det gjør seg mulig. En humanitær intervensjon drevet frem av andre europeiske land uten USA ville vært et stort nederlag for de liberale intervensjonistene i administrasjonen. Dette kan forklare interessedefinisjonen i møte med Libya, hvor spredningen av amerikanske idealer og verdier var viktig. Historisk sett har ofte amerikanere hatt en følelse av moralsk overlegenhet og at deres grunnleggende prinsipper må spres (Moen 2008: 183).

Flere peker på at Obama var forsiktig og skeptisk til amerikansk deltagelse i forkant av Libya-intervensjonen (Shear 2011, Kundnani 2011). Gjennom press fra de liberale intervensjonistene i administrasjonen, og utenriksminister Clinton, ble Obamas overbevist om at det var riktig å intervenere. Dette betyr ikke at Obama selv ikke har en slik forestilling eller sterk tro på amerikansk eksepsjonalisme, men hans tankesett er preget av en forsiktig og rasjonell tilnærming til spredningen av amerikanske verdier og idealer:

“To President Obama, our role is to serve as an alternative model to fundamentalism of every stripe. In a multi-polar world defined by the clash between fundamentalism and pluralistic democracies, we must lead not only by the strength of our arms, but also by the example of our unity”. (Reifowitz 2012)

Obama inntar ikke en rendyrket ideologisk posisjon, han opptrer mer forsiktig ved at USA selv skal opptre som et godt eksempel for andre nasjoner å følge gjennom sine verdier og idealer.

«The United States was founded on the idea that all people are endowed with inalienable rights, and that principle has allowed us to work to perfect our union at home while standing as a beacon of hope to the world”. (Obama 2008)

Obamas politiske filosofi er basert på hans religiøse tro som en praktiserende kristen og å gjenreise det ideologiske aspektet ved USA er en viktig oppgave for han som president. Dette

ideologiske aspektet kan forstås som amerikansk eksepsjonalisme, der den amerikanske nasjonen sees på som noe unikt, og forestillingen om at det amerikanske styresett, samfunn og verdier gjelder overalt (Kerry 1990). For å analysere den amerikanske humanitære intervensjonen i Libya, er det derfor viktig å erkjenne graden av religiøs tenkning som gjennomsyrrer det amerikanske samfunnet, politikken og Obama selv. Ser man dette i lys av konstruktivismen (Wendt 1992a, 1992b), kan det hevdes at Obamas religiøse identitet og forestillingen om at USA har et spesielt ansvar i verden har formet en del av hans interessedefinisjon. President har likevel vært klar på at han ønsker å ta avstand fra sin forgjengers misjonerende stil, og at ren ideologi aldri vil styre utenrikspolitikken (Singh 2012: 40-44). Selv om Obama beskriver seg selv om en realist, har han erkjent en intersubjektiv forestilling om at amerikanske verdier er universelle og en klar støtte til demokratisering i verden. *“First, it will be the policy of the United States to promote reform across the region (Middle East), and to support transitions to democracy”*. (Obama 2011a)

Kissinger (2012a) hevder at valget ikke er mellom realpolitikk og ideologi, men at man må kombinere begge retningene får og få til en fruktbar politikk. Spesielt gjaldt dette i Libya, hvor opprørernes betydning var viktig, både for USAs omdømme og stabiliteten i Midtøsten. Som det er blitt beskrevet tidligere, så ikke Obama på ren realpolitikk eller ren idealisme som faste rammeverk. I stedet benyttet Obama seg av premisser fra begge retninger for å danne en fornuftig og praktisk tilnærming som på den beste måten kunne ta vare på amerikanske interesser. Realister dømte hendelsen i Libya ut ifra sikkerhetsstrategier, mens liberale intervensjonister så Libya som en mulighet for å fremme demokrati. Restad argumenterer for at Obama var pragmatisk, og hevder at USAs nasjonale interesser var få, og det var ideologisk riktig å forhindre en potensiell massakre (Restad 2011).

Denne pragmatismen kan tolkes som Obamas grunnlag i møte med den arabiske våren, og er en strategi som både skal styrke USAs omdømme og rolle i verden. Det pragmatiske tankesettet til Obama innebærer kalkulerende og rasjonelle beslutninger som inneholder rom for ideologiske og moralske valg (Throntveit 2012, Milne 2012: 9389). Obama opptrer smart, kalkulerende og diplomatisk ved å fremme amerikanske verdier og idealer gjennom uttrykket «universelle rettigheter». Obama opptrer lite arrogant i sin ideologiske tilnærming, og inntar rollen som en moderat, effektiv problemløser med realistiske ambisjoner (Weisberg 2013). Det kan tolkes som om politikken mot Libya var idebasert, fremmet hovedsakelig av den

intervensjonistiske leiren i administrasjonen, og at Obamas utførte dette på en pragmatisk måte. Dette betyr ikke at Obama selv var overbevist på det ideologiske planet, men at han valgte denne strategien til slutt fordi den fremmet USAs ulike interesser på en god måte. Som tidligere nevnt, er Obama opptatt av hva som virker og er resultat-orientert.

Obama ønsket å begrense spredningen av vold og ustabilitet i en region hvor amerikanske sikkerhetsinteresser var viktige, hindre en nær forestående humanitær katastrofe, og å vise folket i Midtøsten at USA står sammen med dem i en betydningsfull tid. Obama var klar over at regimets handlinger var en betydelig trussel mot regional fred og sikkerhet (Macmanus og King 2011: 2-3).

Michael Hunt hevder at det i hver epoke i amerikansk historie har vært en liten gruppe av politiske eliter som med vilje eller ubevisst, har lyktes i å definere rollen til USA i verden gjennom sine egne personlige ideologier (Hunt 1987). Det kan hevdes at Obama har unngått en rendyrket ideologisk tilnærming til Libya, og at hans tilnærming heller baserer seg på sterke undertoner av ideologi gjennom et pragmatisk handlingsmønster. Dette er i stor kontrast til tidligere ideologiske presidenter, og kan forstås ut i fra at Obamas egen personlige identitet og forståelse av verden. Som tidligere nevnt, kan Obama forklarer gjennom en pragmatisk tankegang, hvor det også er rom for ideologiske motiverte aspekter, så lenge dette bidrar til gode resultater. *“Given the costs and risks of intervention, we must always measure our interests against the need for action.”* (Obama 2011f)

Flere politiske journalister hevder at Obama forandret seg i løpet av Libya-intervensjonen. I starten var Obama skeptisk, men senere i intervensjonen ble han klarere i sin retorikk, og enkelte har sammenlignet Obama med sin forgjengers ideologiske utenrikspolitikk (Shear 2011, Kundnani 2011). Et slikt bilde kan forklares gjennom en forsterket overbevisning om at det er i USAs interesse å fremme demokrati og menneskerettigheter i verden.

Det var viktig for Obama at USA skulle tilnærme seg intervensjonen på en forsiktig måte for å hindre unødvendige kostnader og konsekvenser. En slik type tilnærming er et resultat og en erkjennelse av at USAs maktposisjon i det internasjonale systemet er under økende press. Svein Melby hevder at dette fører til at Obama har en analyserende og reflekterende tilnærming til utenrikspolitikk. Dette er nødvendig om USA skal fortsette å bevare sin makt i

verden. «Skal man oppnå optimalisert anvendelse av USAs ulike maktkapabiliteter er man derfor nødt til å myke opp fastlåste mønstre». (Melby 2009: 31)

Dette har ført til en beskrivelse av Obamas tilnærming i Libya som «leading from behind» (Lizza 2011). Det er en annen definisjon av lederskap enn det USA er kjent for, og det kommer fra den uuttalte oppfatningen om at USAs dominerende rolle i deler av verden er svekket. Obamas fokus på et mer forsiktig USA i verdenspolitikken, og ønsket om multilaterale koalisjoner for å løse problemer, viste seg tydelig i Libya. Obama omfavnet en slik tilnærming fordi han ønsket å minimere risiko og utilsiktede konsekvenser (Lyman 2011). Et slikt syn kan forstås ut i fra realisme og utilitaristisk tenkning, ved at både ansvaret og kostnadene for USA ble mindre. I tillegg kan det hevdes at kostnadene i form av USAs omdømme i verden ville blitt svekket hvis ikke USA hadde bidratt til å «redde sivilbefolkningen» i Libya. Det kan virke som hovedprioriteten i møte med Libya var å være på den «riktig siden av historien», og at dette kunne være en langvarig investering som sikret realpolitiske interesser i regionen.

“It's in the U.S. interest to be on the right side of history, to support the democratic aspirations of people. And an outcome (in any of the countries) that results in greater pluralism will be good for the United States of America.” (Carney¹³ sitert i Holman 2011)

Kostnadene ville vært større hvis Obama hadde valgt en tydeligere og mer aggressiv ideologisk rolle i intervensjonen. Obama er klar over at USA ikke lengre har råd til å la ideologi innta en like fremskutt plass som under hans forgjenger. Hver stat og aktør må behandles isolert, noe som har ført til at Obama-administrasjonen har en mer reflektert og fleksibel tilnærming til utenrikspolitiske saker enn tidligere administrasjoner (Melby 2009: 28-31). Dette støtter opp om Obamas pragmatiske tankesett.

“I firmly believe that when innocent people are being brutalized; when someone like Qaddafi threatens a bloodbath that could destabilize an entire region; and when the international community is prepared to come together to save many thousands of lives, then it's in our national interest to act”. (Obama 2011c)

¹³ Pressesekretær i Det hvite hus: Jay Carney.

Det kan hevdes for at hvis Obamas tilnærming i Libya hadde vært styrt av ren ideologi, ville presidenten sannsynligvis brukt flere ressurser, tatt ledelsen i intervensjonen og vært kraftigere i sin retorikk. Det var heller en mer pragmatisk avgjørelse, og en anerkjennelse om at hvis USA var den ledende aktøren i operasjonen, ville Obama også vært ansvarlig for utfallet i Libya, samt de utilsiktede konsekvensene (Moar 2011, Gerges 2012: 110-114). Dette kan forklares ut i fra realisme, hvor kostnad-nytte-logikken står sentralt. Videre kan det hevdes at Obama dømte hendelsen i Libya ut ifra sikkerhetsstrategier. Det var sentralt å sikre stabiliteten i regionen, noe Obama viser i rapporten til Kongressen den 15. juni, 2011:

“The President authorized these actions for several reasons of national interest; To limit the spread of violence and instability in a region pivotal to our security interests, particularly while it is undergoing sensitive transitions; [...] The Libyan government’s actions posed a significant threat to regional peace and security. [...] The growing instability in Libya could ignite wider instability in the Middle East, with dangerous consequences to the national security interests of the United States”. (Macmanus og King 2011: 2-3)

Lizza bemerket seg også at Obama var pragmatisk i møte med det libyske opprøret, men argumenterer for at: *“You can’t be a little bit realist and a little bit democratic when deciding whether or not to stop a massacre”* (Lizza 2011: 14).

Det er lite tvil om at Obama har en tro på amerikansk eksepsjonalisme, men som nevnt tidligere, har han en forsiktig og moderat tilnærming til det ideologiske aspektet.

“I believe in American exceptionalism, just as I suspect that the Brits believe in British exceptionalism and the Greeks believe in Greek exceptionalism. [...] I see no contradiction between believing that America has a continued extraordinary role in leading the world towards peace and prosperity and recognizing that leadership is incumbent, depends on, our ability to create partnerships because we can’t solve these problems alone”. (Obama sitert i Tumulty 2010)

Obamas forestillinger og overbevisninger om amerikansk eksepsjonalisme inneholder et betydelig element av refleksjon og rasjonalitet.

«Obama vil ønske å føre en utenriks- og sikkerhetspolitikk der den markante ideologiske profilen til Bush blir erstattet av en relativt nøktern og pragmatisk omgang med amerikansk idealisme. [...] Obama selv fremhever Truman og Bush (Senior) og deres vektfordeling mellom tradisjonelle nyttehensyn og idealisme som positive forbilder for hvordan USA best skal ivareta sine interesser i internasjonal politikk». (Melby 2009:51)

Tilnærmingen i Libya kan derfor forstås best som at Obama benyttet seg av både realpolitikk og ideologiske hensyn i sin utenrikspolitikk når dette trengs. Som argumentert for tidligere, kan det virke som at den utenrikspolitiske debatten mellom realister og ideologer ikke er fruktbar når det gjelder Obamas tankesett. Obama handler ut i fra en kostnads-nytte-logikk, og tilnærmer seg hvert enkelt case gjennom en pragmatisk balanse, hvor han handler ut i fra hva som lønner seg i den enkelte situasjonen.

Intervensjonen i Libya har hjulpet å stadfeste noen aspekter ved presidentens utenrikspolitiske tilnærming. Obama har vist at han er konsensus-søkende, og at multilateralisme og diplomati står sterkt (Ratnesar 2011). Konstruktivismen bidrar til å forklare enkelte deler av USAs utenrikspolitikk i Libya, særlig intervensjonistenes overbevisning om at det er i amerikansk interesse å intervenere i et annet land. Teorien forklarer hvordan identitet, ideologi og forestillinger la føringer på tilnærmingen i Libya gjennom en humanitær intervensjon. Troen på USA som noe helt spesielt, og at amerikanere har et viktig ansvar i verdenspolitisk sammenheng for å spre demokrati og menneskerettigheter, er viktige verdier som uttrykkes gjennom forestillingen om amerikansk eksepsjonalisme. Realismen forklarer i større grad Obamas pragmatiske, forsiktige og kalkulerende tilnærming til Libya-intervensjonen. Realpolitiske interesser synes å ha styrt i bakgrunnen, noe som var svært lik Obamas tilnærming i Egypt.

5.3 Bahrain

Bahrain er et interessant case å belyse fordi regimet i landet er en nær alliert av USA. Det pro-amerikanske regimet har lagt til rette for amerikansk tilstedeværelse og har assistert USA i flere kriger. USA har flere viktige realpolitiske interesser i Bahrain. Det er derfor interessant å analysere om opprørets rop etter demokrati, reformer og menneskerettigheter har forandret

den amerikanske tilnærmingen til landet. Er realpolitiske interesser fortsatt viktigere enn ideologiske hensyn?

5.3.1 Bakgrunn

USA opprettet diplomatiske forbindelser med Bahrain i 1971. Siden da har sikkerhets- og forsvarsspørsmål vært en sentral del i forholdet mellom landene. Bahrain spiller en nøkkelrolle for USA i Midtøsten, og er en viktig samarbeidspartner for amerikanerne. USAs femte marineflåte har sin base i Bahrain. Basen er avgjørende for USAs tilstedeværelse i regionen. Bahrain var den første arabiske staten som ledet en «Task Force» patruljering i Persiabukten, og har på oppdrag fra USA utplassert marinefartøy i regionens områder (Katzman 2013: 23-26, US Department of State 2012).

I 2002 utpekte Bush-administrasjonen Bahrain som en viktig «ikke-NATO alliert» (major non-NATO ally)¹⁴. USA har gitt store summer i bistand til Bahrain for å styrke landets militære kapabiliteter. Bahrain var en del av den USA-ledede allierte koalisjonen mot Iraks okkupasjon av Kuwait 1991. Samme året undertegnet USA og Bahrain en forsvarspakt. Siden Golfkrigen i 1991, har USA bidratt med assistanse innenfor forsvar, opplæring og terror i landet. Bahrain bidrar til å skape stabilitet for USA i områdene rundt Persiabukten (Katzman 2013: 25-26, US Department of State 12.04.2013a).

Forholdet mellom USA og Bahrain inkluderer økonomisk samarbeid, og i 2006 trådte frihandelsavtalen mellom de to landene i kraft. I 2011 oversteget den bilaterale handelen 1,7 milliarder dollar. En stor del av dette omfatter våpenhandel (US Department of State 2013a).

5.3.2 Opprøret

Opprøret i Bahrain startet den 14. februar 2011, og oppstod i kjølvannet av opprøret i Egypt. Protestene rettet seg i mot det sittende regimet, en kongefamilie som hadde regjert siden 1783. Bahrain er det eneste arabiske landet med sjia-flertall styrt av en sunnimuslimsk elite (Bradley 2012: 94-95).

¹⁴ Major Non-NATO Ally (MNNA) - «en betegnelse som tillater Bahrain å kjøpe de samme amerikanske våpen som NATO-allierte.» <http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/mnna.htm>

Opprørene samlet seg på innsiden av en stor rundkjøring, «Pearl Roundabout».

Demonstrantene krevde at grunnloven skulle endres, og at det ble innført politiske reformer, bedre økonomiske muligheter og at statsminister al-Khalifa ble fjernet fra makten. Uroen i landet eskalerte 17. februar 2011, da sikkerhetsstyrker omringet tusenvis av demonstranter i Pearl Roundabout. Flere ble skadet og drept. Ytterligere protester fant sted dagen etter, og sikkerhetsstyrkene fortsatte å slå brutalt ned på demonstrasjonene. Flere ble drept.

Storbritannia stengte sin ambassade og stoppet all våpeneksport til Bahrain etter denne hendelsen. Flere andre europeiske stater viste også misnøye over regimets voldelige atferd mot opprørerne (Katzman 2013: 6-7).

13. mars blokkerte demonstrantene det finansielle området i hovedstaden Manama. Dette skapte frykt i regimet som var redd for en intensivering av opprøret (The Guardian 2011). Regimets sikkerhetsstyrker var i undertall. Regimet ba Gulf Cooperation Council (GCC¹⁵), som er en politisk og økonomisk union for de arabiske statene som grenser til Persiabukta, om hjelp. 14. mars ankom over 1200 pansrede styrker fra Saudi Arabia og 600 politi-enheter fra De Arabiske Emiratene. Tusen saudiarabiske soldater tok oppstilling for å vokte over viktige områder i Bahrain. Al-Saud familien, herskerne i Saudi-Arabia, uttalte at de ville gjøre det som trengtes for å støtte opp om Bahrains sunnier (Bradley 2012: 95-96). Dagen etter erklærte Kong Hama en tre måneders unntakssituasjon i Bahrain. I de neste dagene oppstod det voldelige sammenstøt mellom sikkerhetsstyrker og demonstranter, og flere sjiamuslimske ledere ble arrestert og torturert. Etter internasjonalt press, og oppfordringer fra Obama-administrasjonen om dialog, trakk regjeringen i Bahrain sikkerhetsstyrkene tilbake (Katzman 2013: 6-7, Obama 2011a).

Regjeringen, med kronprins Salman i spissen, inviterte representanter for demonstrantene til dialog etter press fra Obama-administrasjonen (Obama 2011). Den 13. mars 2011 presenterte kronprins Salman «de syv prinsipper» som skulle lede til en nasjonal dialog. Han hevdet at parlamentet skulle få større myndighet, og at regjeringen skulle innføre tiltak som skulle føre til demokratisering. Det oppstod splittelse i opposisjonen mellom de sjiamuslimske partiene Wifaq og Al Haq, og representanter fra Al Haq krevde at regimet gikk av umiddelbart

¹⁵ <http://www.gcc-sg.org/eng/>

(Katzman 2013: 10). Dette førte til en eskalering av konflikten. Protestene mot regimet økte, og det oppstod flere sammenstøt mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer.

Saudi Arabia benyttet enhver mulighet til å støtte opp under regimet i Bahrain. Landet fryktet at uroen i Bahrain kunne spre seg til andre stater i Persiabukten og at dette kunne føre til en svekkelse av landets rolle i området. De andre landene i Persiabukten hadde betydelige sjiamuslimske minoriteter (Katzman 2013: 12-14).

De fleste offentlige demonstrasjonene ga seg etter GCC-intervensjonen, men regimet i Bahrain fortsatte sin aksjon ved å diskriminere sjiamuslimer og slå hardt ned på motstand. Da regimet hadde fått overtaket, kunngjorde Kongen i begynnelsen av mai at unntakstilstanden ville ende 1. juni. Kong Hamad talte til befolkningen, og markerte slutten på krisen. Han tilbydde en betingelsesløs dialog med opposisjonen etter press fra Washington.

Regimet understreket at hensikten med dialogen var å skissere en visjon, fremfor å komme til enighet om politikk. På denne tiden var fortsatt mange politiske opposisjonelle i fengsel. Den 18. juli 2011, trakk den ledende sjiamuslimske gruppen Wifaq seg da det ble klart at deres forslag til et konstitusjonelt monarki ikke ville bli oppfylt (Katzman 2013: 12-14).

Undertrykkelsen av sjiamuslimene fortsatte, og regimet styrte landet med jernhånd. Den 14. februar 2012, ett år senere, prøvde demonstrantene igjen å marsjere til Pearl Roundabout, men ble møtt av sikkerhetsstyrker. Som svar på de mange demonstrasjonene, besluttet regimet å nekte tillatelse til demonstrasjoner. Opposisjonen og menneskerettsaktivister rapporterte at sikkerhetsstyrkene fortsatte sin brutale vold, og gjennomførte ransaker på boliger som huset mistenkte dissidenter og demonstranter. Situasjonen i Bahrain for den vanlige sjiamuslimen hadde blitt verre etter opprøret (ibid).

5.3.3 Obama-administrasjonens tilnærming

USA har i en årrekke uttalt seg positivt om forholdet til Bahrain og kongefamilien. Hillary Clinton besøkte Bahrain noen måneder før opprøret, og fortalte på en pressekonferanse at hun var imponert over Bahrains fremgang. Da hun ble spurt om hvilken fremgang sa hun

følgende: [...] *“on all fronts - economically politically, socially - and by the commitment that the government has to the democratic path that Bahrain is walking on.”* (Tristram 2011)

Opprøret i Bahrain kunne få store konsekvenser for USAs Midtøsten-politikk. Obama måtte ta et veivalg mellom å bygge videre på en tilnærming som støttet det autokratiske regimet eller mane frem reformer og demokrati. Det var flere faktorer Obama måtte ta hensyn til når det gjaldt opprøret i Bahrain, både ideologiske, realpolitiske, Saudi-Arabia og uenighet i administrasjonen.

I utgangspunktet signaliserte Obamas utenrikspolitiske team, med Hillary Clinton i spissen, at al-Khalifa-regimet i Bahrain måtte stoppe bruken av den overdrevne maktutøvelsen mot sitt folk, og innføre reformer. Utenriksdepartementet oppfordret kong Hamad til å gjennomføre politiske reformer for å avverge en langvarig politisk krise og en blodig væpnet konfrontasjon. Som nevnt i tilnærmingen mot Libya, var utenriksdepartementet en forkjemper for en verdibasert utenrikspolitikk i møte med den arabiske våren. Dette gjaldt også for Bahrain, selv om uttalelsene fra utenriksdepartementet var mer dempet og forsiktige. For å støtte påstandene om sine forpliktelser til å fremme menneskerettigheter i Bahrain hevdet Obama-administrasjonen at de gjentatte ganger under opprøret i 2011 advarte regimet i Bahrain mot å bruke makt mot demonstrantene, og oppfordret partene til dialog om politiske reformer. Etter GCC sin intervensjon den 19. mars 2011, sa utenriksminister Clinton følgende:

«Bahrain obviously has the sovereign right to invited GCC forces into its territory under its defense and security agreements.... [The United States has] made clear that security alone cannot resolve the challenges facing Bahrain. As I said earlier this week, violence is not and cannot be the answer. A political process is. We have raised our concerns about the current measures directly with Bahraini officials and will continue to do so.» (Clinton 2011b)

Michael Posner, departementets sekretær innenfor demokrati, menneskerettigheter og arbeid, ble sendt av administrasjonen til Bahrain to ganger i løpet av 2011 i et forsøk på å megle frem en politisk løsning. Han oppfordret regimet i Bahrain til å straffeforfølge tjenestemenn som var ansvarlige for menneskerettighetsbrudd, og å droppe anklagene mot personer som var beskyldt for lovbrudd som involverte ikke-voldelige politiske uttrykk (Posner 2012). Michael

Posner hadde lite politisk makt bak seg, og besøkte hans i Bahrain fikk liten betydning. Washington uttrykte gjentatte ganger bekymring for menneskerettighetene i Bahrain, men det ble stadig klarere at slike uttalelser hadde liten eller ingen innvirkning på regimet. Den sterkeste kritikken mot regimet i Bahrain kom fra Clinton den 15. april 2011: “[...] *political process that advances the rights and aspirations of all the citizens of Bahrain. [...] security alone cannot resolve the challenges*”. (Clinton 2011b)

Den 30. april 2011, skal President Obama angivelig ha snakket med Kong Hamad, og uttalt at Bahrains stabilitet avhenger av respekten for de universelle rettighetene til sivilbefolkningen. I følge det Hvite Hus skal Obama ha krevd en prosess i Bahrain for å utarbeide politiske reformer. I en tale 19. mai om opprørene i Midtøsten, erklærte Obama at utsiktene for en fruktbar dialog mellom regjeringen og opposisjonen ble skadet av fengslingen av opposisjonelle:

«In Bahrain, steps have been taken toward reform and accountability. We're pleased with that, but more is required. America is a close friend of Bahrain, and we will continue to call on the government and the main opposition bloc—the Wifaq—to pursue a meaningful dialogue that brings peaceful change that is responsive to the people. We believe the patriotism that binds Bahrainis together must be more powerful than the sectarian forces that would tear them apart. It will be hard, but it is possible». (Obama 2011e)

Uttalelsene fra Obama-administrasjonen viser at ideologiske premisser var gjeldende i møte med opprøret i Bahrain, spesielt i begynnelsen. Likevel manglet det på press mot regimet i form av maktmidler og insentiver. Uttalelsene inneholdt i større grad et ønske om at regimet på egenhånd skulle innføre politiske reformer.

Aaron David Miller, tidligere Midtøsten-rådgiver, hevder at USA ble fanget mellom ideologi og realpolitikk i Bahrain. På den ene siden var Obama forpliktet til å offentlig støtte til demokratiske krefter, ettersom dette har vært en langsiktig strategi i regionen.

Administrasjonen fryktet at konsekvensene av opprøret i Bahrain ville understreke Obamas manglende sammenheng mellom hans ideologiske retorikk og handlinger (NBC News 2011). På den andre siden var Obama låst til amerikanske interesser i landet, som var meget viktige

for USA. Bahrain, er ved siden av Egypt, landene i Midtøsten hvor amerikanske interesser og verdier har kollidert mest drastisk (NBC News 2011).

Obama-administrasjonen benyttet seg nok en gang av en tilnærming bygget på pragmatisme og forsiktighet som i opprørene i Nord-Afrika. Ved å benytte seg av en vag ideologisk retorikk, balanserte Obama støtten til opprøret opp mot støtten til regimet. Dette var en strategi man også så i Egypt, men tilnærmingen der ble tydeligere da demonstrantene var i ferd med å vinne. I Bahrain kan det argumenteres for at den ideologiske retorikken har vært enda mer forsiktig (Obama 2011d, 2011b). En slik strategi skulle føre til at Obama ikke kom på «feil side av historien» i Midtøsten. Obama-administrasjonens vage og forsiktige ideologiske retorikk har vært et kjennetegn gjennom hele den arabiske våren. Den forsiktige tilnærmingen Obama har tatt til Bahrain, er en følge av at Washington ikke ønsker å forsure den langvarige alliansen som gjør at den amerikanske marinen får opprettholde strategiske havneanlegg i Bahrain.

5.3.4 Obamas strategi-endring

Da Saudi-Arabia ble mer involvert i kampen mot opprøret i Bahrain, både gjennom sin intervensjon i landet og i sin misnøye med USAs retoriske signaler til regimet i Bahrain, forandret Obama-administrasjonen strategi. Administrasjonen sa blant annet at det ikke var nødvendig med en politisk overgang i Bahrain, fordi regimets maktutøvelse har vært mindre brutal enn under Muammar Gaddafi i Libya eller av Bashar al-Assad i Syria. I tillegg hevdet Obama-administrasjonen at Bahrain har hatt en lang historie med reformer. Administrasjonen påla heller ingen sanksjoner mot Bahrain slik som de gjorde i tidligere faser i Libya (Diamond 2013).

Problemet for USA var at Bahrain og Saudi-Arabia valgte å løse opprøret med makt, snarere enn ved å se på demonstrantenes krav om demokratiske reformer. Dette ble en utfordring for Obama-administrasjon som ønsket en mer strategisk og varsom reaksjon fra de to partene. Den brutale volden mot opprøret førte til en tydeliggjøring av demonstrantenes budskap, og det var vanskeligere for USA å bevare om sine realpolitiske interesser (Katzman 2012: 12-14, Diamond 2013).

Saudi-Arabia fryktet at et maktskifte i Bahrain ville føre til endringer i maktbalansen i området. En revolusjon ville ført til at sunni-befolkningen som var i mindretall, ville miste makten, og at den sjiamuslimske majoriteten tok over, en gruppe som var vennligstilt til Iran. Derfor satte Saudi-Arabia press på Obama-administrasjonen for å hindre den amerikanske innsatsen til forsoning, dialog og reformer i Bahrain. Administrasjonen ble advart av Kong Abdullah om at et USA-støttet opprør i Bahrain ville føre til et dårligere forhold mellom landene (Ulrichsen 2012, Cooley og Nexon 2011).

Obama-administrasjonen valgte å bruke en diplomatisk tilnærming til regimene i Bahrain og Saudi-Arabia, og understreket de tette båndene mellom landene. Obama sendte forsvarsministeren Robert Gates, en realpolitiker som så amerikanske interesser som viktigere enn amerikansk ideologi, til møter med kong Abdullah. I møtene brukte ikke Gates mye tid på å snakke om behovet for dialog, reformer og endring i Bahrain, men heller om våpenhandel, bekymringer rundt Iran og sikkerhetsrisikoene som oppstod etter opprørene i Nord-Afrika. Stabiliteten på den arabiske halvøyen var en av hjørnesteinene for regional sikkerhet, noe Gates poengterte for kong Abdullah under møtene. For å rettferdiggjøre den militære intervensjonen i Bahrain, bestemte Gates og kong Abdullah seg for å anklage Iran for å prøve å infiltrere sjia-befolkningen i Bahrain, og på den måten bli en større regional trussel (Gerges 2012: 308).

For å forsterke velviljen fra USA imot lederne i Bahrain og Saudi-Arabia, sendte Obama ned Tom Donilon, Obamas nasjonale sikkerhetsrådgiver, for å møte med kong Abdullah og levere et personlig brev til han. I møte med kongen, forsikret Donilon at til tross for tidligere forskjeller under den arabiske våren, ville USA og Saudi-Arabia samarbeide tett for å sikre sine felles interesser. Obama ønsket ikke et videre fokus på Bahrain i møte med Saudi-Arabia, og Donilon unngikk i sine møter med kong Abdullah å ta opp spørsmålet om Bahrain. Gerges hevder at Obama-administrasjonen konsekvent og systematisk har målt hvert opprør i den arabiske verden ut i fra realpolitiske interesser. Når det gjaldt opprøret i Bahrain, var dette et tilfelle hvor realpolitiske interesser var de viktigste. Det kan argumenteres for at Obama modererte sin posisjon fra å støtte politiske reformer i Bahrain, i hvert fall gjennom offisielle uttalelser, til å gå vekk fra dette da Saudi-Arabia begynte å presse Obama-administrasjonen (Gerges 2012: . Frykten for Iran og stabiliteten i området var stor. Hvis Bahrain hadde falt,

kunne dette også ha ført til en domino-effekt på den arabiske halvøya, som USA ikke ville hatt kontroll over (NY Times 2011). Saudi-Arabia presset USA om å gå vekk fra dette.

Kritiske røster kom fort på banen, særlig fra menneskerettighets-grupper. Retoriske taler som støttet demokratiske ambisjoner var ikke nok, når dette ble totalt ignorert av regimet i Bahrain og resten av Persiabukten. Kritikerne ønsket en mer aggressiv amerikansk respons til den brutale volden mot opprøret i Bahrain, og en fastere ideologisk linje mot regionen. Gruppen Human Rights Watch kritiserte administrasjonen for å ha vært farget av de vitale amerikanske realpolitiske interessene i Bahrain, snarere enn en upartisk forpliktelse til å fremme amerikanske verdier, idealer og universelle rettigheter. Andre kritikere viser til at Obama fryktet at hvis Al Khalifa regimet i Bahrain falt, kunne dette lede til større innflytelse fra Iran. Dette kan også føre til at USA mister sitt fotfeste og militære baser i landet som er svært viktig for USA i å sikre balanse i Midtøsten. Obama-administrasjonens manglende evne til å sterkt fordømme regimets undertrykkelse av sivilbefolkningen i Bahrain, og de åpenbare forsøkene på å berolige saudiarabere, kan ha bidratt til å skade Obamas rykte som forkjemper for menneskerettigheter og demokrati i Midtøsten (Lobe 2011).

5.3.5 Konklusjon

For å forstå den amerikanske tilnærmingen til Bahrain, må man legge Obamas pragmatiske land-til-land strategi til grunn. Dette innebærer at amerikanske interesser og hensyn vil variere i Midtøsten, både mellom land og områder. Statene i regionen har forskjellig relevans for USA, noe som har ført til ulike tilnærminger fra administrasjonen. Det kan argumenteres for at Obamas tilnærming til den arabiske våren har vært preget av statenes betydning for amerikanske interesser. Obama har erkjent at disse interessene betyr at USA ikke alltid kan støtte ideologiske verdier som demokrati og frihet. Obama har ikke vært opptatt av en konsekvent tilnærming i møte med den arabiske våren. Fokuset har ligget på å oppnå vellykkede resultater, enten dette har vært å støtte et suksessfullt opprør, eller et pro-amerikansk regime (Bahrain).

I Bahrain inntok Obama-administrasjonen en forsiktig tilnærming, og retorikken var vag og kategorisk. Bak retorikken var det ingen bruk av sanksjoner eller insentiver. Regimet i Bahrain fikk i begynnelsen kritikk for håndteringen av opprøret, og ble oppmuntret til

politiske reformer. Da Saudi-Arabia ytret misnøye med Obama-administrasjonens tilnærming, forandret den amerikanske tonen seg betydelig. Forholdet til Saudi-Arabia var for verdifullt for administrasjonen til å yte press på landets allierte nabo-regimer. Realpolitiske interesser var viktigere enn spredningen av demokrati og reformer i de olje-produserende landene i Persiabukten, særlig tanken på å miste to allierte. I Bahrain ble derfor ideologiske verdier underlagt realpolitiske interesser. William M. Daley, Obamas stabsjef på denne tiden, sa følgende:

“We realized that the possibility of anything happening in Saudi Arabia was one that couldn’t become a reality. [...] For the global economy, this couldn’t happen. Yes, it was treated differently from Egypt. It was a different situation». (Cooper og Worth)

Obamas voksende bekymring rundt stabiliteten i Persiabukten, og Irans regionale innflytelse førte til at administrasjonen prioriterte gode relasjoner til Bahrain og Saudi-Arabia. Dette sammenfalt med en realisme-orientert tankegang. Obama avveide interesser og konsekvenser av ulike tilnærminger til Bahrain. Valget falt på tilnærmingen som i størst grad ivaretok de amerikanske interessene. USAs militære tilstedeværelse og de mangfoldige energiforekomstene ble sett på som de viktigste amerikanske interessene i Bahrain. Faren for at opprøret i landet kunne medføre ustabilitet og et styrket Iran i regionen, kan også hevdes å ha vært en vesentlig faktor. Det var viktig for Obama-administrasjonen å ha en stabil motvekt til Iran, et element som inngår i realisme-tradisjonen. Dette skulle sikre maktfordelingen i Midtøsten. Ut i fra en slik argumentasjon, ble sikkerhet det øverste målet for Obama-administrasjonen i møte med Bahrain og Saudi-Arabia.

Obama-administrasjonens strategi i Persiabukt-området inneholdt et betydelig fokus på realpolitikk og amerikanske interesser. Robert Singh argumenterer for at Obama balanserte konkurrerende interesser under den arabiske våren, hvor han la vekt på demokrati-spredning i Nord-Afrika og stabilitet i Persiabukten. Obama-administrasjonens håndtering av de ulike opprørene viser gapet mellom strategiene i hans utenrikspolitikk. Obama så på seg selv som en historisk brobygger som skulle forbedre USAs omdømme i utlandet – en ideologisk visjon - og en mer forsiktig tilnærming, der fokuset lå på langsiktige amerikanske interesser - realisme. Obama ønsket å være begge deler, tale som en idealist og handle som en realist.

Tilnærmingen til Bahrain kan forstås ut ifra det som kan hevdes å være Obamas tro-system, nemlig en blanding av pragmatisme og Niebuhriansk realisme (Milne 2012: 939, Kloppenberg 2011). James pragmatisme bygger på erkjennelse og forståelse av andres verdier, forpliktelse til kontinuerlig refleksjon og aksept for moralske valg. Niebuhr blandet kristendom med realisme i utenrikspolitikk. Uten religion eller ideologi vil realisme føre en stat på avveie fordi lederne ville mangle et moralsk kompass:

“Without religion, Niebuhr argued, realism would inevitably lead the nation astray because it would lack a moral compass and thus lack moral purpose, but without realism, religion could also be damaging because of its tendency to veer off into destructive, idealistic crusades”. (ibid 939)

Poenget med å trekke inn James sin pragmatisme og Niebuhr i tilnærmingen til Bahrain, er at det kan hevdes at Obama ikke kan forstås som en tradisjonell realpolitiker. Obama-administrasjonens ønske om å presse demokratiske reformer og universelle rettigheter på regimet i Bahrain kan synes som ektefølende, og ikke bare tomme retoriske uttalelser. Dette kan forstås ut ifra Obamas tankesett om at realpolitikk også kan inneholde moral, forståelse og refleksjon (Milne 2012: 939, Kloppenberg 2011, Throntveit 2012). Obama er resultatorientert, og ser ikke spredningen av amerikanske idealer og verdier som en motsetning til å sikre om realpolitikk. Å støtte opp om politiske reformer trenger ikke å true eksistensen av regimet i Bahrain. En tradisjonell realpolitiker derimot ville ha sikret realpolitiske interesser uten et ønske om å spre ideologiske aspekter. Den tradisjonelle realpolitiker ville se ideologi og realisme som kontraster og motstridende. Obama derimot, kan forstås som en pragmatisk realist¹⁶.

Obama har både i Bahrain, og resten av Persiabukten, hatt en tilnærming hvor amerikanske interesser er viktigst, men det er også et forsøk på å implementere ideologiske hensyn. Obama-administrasjonen ønsket å fortsette å fronte politiske reformer og menneskerettigheter i Persiabukten, slik de hadde gjort i Nord-Afrika. Både universelle verdier og geopolitikk eksisterte i Obamas tilnærming til Bahrain. USA kan og bør hjelpe på den lange reisen mot samfunn basert på sivil toleranse og individuelle rettigheter. Men dette kan ikke gjøres ved å

¹⁶ Cormier, Harvey (2012): Reconsidering Obama the Pragmatist
<http://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/10/14/reconsidering-obama-the-pragmatist/>

kaste alle konflikter under ideologiske premisser. Det må også plasseres innenfor rammen av USAs strategiske interesser, som bidrar til å definere omfanget og karakteren av USAs rolle i Midtøsten. Følger man den offensiv realismens forklaring, kan det hevdes at selv om Obama-administrasjonen ønsket å drive en verdibasert utenrikspolitikk, tvinger det anarkistiske internasjonale systemet USA til å oppføre seg i henhold til egne interesser.

Obama har uttalt at hans visjon om amerikansk eksepsjonalisme ikke er like rådende som hos sin forgjenger, og at han ønsker seg tilbake til realisme i amerikansk utenrikspolitikk (Keating 2011: 1). Dette kan ha gjort det enklere for USA å ikke gjennomføre en mer prinsippfast politikk mot Bahrain. Gjennom en pragmatisk og kalkulerende politikk mot Bahrain var det enklere å forandre tilnærming da Saudi-Arabia demonstrerte et visst press mot USA. (Aggestam 1999). Obama har vært klar på at Washington skal ta en klar avstand fra sin forgjengers unilaterale, ideologiske og aggressive utenrikspolitikk. Ideologi skal ikke sette føringer på amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten:

“A strategy no longer driven by ideology and politics but one that is based on a realistic assessment of the sobering facts on the ground and our interests in the region. This kind of realism has been missing since the very conception of this war, and it is what led me to publicly oppose it in 2002”. (Obama 2006)

Det kan konkluderes med at realpolitiske interesser var viktigst i møte med Bahrain, selv om det kan hevdes at Obama ønsket å spre et ideologisk budskap til landet. Obama-administrasjonens tilnærming til Bahrain var pragmatisk og resultat-orientert. Dette kan hevdes å være en lignende tilnærming som Obama-administrasjonen tok i Egypt. Det kan hevdes at det oppstod en strategi-endring da Saudi-Arabia begynte å yte press og misnøye mot USAs ideologiske retorikk mot regimet i Bahrain. Obama erkjente at de realpolitiske interessene var viktigere enn spredningen av demokrati og verdier i møte med regimene i Bahrain og Saudi-Arabia. Våpenhandelen med Bahrain startet opp igjen, noe som var et tydelig tegn på at Obama-administrasjonen hadde kommet til enighet med lederne i landet. Videre uttalelser fra administrasjonen rundt opprøret i Bahrain inneholdt lite av den tidligere ideologiske retorikken.

Obamas tilnærming til Bahrain er nok et eksempel på den pragmatiske og fleksible rollen han inntok under den arabiske våren. I møte med Bahrain kan det argumenteres for at Obamas tilnærming kan forstås ut ifra pragmatisme og Niebuhrs realisme. Det kan hevdes at den overordnede prioriteringen i Bahrain var realpolitikk, men at Obama var åpen for å spre amerikanske verdier samt støtte om politiske reformer. Da Saudi-Arabia begynte å yte press på Washington, forstås den videre tilnærmingen til Bahrain i lys av at de realpolitiske interessene i Persiabukten var første prioritet. Det kan konkluderes med at Obamas tilnærming til Bahrain var pragmatisk og realisme-orientert.

6 Konklusjon

Denne oppgaven har beskrevet og analysert Egypt, Libya og Bahrain for å undersøke om realismen eller konstruktivismen kan forklare Obama-administrasjonens tilnærminger til opprøret i den arabiske verden. Oppgaven viser at USA på et mikronivå har tilnærmet seg hvert land relativt ulikt. Årsaken til dette kan være at Obamas har en land-til-land tilnærming, som innebærer at hvert land blitt behandlet isolert. På et teoretisk makronivå ser man derimot at realismeteorien har størst forklaringskraft i disse tre casestudiene.

Obama ser ikke på amerikansk utenrikspolitikk som et valg enten mellom idealer eller interesser. Han er resultatorientert, og blir av flere beskrevet som en pragmatiker som ser på hva som virker ved å isolere hver enkelt begivenhet. Obamas utenrikspolitiske tilnærminger er altså basert på hva som fører til rasjonelle og «riktige» resultater sett ut fra amerikanske interesser (Becker og Shane 2012, Melby 2009: 49). Obama ønsker ikke å framstå som en ren realpolitiker eller ren ideolog (Davis 2009: 47). Analysen har vist at Reinholdt Niebuhrs filosofiske tankesett eller William James sin pragmatisme kan gi fruktbare forklaringer på Obamas utenrikspolitikk. Gjennom Niebuhr belyses handlinger gjennom realismen, men med et moralsk kompass. Det kan hevdes at dette kompasset bygger på amerikanske idealer og verdier. På denne måten vil Obama opptre realpolitisk, men med et ideologisk ønske om spredning av amerikanske verdier. William James sin pragmatisme fokuserer på å ta kalkulerende og rasjonelle beslutninger, samtidig som man bedømmer disse etter konsekvenser. Pragmatismen inneholder kontinuerlige refleksjoner og diskusjoner, og inneholder også rom for ideologiske og moralske valg (Throntveit 2012, Milne 2012: 938, Kloppenborg 2011). Obamas ofte sene og forsiktige valg kan være et resultat av slike refleksjoner og diskusjoner.

Obama-administrasjonen måtte foreta et komplekst valg da den arabiske våren brøt ut. På den ene siden hadde USAs svekkede rolle i verden ført til en større vektlegging av partnerskapet med autoritære allierte i Midtøsten for å opprettholde maktbalansen i regionen. På den andre siden var den «arabiske våren» en demokratisk bølge som kunne forandre Midtøsten. Den amerikanske eksepsjonalismen er bygget på ideen om at USA, som verdens beste versjon av et demokrati, skal lede andre stater i en demokratisk transformasjon av verden. Her hadde

Obama-administrasjonen en sjanse til «å komme på rett side av historien», og styrke relasjonene med den arabiske befolkningen (Lundberg 2011: 27, Moen 2008: 259-260).

Det kan hevdes at Obama-administrasjonen manglet en fast utenrikspolitisk doktrine under den arabiske våren. Kritikere – særlig fra den republikanske opposisjonen i USA – mente at mangelen på en helhetlig strategi og budskap sendte vage og til dels selvmotsigende signaler til USAs allierte og befolkningen i Midtøsten. Michael Singh, en tidligere sikkerhetsrådgiver for George W. Bush, kritiserte Obamas tilnærming ved å kalle det en tilfeldig reaktiv politikk uten en tydelig strategi. Amerikanske presidenter tar som oftest lederrollen i verdenskriser, men Obama-administrasjonen valgte det som ble sett på som en passiv tilnærming til den arabiske våren. Kritikere så på dette som at USA gav avkall på sin lederrolle. Obamas perspektiv kan imidlertid forstås ut ifra en overbevisning om at USA hadde et behov for å gjenopprette sitt rykte som en multilateral aktør og trappe ned sin militære tilstedeværelse i Midtøsten, og heller rette oppmerksomheten mot Asia (Kinas økende innflytelse i verden). Obama mener altså at et tydelig amerikansk lederskap like mye kan svekke som styrke amerikanske utenrikspolitiske interesser.

Det kan også argumenteres for at Obamas motvilje mot å bli trukket inn i nye, særlig militære, konflikter i Midtøsten kan ha vært en grunn for at administrasjonen valgte en forsiktig og nølende tilnærming til den «arabiske våren». Obamas «leading from behind»-stil, innebærer å demonstrere ydmykhet og forståelse for andre kulturer og folkeslag. Målet med en slik strategi er å gjenopprette amerikansk troverdighet og omdømme. Obama utviklet en strategi hvor USA skulle ha en reaktiv rolle i stedet for å bruke tradisjonelle og ofte harde maktmidler. Under «den arabiske våren» så Obama det som nødvendig at det amerikanske internasjonale lederskapet måtte begrenses på grunn av flere pågående kriger, dårlig økonomi og svakt omdømme i regionen. Strategien var å vise tilbakeholdenhet og tålmodighet i begivenheter på den internasjonale arenaen. Erkjennelsen av en skiftende internasjonal orden kan hevdes å ha ført til en fornyelse i amerikansk lederskap i et stadig mer multipolart internasjonalt system¹⁷. Obama-administrasjonen var klar over at den nye situasjonen USA var i, krevde en intelligent og strategisk utenrikspolitisk tilnærming. Dette var en pragmatisk,

¹⁷ Polaritet i internasjonale relasjoner er en beskrivelse av maktfordelingen i det internasjonale systemet. Den beskriver arten av det internasjonale systemet til enhver tid. Multipolaritet betyr at makten er fordelt relativt jevnbyrdig mellom flere stater (Deutsch og Singer 1964).

men likevel ambisiøs internasjonal strategi som erkjente de faktiske grensene for hva USA kunne oppnå unilateralt (The White House 2010, Sørstrønen 2011).

For Obama-administrasjonen har det vært viktig å holde en lav profil i møte med den arabiske våren. Det arabiske folket måtte selv ta eierskap til sin egen skjebne. Dette nøytraliserte mistanker hos egyptere, libyere og andre som kunne tro at «Vesten» ville kapre øyeblikket og, igjen, frata dem selvbestemmelse. Obama var klar på at USA skulle spille en mer begrenset rolle i internasjonal sammenheng gjennom multilateralisme, diplomati og samarbeid.

Utenrikspolitikken i forhold til Egypt, Libya og Bahrain har hatt ulik tilnærming og strategi. Likevel finnes det enkelte likheter rundt handlingsmønsteret til Obama-administrasjonen. Prosessen i de tre landene bar preg av en forsiktig, reaktiv og langsom tilnærming. Obama var klar på at opprørene ikke handlet om USA, og at amerikanerne hadde begrenset makt til å påvirke utfallet. Det var en kamp som sivilbefolkningen selv måtte kjempe.

Obama satte realpolitiske prioriteringer høyere enn ideologi da han inntok presidentrollen. Han uttalte tidlig at han ønsket seg tilbake til en realpolitisk og sentrumsbasert politikk i Midtøsten som George H. W. Bush sr. hadde stått for. Han skulle se verden gjennom realistiske briller.

“[...] a strategy no longer driven by ideology and politics but one that is based on a realistic assessment of the sobering facts on the ground and our interests in the region. This kind of realism has been missing since the very conception of this war, and it is what led me to publicly oppose it in 2002” (Obama 2006).

Både i Egypt og Bahrain kan det synes som om realpolitikk hadde første prioritet. Stabilitet, sikkerhet, amerikanske økonomiske og militære interesser tolkes som viktigere enn spredningen av demokrati. Obamas tilnærming til både Bahrain og Egypt kan hevdes å ha blitt drevet av såkalte «strategiske kjerneinteresser». Dette ble tydeliggjort i Bahrain da USA unngikk å kritisere undertrykkelsen av sjia-befolkningen, og da Saudi-Arabia presset Washington til å begrense uttalelsene for politiske reformer i Bahrain. Selv om Obama-administrasjonen støttet den demokratiske overgangen i Egypt, har de fortsatt hatt tette forbindelser med eliten i det tidligere Mubarak-regimet. Ut i fra realismen kan Obama-

administrasjonens realpolitiske tilnærminger til Egypt og Bahrain forklares ut fra ønsket om sikkerhet, stabilitet og maktbalanse mot Iran. Statene i Persiabukten er viktige for amerikanske militære baser i kampen mot Irans regionale innflytelse. Det har vært en frykt fra Obama-administrasjonens side, og da særlig i forsvarsdepartementet, for at iransk støtte til opprørene i Persiabukten kan endre maktbalansen og utfordre de regjerende sunni-regimer i Bahrain og Saudi-Arabia. USA har en hegemonisk interesse for et sikkert og stabilt Midtøsten. Helt siden begynnelsen av den kalde krigen har USA hatt en strategi om å forebygge at andre stater får regionalt hegemoni.

Denne tradisjonelle realpolitikken vi gjenkjenner fra den kalde krigen har likevel blitt utfordret av Obama-administrasjonen under den arabiske våren. Ved å bruke Reinholdt Niebuhrs filosofiske tankesett og William James sin pragmatisme, kommer man nærmest en forklaring av Obamas tilnærminger til både Egypt og Bahrain. Obamas prioriteringer har vært realpolitiske, men det kan synes som det har vært et betydelig innslag av ideologiske aspekter, spesielt i møte med Egypt. Pragmatismen kan også forklare Obamas tilnærming til disse landene ved at det tas kalkulerende og rasjonelle beslutninger. Konsekvensene dette har gitt har vært viktige for Obama, og han har tidligere uttalt at han er interessert i hva som virker. Egypt er et slikt tilfelle hvor dette tankesettet kommer frem. Det var viktigere å være på «riktig side» av historien, enn å følge et fast rammeverk for realpolitikken. Det kan hevdes at pragmatismen har ført til en mer fleksibel og resultat-orientert realpolitisk tilnærming i både Egypt og Bahrain. Daværende forsvarsminister Leon Panetta sa i en tale på Georgetown Universitet i Washington, D.C. at smidighet, fleksibilitet, og evnen til å bevege seg raskt når krisen skjer er det som skiller USAs utenrikspolitikk i dag fra tidligere administrasjoner (Panetta 2013).

Libya-caset skiller seg ut fra de andre to casene og utfordrer realismens forklaringskraft for å forstå Obama-administrasjonens utenrikspolitikk i møte med den arabiske våren. Regimet i Libya hadde ikke spesielt nære forbindelser til USA, og landet var ikke av viktig realpolitisk interesser. Da opprøret utspant seg i Libya, opptrådte Obama-administrasjonen på en annen måte enn under de andre arabiske opprørene. Obama-administrasjonen intervenerte for første gang i Midtøsten gjennom et multilateralt samarbeid. Konstruktivismen har en viss forklaringskraft i tilnærmingen til Libya, men det legges vekt på at teorien kun gir bedre forklaringskraft enn realismen i å belyse hvordan de liberale intervensjonistene i

administrasjonen tilnærmet seg situasjonen i Libya. Det kan argumenteres for at konstruktivismens fokus på identitet, ideologi og forestillinger forklarer utenriksminister Clinton og de liberale intervensjonistenes krav om en verdibasert utenrikspolitikk i møte med Libya.

Utenrikspolitiske valg blir gjennom konstruktivismen ikke objektivt meningsfylt som de blir i det realistiske rammeverket, men krever sosiale strukturer basert på felles kunnskap for å bli forstått (Wendt 1992a, 1992b). Det kan hevdes at Clinton, Rice og Power hadde en sterk tiltro til amerikansk eksepsjonalisme, og at amerikanske verdier og idealer burde spres. En humanitær intervensjon drevet frem av andre europeiske land uten USA ville vært et stort nederlag for de liberale intervensjonistene i administrasjonen (Schonberg 2007: 20). Konstruktivismen kan derfor bidra til å forklare Obama-administrasjonens valg om å intervenere i Libya. Clinton og de liberale intervensjonistene i administrasjonen antas å ha bidratt til å endre enkelte deler av Obamas realpolitiske interessedefinisjon i møte med Libya. Det kan tolkes som om Obama var relativt skeptisk til en intervensjon basert på humanitære verdier, men at press og overbevisninger fra deler av administrasjonen førte til at Obama endret syn.

Det kan argumenteres for at realismen gir bedre forklaringskraft i å belyse Obamas pragmatiske og forsiktige «leading from behind» tilnærming. Moar hevder at hadde Obama handlet ut i fra et ideologisk grunnlag ville USA tatt ledelsen i intervensjonen av Libya, og generelt vært mye klarere i sine handlinger. Obamas tilnærming kan heller forstås gjennom en utilitaristisk forklaring. Det kan virke som om grunnlaget for at Obama ikke tok lederrollen i intervensjonen var på grunn av kostnadene og de utilsiktede konsekvensene. Det synes i tillegg som om Obama så intervensjonen gjennom realpolitiske briller, hvor regional stabilitet og sikkerhet var viktig (Macmanus og King 2011)¹⁸. Realismen kan, på samme måte som i Egypt og Bahrain, forklare USAs utenrikspolitiske tilnærming til Libya.

Konstruktivismen forklarer troen på amerikanske eksepsjonalisme og overbevisningen om at USAs verdier og idealer skal spres til resten av verden. Obama-administrasjonens reflekterte,

¹⁸ “United States Activities in Libya”, en rapport fra administrasjonen til Kongressen i ukene etter intervensjonen. Se litteraturliste.

reaktive og pragmatiske holdning til landene som har blitt analysert, bidrar til å svekke konstruktivismens forklaringskraft.

Lizza argumenterer for at en av de få konsekvente linjene i Obamas utenrikspolitiske tilnærming til den arabiske våren har vært at USA må opptre ydmykt i verden. Obama mener at et synlig amerikansk lederskap kan svekke utenrikspolitisk måloppnåelse like meget som det kan styrke den. En annen tydelig linje er målet om å samarbeide med andre land gjennom internasjonale organisasjoner. Dette skulle bidra til å legitimere USAs handlinger i verden, spesielt under den arabiske våren. For Obama var det svært viktig at USA ikke handlet alene i Libya, og at andre land tok styringen under intervensjonen. Obama har helt fra begynnelsen av sin presidentperiode, vært tilbakeholden med å bruke makt unntatt når nasjonal sikkerhet er direkte berørt. Gerges hevder at Obama ikke ville gjøre noe som kan skape misnøye i den arabiske verden, og han er derfor varsom med å bruke militære instrumenter (Gerges 2012: 110-114).

Obama-administrasjonens tilnærming til Egypt, Libya og Bahrain viser at det er en spenning mellom amerikanske interesser og verdier. Obama har nærmet seg hvert land på en individuell måte, noe som har gitt både ulike tilnærminger og resultater. Den tydeligste egenskapen Obama har vist gjennom disse casene, har vært hans pragmatisme. Forsiktighet, fleksibilitet og resultatorientering har vært viktige elementer. Realismen underbygger Obama-administrasjonens tilnærminger til Egypt, Libya og Bahrain og har derfor en betydelig forklaringskraft. Stabilitet, sikkerhet og en utilitaristisk kostnad-nytte-logikk har vært sentrale elementer i Obama-administrasjonens politikk.

Man skal være varsom med å generalisere funnene i Egypt, Libya og Bahrain, men det kan virke som om Obamas tilnærming kan forklares gjennom tradisjonell realisme. Stabilitet, sikkerhet, maktbalanse og orden kan synes viktigere enn å støtte demokratiseringsbølgen i regionen. Det kan konkluderes med at Obama-administrasjonen, gjennom en forsiktig, reaktiv og pragmatisk tilnærming til Egypt, Libya og Bahrain, kan gi en betinget generalisering som støtter realismens forklaringskraft i USAs utenrikspolitikk til den arabiske våren. Det at landene i regionen som har blitt analysert, har relativt store ulikheter i relasjonen til USA, viser at denne komparative casestudien kan ha generaliserings-relevans også for andre land i Midtøsten som har gjennomgått eller gjennomgår demokratiske opprør.

7 Oppsummering

Dette kapittelet oppsummerer funnene i oppgaven. Det vil også vurderes om forskningsdesignet har vært hensiktsmessig for å besvare problemstillingen.

Problemstillingen var som følger:

Hvilken tilnærming har amerikansk utenrikspolitikk hatt til de ulike revolusjonene i Midtøsten? – En casestudie av Egypt, Libya og Bahrain.

Hovedmålet med denne oppgaven har vært å vurdere hvilke tilnærminger Obama-administrasjonen har hatt under «den arabiske våren», og om dette kan forklares gjennom realisme eller konstruktivisme. Nyrealismen har et overordnet fokus på realpolitiske interesser, maktbalanse og sikkerhet, mens konstruktivismen bygger på ideer, identitet og ideologi. Sentralt for begrunnelsen av å velge konstruktivismen i oppgaven er å vise at amerikansk eksepsjonalisme legger en sentral føring på amerikansk utenrikspolitikk, og at dette kan defineres som selve den nasjonale identiteten til amerikanere.

Oppgaven har to hovedargumenter. For det første viser oppgavens analyse at Obamas egen utenrikspolitiske tilnærming best kan forstås ut i fra William James pragmatisme og Reinholdt Niebuhrs teologiske realisme. James' pragmatisme bygger på å ta kalkulerende og rasjonelle beslutninger, som bedømmes etter konsekvensene. Denne typen pragmatisme inneholder også rom for ideologiske og moralske valg. Obamas ofte sene og forsiktige valg kan hevdes å være et resultat av slike refleksjoner og diskusjoner. Niebuhrs realisme belyses handlinger gjennom et moralsk kompass som bygger på amerikanske ideer, idealer og verdier.

For det andre argumenterer oppgaven for at realismen har størst forklaringskraft hva gjelder Obama-administrasjonens tilnærminger til «den arabiske våren». Realismen forklarer Obama-administrasjonens tilnærminger til Egypt og Bahrain, fordi det kan tolkes slik at realpolitiske interesser veide tyngre enn ideologiske aspekter. Libya-caset skiller seg ut fra de to andre casene og har derfor vært en utfordring å forklare ved hjelp av realismen. Konstruktivismen kan i større grad bidra til å forklare grunnlaget for intervensjonen i Libya, fordi man ønsket her i større grad å spre amerikanske verdier og idealer. Obama opptrådte forsiktig og

pragmatisk, og var kalkulerende og utilitaristisk i tilnærmingsmåten sin til den arabiske våren. Det ble også klart at Obama fryktet at et ustabilt Libya kunne føre til mindre regional stabilitet, særlig opp mot viktige land som Egypt og Israel. Gjennom en «betinget generalisering» argumenteres det for at realpolitiske interesser har vært hovedprioritet under «den arabiske våren».

Ved bruk av en komparativ casestudie har det vært mulig å vise at Obama-administrasjonens utenrikspolitikk er kompleks. Realismen og konstruktivismen har bidratt til å forklare Obama-administrasjonens tilnærminger under «den arabiske våren», noe som ville vært vanskeligere å vise om oppgaven kun hadde benyttet seg av ett case. Innsigelsene mot dette komparative casestudiet er at det kan være vanskelig å generalisere, ettersom studiet ikke har benyttet seg av mange caser. Dette fører til svakheter rundt den ytre validiteten i oppgaven.

Litteraturliste

Aggestam, Lisbeth (1999). *Role Conceptions and the Politics of Identity in Foreign policy*. Avhandling. Oslo: ARENA Working Papers 99/8.

Aljazeera (2011). "Full text of Mubarak's speech", artikkel 2. Februar.
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/20112221313603381.html>
[Lesedato 03.04.2013]

Andersen, Svein S. (1997). *Casestudier og generalisering. Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.

Ashworth, Lucian M. (2002). "Did the Realist-Idealist Great Debate Really Happen? A Revisionist History of International Relations", *International Relations*, 16: 33.

Ashworth, Lucian M. (2006). "Where are the idealists in interwar International Relations?", *Review of International Studies*, 32: 291 – 308.

Avlon, John (2011). "Libya Airstrikes: The Women Who Called for War", *The Daily Beast* 20. Mars. <http://www.thedailybeast.com/articles/2011/03/20/libya-airstrikes-hillary-clinton-and-the-women-who-called-for-war.html>
[Lesedato 11.03.2013]

Balwin, David A. (1993). *Neorealism and Neoliberalism*. New York: Columbia University Press.

Bali, Asli og Rana, Aziz (2011). "The Fake Moderation of America's Moderate Mideast Allies", *World News Daily* 4. Februar.
<http://www.informationclearinghouse.info/article27412.htm>
[Lesedato 10.04.2013]

Barnett, Thomas P. M. (2011). "Battle: Libya? How the Pentagon Cured America's War Itch", *Esquire* 9. mars. <http://www.esquire.com/blogs/politics/robert-gates-libya-5372252#ixzz2QAsjzb00>
[Lesedato 17.03.2013]

Barry, John (2011). "Robert Gates' Fears About Libya", *World News* 8. Mars.
<http://www.thedailybeast.com/articles/2011/03/09/defense-secretary-robert-gates-fears-about-us-military-action-in-libya.html>
[Lesedato 29.03.2013]

Becker, Jo og Shane, Scott (2012). "Secret Kill list proves a test of Obama's principles and will", *New York Times* 26. Mai. <http://www.nytimes.com/2012/05/29/world/obamas-leadership-in-war-on-al-qaeda.html?page>
[Lesedato 09.05.2013]

Bellamy, J. Alex, og Williams, D. Paul (2011). "The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect", *International Affairs* 87:4 825–850.
Bryman, Alan (2004). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.

Bjørngaas, Tove (2011). *Forandring og frykt : Barack Obamas USA*. Oslo: Cappelen Damm.

Black, Ian (2011). "Where the Arab spring will end is anyone's guess", *The Guardian* 17. Juni. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jun/17/arab-spring-end-anyone-guess>
[Lesedato 08.05.2013]

Bloodworth, Jeff (2012). "Humanitarian Intervention: The American Experience from William McKinley to Barack Obama", *Origins volume 5* (9).

Bokhari, Kamran A. (2004). "A Constructivist Approach to American Foreign Policy", *The American Journal of Islamic Social Sciences* 19:3.

Bowman, Bradley L. (2005). "Realism and Idealism: US Policy toward Saudi Arabia, from the Cold War to Today", *Parameters Vinter* 2005-06.

Bradley, John R. (2012). *After the Arab Spring*. New York: Palgrave Macmillan

Brooks, David (2007). "Obama, Gospel and Verse", *New York Times*. 26. April. <http://www.nytimes.com/2007/04/26/opinion/26brooks.html>
[Lesedato 02.03.2013]

Brooks, David (2009). "Transcript for Obama's Theologian: David Brooks and E.J. Dionne on Reinhold Niebuhr and the American Present", *OnBeing* 12. Februar. <http://www.onbeing.org/program/obama039s-theologian-david-brooks-and-ej-dionne-reinhold-niebuhr-and-american-present-7>
[Lesedato 02.05.2013]

Bush, George W. (2005). "President's 2005 Inauguration Speech". Tale. 20. Januar.

DeSoleil, Gora (2005). "Cooperation and Neo-Realism", *World Politiks* 13. Mai. <http://worldpolitiks.blogspot.no/2005/05/cooperation-and-neo-realism.html>
[Lesedato 02.05.2013]

Calabresi, Steven G. (2006). "A shining city on a hill – American exceptionalism and the supreme court's practice of relying on Foreign Law", *Boston University Law Review*, Vol. 86.

Carr, E. H. (1939). *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.

Celso, Anthony N. (2012). *Obama and the Arab Spring*. Avhandling. San Angelo: Department of Security Studies, Angelo State University.

Chapman, Steve (2011). "Robert Gates and our 'interest' in Libya", *Chicago Tribunes* 28. mars. http://articles.chicagotribune.com/2011-03-28/news/chi-gates-libya-obama-20110328_1_libya-robert-gates-civil-war
[Lesedato 08.03.2013]

Clinton, Hillary (2011a). "Remarks With Spanish Foreign Minister Trinidad Jimenez After Their Meeting". Tale 25. Januar. <http://www.state.gov/secretary/rm/2011/01/155280.htm>
[Lesedato 13.04.2013]

Clinton, Hillary (2011b). "Gala Dinner Celebrating the U.S.-Islamic World Forum". Tale 12. April. <http://www.state.gov/secretary/rm/2011/04/160642.htm>
[Lesedato 13.03.2013]

Clinton, R Hillary (2011c). "Opening Remarks Before the House Foreign Affairs Committee". Tale. 1. Mars.

CNN (2011). "Obama says Egypt's transition 'must begin now'", artikkel 2. Februar. <http://edition.cnn.com/2011/POLITICS/02/01/us.egypt.obama/index.html>
[Lesedato 16.04.2013]

Cooley, Alexander og Nexon, Daniel (2011). "Bahrain's Base Politics: The Arab Spring and America's Military Bases", *Foreign Affairs* 5. April. <http://www.foreignaffairs.com/articles/67700/alexander-cooley-and-daniel-h-nexon/bahrains-base-politics?page=3>
[Lesedato 26.03.2013]

Cormier, Harvey (2012). "Reconsidering Obama the Pragmatist" *The New York Times* 14. oktober. <http://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/10/14/reconsidering-obama-the-pragmatist/>
[Lesedato 03.05.2013]

Coulombis, Theodore, m. fl. (2012). "Obama's Incremental Realism", *Real Clear World* 2. Desember. http://www.realclearworld.com/articles/2012/12/02/obamas_incremental_realism_100380-2.html
[Lesedato 10.02.2013]

Cox, Michael (red.) (forthcoming). "Carr and his Critics: Responses to The Twenty Years' Crisis", *A Critical Reappraisal*. London: Macmillan.

Crowley, Michael (2011). "Susan Rice, Samantha Power, Rwanda and Libya", *Time Swampland* 24. Mars. <http://swampland.time.com/2011/03/24/susan-rice-samantha-power-rwanda-and-libya/#ixzz2QSFVtnDG>
[Lesedato 19.03.2013]

Davis, John (2009). *Barack Obama and Us Foreign Policy: Road Map for Change Or Disaster?* Bloomington: AuthorHouse.

Deutsch, Karl W. og Singer, David J. (1964). "Multipolar Power System and International Stability", *World Politics* Vol. 16 (3), April.

Diamond, Larry (2013). "Forsaken by the West': Obama and the Betrayal of Democracy in Bahrain" *The Atlantic* 9. Januar.

<http://www.theatlantic.com/international/archive/2013/01/forsaken-by-the-west-obama-and-the-betrayal-of-democracy-in-bahrain/266994/>

[Lesedato 19.03.2013]

Dunne, Charles (2012). "Barack Obama Sends Mixed Messages With Middle East Policy", *US News* 27. September. <http://www.usnews.com/debate-club/has-obama-properly-handled-the-arab-spring/barack-obama-sends-mixed-messages-with-middle-east-policy>

[Lesedato 20.02.2013]

Dunne, Michael (1998). "The history and historiography of American diplomacy: principles, traditions and values", *International Affairs* 74: 1 (1998) 165-184.

Fly, Jamie M. (2012). "Obama Is Unwilling to Lead the U.S. Response to the Arab Spring", *US News* 27. September. <http://www.usnews.com/debate-club/has-obama-properly-handled-the-arab-spring/obama-is-unwilling-to-lead-the-us-response-to-the-arab-spring>

[Lesedato 03.02.2013]

Gates, M. Robert (2011a). "Speech to the United States Military Academy". Tale. 25. Februar.

Gates, M. Robert (2011b). "Statement on Libya -- House Armed Services Committee". Uttalelse. 31. Mars.

Gaulin, Grete 2004. "Den revolusjonære Bush", *Ny Tid* 6. mai. http://www.nytid.no/arkiv/artikler/20040304/den_revolusjonare_bush/

[Lesedato 05.05.2013]

Geller, Pamela (2011). "Why Obama Betrayed the Iranian People", *AmericanThinker* 9. November.

http://www.americanthinker.com/2011/11/why_obama_betrayed_the_iranian_people.html#ixzz2OZrkqpav

[Lesedato 11.05.2013]

George, Alexander L. og Andrew Bennett (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge MA: MIT Press.

Gerges, Fawas A. (2012). *Obama and the Middle East: The End of America's Moment?* New York: Palgrave Macmillan.

Gerring, John (2007). *Case Study Research. Principles and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gilpin, Robert (2002). "The Rise of American Hegemony", i Patrick Karl O'Brien og Armand Clesse (red.) *Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and the United States 1941-2001*. Aldershot: Ashgate Publishing, pp. 165-182.

Glaser, Charles L. (1997). "The Security Dilemma", *World Politics* Vol. 50 (1) pp. 171-201.

Globalis (2012). "Den arabiske våren", 8. Februar. <http://www.globalis.no/Konflikter/Den-arabiske-vaaren>

[Lesedato 08.04.2013]

GlobalSecurity.org (2013). *Major Non-NATO Ally (MNNA)*.
<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/mnna.htm>

[Lesedato 08.03.2013]

Haley, P. Edward (1984). *Qaddafi and the United States since 1969*. New York: Praeger Publishers.

Harnden, Toby og Philips, Alan (2001). "Bush accused of adopting Clinton policy on Israel", *The Daily Telegraph* 26. juni.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/1310538/Bush-accused-of-adopting-Clinton-policy-on-Israel.html>

[Lesedato 03.05.2013]

Heilemann, John (2011). "Realpolitikian", *New York: News and Feature* 4. Februar.

<http://nymag.com/news/politics/powergrid/71284/>

[Lesedato 14.02.2013]

Hellesnes, Jon (2001). "Konstruktivisme og antirealism", *Nytt norsk tidsskrift* 18, nr 4.

Holman, Kwame (2011). "White House: U.S. Seeks to Be on 'Right Side of History' in Libya Intervention", *PBS Newshour* 28. mars.

<http://www.pbs.org/newshour/rundown/2011/03/white-house-us-seeks-to-be-on-right-side-of-history-in-libya-action.html>

[Lesedato 03.05.2013]

Hunt, Michael (1987). *Ideology and U. S. Foreign Policy*. New Haven: Yale University Press.

ICRtP (2012). "The Crisis in Libya. International Coalition for the Responsibility to Protect". Fact sheet.

<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-libya>

[Lesedato 09.04.2013]

Ikenberry, John G. (2002). "America's Imperial Ambition", i *Foreign Affairs* September/October 2002.

Jackson, Robert og Georg Sørensen (2007). *Introduction to International Relations. Theories and approaches*. Oxford: Oxford University Press.

Jervis, Robert (2003). "Understanding the Bush Doctrine", *Political Science Quarterly*, Volume 118, No. 3.

Jones, Steve (2009a). "US Foreign Policy After 9/11 - Obvious Changes, Subtle Similarities", *US Foreign Policy* [ingen dato] <http://usforeignpolicy.about.com/od/defense/a/Us-Foreign-Policy-After-9-11.htm>

[Lesedato 14.02.2013]

Jones, Steve (2009b). "The Bush Doctrine - A Combination of Unilateralism and Preventive Warfare", *US Foreign Policy* {ingen dato}

<http://usforeignpolicy.about.com/od/defense/a/The-Bush-Doctrine.htm>

[Lesedato 14.02.2013]

Kaplan, Robert D. (2012). «Why John J. Mearsheimer Is Right (About Some Things)», *Atlantic Magazine*, Januar/Februar.

<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2012/01/why-john-j-mearsheimer-is-right-about-some-things/308839/3/> [Lesedato 19.02.2013]

Katulis, Brian (2012). "U.S. Faces Challenges in Arab World, but Obama Is on Right Track", *US News* 27. September.

<http://www.usnews.com/debate-club/has-obama-properly-handled-the-arab-spring/us-faces-challenges-in-arab-world-but-obama-is-on-right-track>

[Lesedato 21.02.2013]

Katzenstein, Peter J. (1996). *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press.

Katzman, Kenneth (2013). "Bahrain: Reform, Security, and U.S. Policy", *CRS Report for Congress* 12. Februar.

Keating, Joshua E. (2011). "The Audacity of What?", *Foreign Policy* 24. Januar.

http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/24/the_audacity_of_what?wp_login_redirect=0 [Lesedato 10.02.2013]

Kennedy, Emmet (1979). "«Ideology» from Destutt De Tracy to Marx", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 40 (3).

Keohane, Robert O. (1986). "Realism, Neorealism and the Study of World Politics", s. 1-26 i Robert O. Keohane (red.). *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press.

Kerry, Richard (1990). *The Star Spangled Mirror*. New York: Rowman and Littlefield.

Khan, Selina A. (2010). *The realist/constructivist paradigm: U.S. foreign policy towards Pakistan and India*. Avhandling. Islamabad: Institute of Strategic Studies Islamabad.

King, Gary, Robert Keohane og Sidney Verba (1994). *Designing Social Inquiry. Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press.

Kissinger, Henry (2001). *Does America Need a Foreign Policy?* New York: Simon & Schuster.

Kissinger, Henry A. (2012a): Idealism and pragmatism in the Middle East. The Washington Post 5. august 2012. <http://www.henryakissinger.com/articles/wp080512.html>

Kissinger, Henry A. (2012b): Defining a U.S. role in the Arab spring. The International Herald Tribune 2. April 2012. <http://www.henryakissinger.com/articles/ih040212.html>

Kjørup, Søren (2001). "Den ubegrundede skepsis: en kritisk diskussion af socialkonstruktionismens filosofiske grundlag", *Sociologi i dag*, 31, nr. 2.

Kloppenberger, James T. (2011). *Reading Obama: dreams, hope, and the American political tradition*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Krauthammer, Charles (2009). "Decline Is a Choice: The New Liberalism and the end of American ascendancy", *The Weekly Standard* 19 oktober, Vol. 15 (5).

Krauthammer, Charles (2010). "The selective modesty of Barack Obama", *The Washington Post* 9. Juli. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/07/08/AR2010070804277.html>
[Lesedato 14.05.2013]

Kundnani, Hans (2011). "Obama's new-found idealism", *European Council on Foreign Affairs* 24. Mai.

Landler, Mark (2011). "Obama Cites Poland as Model for Arab Shift", *The New York Times* 28 Mai. http://www.nytimes.com/2011/05/29/world/europe/29prexy.html?_r=0
[Lesedato 14.05.2013]

Legro, Jeffrey W. og Moravcsik, Andrew (1999). "Is Anybody Still a Realist?", *International Security*, 24: 5–55.

Lipset, Seymour Martin (1996). *American Exceptionalism. A Double-Edged Sword*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.

Lizza, Ryan (2011). "The Consequentialist: How the Arab Spring remade Obama's foreign policy", *New Yorker* 2. Mai.
http://www.newyorker.com/reporting/2011/05/02/110502fa_fact_lizza
[Lesedato 02.01.2013]

Lobe, Jim (2011). "BAHRAIN: U.S. Keeps Quiet over Repression", *Inter Press Service* 13. April. <http://www.ipsnews.net/2011/04/bahrain-us-keeps-quiet-over-repression/>
[Lesedato 08.03.2013]

Lund, Aron (2011). "Från vår till höst: den arabiska revolutionen 2011", *Världspolitikens Dagsfrågor* 11-12.

Lund, Thorleif (2002). *Innføring i forskningsmetodologi*. Oslo: Unipub.

Lundberg, Therese B. (2011). *Amerikansk terrorbekjempelse: Fra Bush og idealisme til Obama og realisme?* Masteroppgave. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Lyman, John (2011). "President Obama's Multilateralism: Its Effectiveness and Weaknesses", *International Policy Digest* 27. Mars.
<http://www.internationalpolicydigest.org/2011/03/27/president-obamas-multilateralism-its-effectiveness-and-weaknesses/>
[Lesedato 12.05.2013]

Lynch, M. (2011). "America and Egypt After the Uprisings", *Survival* 53(2), 31-42.

Lynch, Marc (2012). "Obama Recognizes Need to Embrace Democratic Change in Arab World", *US News* 27. September. <http://www.usnews.com/debate-club/has-obama-properly-handled-the-arab-spring/obama-recognizes-need-to-embrace-democratic-change-in-arab-world>

[Lesedato 23.02.2013]

Lynch, Timothy J. (2012). "Obama and the third Bush term: towards a typology of Obama studies", *International Affairs* 88: 5 (2012) 1101–1111.

Lønseth, K. Annika (2012). *Obama-administrasjonens utradisjonelle tilnærming til NATO-operasjonen i Libya - En idé- og ideologianalyse*. Masteroppgave. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

Macmanus, Joseph E. og King, Elizabeth L. (2011). "United States Activities in Libya." Rapport fra Forsvarsdepartementet til Kongressen 15. Juni.

Malinowsky, T. (2011). "New Republic: Obama Deserves More Credit on Libya", *The New Republic* 28. mars. <http://www.npr.org/2011/03/28/134918499/new-republic-obama-deserves-more-credit-inlibya>

[Lesedato 12.05.2013]

Marsden, Lee (2012). "Bush, Obama and a faith-based US foreign policy", *International Affairs* 88: 5 (2012) 953–974.

Mayer, Michael (2006). "Security or Human Rights? US Foreign policy Dilemma in Uzbekistan", *Forsvarsstudier* Nr. 2/2006.

Mead, W. R. (2002). *Special Providence. American Foreign Policy and How it Changed the World*. New York: Alfred A. Knopf.

Mearsheimer, John J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.

Mehren, B. Robert, og Kourides, P. Nicholas (1981). "International Arbitrations between States and Foreign Private Parties: The Libyan Nationalization Cases", *The American Journal of International Law* 75 (3):476-552.

Melby, Svein (1995). *Amerikansk utenrikspolitikk*. Tano Aschehoug.

Melby, Svein (2004). *Bush-revolusjonen i amerikansk utenrikspolitikk*. Oslo: Aschehoug.

Melby, Svein (2009). «Obama og amerikansk utenriks- og sikkerhetspolitikk», *Oslo Files on defence and security* nr. 2/2009.

Milne, David (2012). "Pragmatism or what? The future of US foreign policy", *International Affairs* 88: 5 935–951.

Moar, Harrison (2011). "Obama's Confused, Pragmatic Policy on Libya", *Hegemonic Obsessions* 18. april. <http://hegemonicobsessions.com/?p=392>

[Lesedato 01.05.2013]

Moen, Ole O. (2008). "Nasjonalkarakteren", i Bjørn Erik Rasch (red.). *Amerikansk politikk. Politisk system og politisk tenkning*. Oslo: Abstrakt Forlag.

Mohammed, Ahmed (2012). "Bahrain and the Arab Spring", *International Socialist Review*, Issue 82.

Morgenthau, Hans og Thompson, Kenneth (1985). *Politics Among Nations*. New York: McGraw-Hill, 6th edition.

NBCNews (2011a). "Obama to Mubarak: Don't use force on your people", artikkel 28. Januar. <http://www.nbcnews.com/id/41312962/>
[Lesedato 28.02.2013]

NBC News (2011b). "Bahrain upheaval tests Obama backing for democracy", artikkel 17 mars. http://www.nbcnews.com/id/42128126/ns/politics-white_house/t/bahrain-upheaval-tests-obama-backing-democracy/
[Lesedato 05.03.2013]

New York Times (2002). "War with Iraq is not in Americas national interest", annonse 26. September 2002. <http://www.bear-left.com/archive/2002/0926oped.html>
[Lesedato 14.05.2013]

Nicholas, Peter (2011). "White House quietly prepares for a post-Mubarak era in Egypt", *Los Angeles Times* 30. Januar. <http://articles.latimes.com/2011/jan/30/nation/la-na-white-house-egypt-20110131>
[Lesedato 18.01.2013]

Noueihed, Lin og Warren, Alex (2012). *The Battle for the Arab Spring: Revolution, Counter-Revolution and the Making of a New Era*. Yale University: Yale University Press.

Obama, Barack H. (2006). "A Way Forward in Iraq Remarks", *Chicago Council on Global Affairs* 20. November.

Obama, Barack H. (2007). "Renewing American Leadership", *Foreign Affairs*, July/August.

Obama, Barack H. (2008). "Statement of President-elect Obama on Human Rights Day". Uttalelse. 10. Desember.

Obama, Barack H. (2009a). "The President's Speech in Cairo: A New Beginning". Tale. 4. Juni.

Obama, Barack H. (2009b). "Inaugural Address". Tale. 21. Januar.

Obama, Barack H. (2009c). "A Just and Lasting Peace". Tale. 10. Desember.

Obama, Barack H. (2009d). "News conference by President Obama". Uttalelse. 4. April.

Obama, Barack H. (2009e). "Review and disposition of individuals detained at the Guantanamo Bay naval base and closure of detention facilities", *The White House* 22. Januar.

- Obama, Barack H. (2009f). "Remarks by the President to the United Nations General Assembly". Tale. 23. september.
- Obama, Barack H. (2011a). "Remarks by the President on the Middle East and North Africa". Uttalelse. 19. Mai.
- Obama, Barack H. (2011b). "Remarks by the President on the Situation in Egypt". Tale 1. Februar.
- Obama, Barack H. (2011c). "President Obama Says the Mission in Libya is Succeeding". Tale. 26. Mars.
- Obama, Barack H. (2011d). "Statement by the President on violence in Bahrain, Libya and Yemen". Tale. 18. Februar.
- Obama, Barack H. (2011e). "Remarks by President Obama in Address to the United Nations General Assembly". Tale. 21. September.
- Obama, Barack H. (2011f). "Remarks by the President in Address to the Nation on Libya". Tale. 28. mars, 2011.
- Obama, Barack H. (2011g). "Statement of President Barack Obama on Egypt". Tale 10. Februar.
- Osgood, Robert Endicott (1953). *Ideals and self-interest in America's foreign relations: the great transformation of the twentieth century*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ottaway, Marina (2012). "Obama's Approach to the Arab Spring Protects U.S. Interests", *US News* 27. September. <http://www.usnews.com/debate-club/has-obama-properly-handled-the-arab-spring/obamas-approach-to-the-arab-spring-protects-us-interests> [Lesedato 28.02.2013]
- Panetta, E. Leon (2013). "Remarks by Secretary Panetta at Georgetown University". Tale. 6. Februar.
- Parsons, Christi og Hook, Janet (2009). "Obama puts pragmatism over promises", *LA Times* 17. Mai. <http://articles.latimes.com/2009/may/17/nation/na-obama-changes17> [Lesedato 25.04.2013]
- Petras, James (2012). *The Arab Revolt and the Imperialist Counterattack*. Sydenham: Clarity Press.
- Pinto, Maria do Céu de Pinho Ferreira (2012). "Mapping the Obama administration's response to the Arab Spring", *Revista Brasileira de Política Internacional* 55 (2): 109-130.
- Posner, Michael (2012). "Remarks from Assistant Secretary Posner on Visit to Bahrain". Uttalelse. 12. September.
- Preston, Andrew (2012). *Sword of the spirit, shield of faith: religion in American war and diplomacy*. New York: Knopf.

Prodromou, Elizabeth H. (2012). "Obama Has Prioritized Diplomacy and Dialogue With Arab Countries", *US News* 27. September. <http://www.usnews.com/debate-club/has-obama-properly-handled-the-arab-spring/obama-has-prioritized-diplomacy-and-dialogue-with-arab-countries>

[Lesedato 19.02.2013]

Ratnesar, Romesh (2011). "Libya and Obama's Doctrine: Leading from the Back", *Time US* 21. Mars. <http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,2060494,00.html>

[Lesedato 03.05.2013]

Reifowitz, Ian (2012). "The Biden Opening Statement That Destroys Ryan & Romney", *Daily Kos* 11. Oktober. <http://www.dailykos.com/story/2012/10/11/1143161/-Biden-s-Opening-Statement-Can-Destroy-Ryan-Romney>

[Lesedato 03.05.2013]

Remnick, David (2010). "Special Relationships", *The New Yorker* 29. Mars. http://www.newyorker.com/talk/comment/2010/03/29/100329taco_talk_remnick

[Lesedato 05.05.2013]

Remnick, David (2011). "Behind the Curtain", *The New Yorker* 5. September. http://www.newyorker.com/talk/comment/2011/09/05/110905taco_talk_remnick

[Lesedato 05.05.2013]

Renshon, Stanley A. (2007). "The Bush Doctrine Considered", i Reshon, Stanley A. og Suedefeld, Peter (red.) *Understanding the Bush Doctrine*. Routledge, New York, kapittel 1.

Restad, Hilde E. (2010). *U.S. foreign policy traditions – Multilateralism vs. unilateralism since 1776*. Oslo: Norwegian Institute for Defence Studies.

Restad, Hilde E. (2011). "Barack Obama og Midtøsten: Den arabiske våren møter den amerikanske vinteren?", *Internasjonal Politikk* 69: 4 (2011) 695-703.

Rogan, Eugene (2012). *Araberne: historien om det arabiske folk*. Oslo: Gyldendal.

Rose, Gideon (1998). "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, 51: 144-172.

Rowley, Christina og Weldes, Jutta (2012). "Identities and US foreign policy", i Michael Cox og Doug Stokes (red.) *US Foreign Policy*. Oxford: Oxford University Press.

Rozen, Laura (2009a). "Mubarak's son slips into Washington", *Foreign Policy* 3. Mars. http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2009/03/03/mubaraks_son_slips_into_washington?wp_login_redirect=0

[Lesedato 28.01.2013]

Rozen, Laura (2009b). "In New Year's message, Obama reaches out to Iran", *Foreign Policy*. http://thecable.foreignpolicy.com/posts/2009/03/19/in_unconventional_new_years_message_obama_reaches_out_to_iran

[Lesedato 17.01.2013]

Rubin, Michael (2012). "Obama Speaks Often But Does Little on Mideast Foreign Policy", *US News* 27. September. <http://www.usnews.com/debate-club/has-obama-properly-handled-the-arab-spring/obama-speaks-often-but-does-little-on-mideast-foreign-policy>
[Lesedato 25.01.2013]

Ruggie, John G. (1982). "International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order", *International Organizations* Volume 36 (2) 379-415.

Ruggie, John Gerard. (1997). "The past as prologue?: Interests, identity and American foreign policy", *International Security* 21(4): 89-125.

Scherer, Michael (2011). "In Choosing Between Realism and Idealism, On Egypt President Obama Appears More A Realist", *Time Swampland* 7. Februar. <http://swampland.time.com/2011/02/07/in-choosing-between-realism-and-idealism-on-egypt-president-obama-appears-a-realist/#ixzz2SKMFaG1L>
[Lesedato 26.01.2013]

Schonberg, Karl K. (2007). *Ideology and Identity in Constructivist Foreign Policy Analysis*. New York: St. Lawrence University.

Sharp, Travis (2012). "Over-promising and under-delivering? Ambitions and risks in US defence strategy", *International Affairs* 88 (5) 975–991.

Shear, Michael D. (2011). "Echoes of Bush in Obama's Libya Speech", *The New York Times* 29. Mars. <http://thecaucus.blogs.nytimes.com/2011/03/29/echoes-of-bush-in-obamas-libya-speech/?hp>
[Lesedato 05.05.2013]

Sheridan, Mary Beth (2011). "On Egypt, Clinton acknowledges a Mubarak ouster now could complicate transition", *The Washington Post* 6. Februar. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/02/06/AR2011020602919.html>
[Lesedato 16.04.2013]

Singh, Robert (2012). *Barack Obama's Post-American Foreign Policy: The Limits of Engagement*. London: Bloomsbury Academic.

Sisk, Richard (2011). "Defense Secretary Robert Gates: Libya not 'vital interest' for U.S", *Daily News Washington Bureau* 27. mars. <http://www.nydailynews.com/news/world/defense-secretary-robert-gates-libya-vital-interest-u-s-article-1.121629#ixzz2QAsJ4PW3>
[Lesedato 08.05.2013]

Slackman, Michael (2011). "The Proxy Battle in Bahrain", *The New York Times* 19. Mars. http://www.nytimes.com/2011/03/20/weekinreview/20proxy.html?pagewanted=all&_r=0
[Lesedato 22.03.2013]

Snyder, Glenn H. (2002). "Mearsheimer's World - Offensive Realism and the Struggle for Security", *A Review Essay: International Security*, 27: 149–173.

Symonds, Peter (2011). "Obama backs Mubarak's bid to retain power", *The World Socialist Web Site* 2. februar. <http://www.wsws.org/en/articles/2011/02/egyp-f02.html>
[Lesedato 26.01.2013]

St. John, Ronald Bruce (2008). "Redefining the Libyan revolution: the changing ideology of Muammar al-Qaddafi", *The Journal of North African Studies* 13 (1):91-106.

Stephens, Elizabeth (2007). "America, Israel and the Six Day War", *History Today Volume* 57 (6).

Sullivan, Charles J. (2011). "Riding the Revolutionary Wave: America, The Arab Spring and the Autumn of 1989", *The Washington Review of Turkish and Eurasian Affairs*. April.

Sørstrønen, Egil (2011). *USAs sikkerhetspolitiske utvikling fra Bush til Obama – Ny kurs eller kontinuitet*. Magisteroppsats. Stockholm: Institutt for Krigsvetenskap. Forsvarshøgskolen i Stockholm.

Taha, Rana M. og El-Behairy, Nouran (2013). «The Rise and fall of Mubarak», *Daily News Egypt* 11. Februar. <http://www.dailynewsegypt.com/2013/02/11/the-rise-and-fall-of-mubarak/>
[Lesedato 27.01.2013]

Testa, David W. (2001). *Government Leaders, Military Rulers, and Political Activists: An Encyclopedia of People Who Changed the World*. New York: Onyx Press.

The Guardian (2011): "Bahrain protests reignited", artikkel 13. Mars.
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/13/bahrain-protests-reignited-manama>
[Lesedato 16.03.2013]

The Washington Times (2011). "Editorial: Obama & U.S. global decline: Year Two", 2. Januar. <http://www.washingtontimes.com/news/2011/jan/2/obama-us-global-decline-year-two/>
[Lesedato 12.04.2013]

The White House (2010). "National Security Strategy", Mai 2010.
http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
[Lesedato 02.04.2013]

Thies, Cameron (2002). "Progress, History and Identity in International Relations Theory: The Case of the Idealist-Realist Debate", *European Journal of International Relations*, 8 (2): 147-85.

Throntveit, Trygve (2012). "Our President, The Pragmatist: How Obama Resurrected. A Political Tradition", *Footnote1* 6. Juni. <http://footnote1.com/our-president-the-pragmatist/>
[Lesedato 02.04.2013]

Tumulty, Karen (2010). "American exceptionalism: an old idea and a new political battle", *The Washington Post* 29. November. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/11/28/AR2010112804139.html>
[Lesedato 03.02.2013]

Tyler, Patrick E. (1987). "U.S. Aborted 1983 Trap Set for Libyan Forces", *The Washington Post* 12. Juli.

Ulrichsen, Kristian (2012). "After the Arab Spring: power shift in the Middle East?: Bahrain's aborted revolution", i Kitchen, Nicholas (red.) *IDEAS reports - special reports*, SR011. London: London School of Economics and Political Science.

United Nations (2011). "General Assembly Suspends Libya from Human Rights Council", 1. Mars.

United States Energy Information Administration (2011). "Libyan Country Analysis". Fact Sheet.

US Department of State (2012). "U.S. Relations With Bahrain: Fact Sheet", 28. August.
<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/26414.htm>
[Lesedato 05.03.2013]

US Department of State (2013a). "A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Bahrain".
<http://history.state.gov/countries/bahrain>
[Lesedato 10.03.2013]

U.S. Department of State (2013b). "A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Libya", Fact Sheet.
<http://history.state.gov/countries/libya#history>
[Lesedato 11.05.2013]

U.S. Department of State (2013c). "U.S. Relations With Libya, Fact Sheet". 15. Januar.
<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5425.htm>
[Lesedato 11.05.2013]

Waage, Hilde H. (2013). *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Walt, Stephen M. (2011a). "A realist policy for Egypt", *Foreign Policy* 31. Januar.
http://walt.foreignpolicy.com/posts/2011/01/31/a_realist_policy_for_egypt?wp_login_redirect=0
[Lesedato 23.01.2013]

Walt, Stephen M. (2011b). "Is Obama wobbling on democracy for Egypt?", *Foreign Policy* 6. Februar.
http://walt.foreignpolicy.com/posts/2011/02/05/is_obama_wobbling_on_democracy_for_egypt?wp_login_redirect=0
[Lesedato 22.01.2013]

Waltz, Kenneth N (1964). "The Stability of a Bipolar World", *Daedalus* 93:881-909.

Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill.

- Weinbaum, Mannin G. (1985). "Egypt's 'Infitah' and the Politics of US Economic Assistance", *Middle Eastern Studies* Vol. 21 Issue 2, pp 206-222
- Weisberg, Jacob (2013). "Obama's encore must show more than pragmatism", *Financial Times* 21. Januar. <http://blogs.ft.com/the-a-list/2013/01/21/obamas-encore-must-show-more-than-pragmatism/#axzz2StQCXspo>
[Lesedato 13.05.2013]
- Wendt, Alexander (1992). "Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics", *International Organization* 46:391-425.
- Wendt, Alexander (1994). "Collective Identity Formation and the International State", *the American Political Science Review* 88: 384-396.
- Wendt, Alexander (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wendt, Alexander og Shapiro, Ian (1992). "The Difference that Realism Makes: Social Science and the Politics of Consent", *Politics and Society* 20:197-223.
- Wikileaks (2010). "Embassy Cairo", dokument, 2. September.
<http://wikileaks.org/cable/2010/02/10CAIRO179.html>
[Lesedato 12.01.2013]
- Wilson, Peter (1998). "The myth of the 'First Great Debate'", *Review of International Studies*, 24.
- Wilson, Peter (2012). "Where are we now in the debate about the first great debate?", i Schmidt, Brian, (red.) *Where are we now in the debate about the first great debate?* London: Routledge.
- Woodward, Bob (2010). *Obama's Wars*. New York : Simon & Schuster.
- Zakaria, Fareed (2009). "Obama speech idealistic and realistic", *CNN* 11. Desember.
<http://edition.cnn.com/2009/OPINION/12/10/zakaria.obama.nobel.speech/index.html>
[Lesedato 28.02.2013]
- Zakaria, Sultan Mohammed (2013). "Post-Arab Spring Middle East: Democratisation and geopolitical challenges", *The Daily Star* 2. februar.
<http://archive.thedailystar.net/newDesign/news-details.php?nid=267468>
[Lesedato 03.02.2013]
- Zoubir, Yahia H. (2006). "The United States and Libya: From Confrontation to Normalization", *Middle East Policy* 13 (2):48-70.